
MİHAİL
BULGAKOV
2. BASK
Genç Bir
Köy Hekimi
can
öykü
Çeviri: ERGİN ALTAY

MİHAİL BULGAKOV

GENÇ BİR KÖY HEKİMİ

Mihail Bulgakov'un, "Zapiski yunovo vraça", "Neobıknovennıye priklyuçeniya doktora", "Ya ubil", "Morfiy" adlı öykülerinin derlenmesinden oluşmuştur.
© 2014, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2014
2. basım: Ocak 2015, İstanbul
Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Sabri Gürses

Düzelti: Ebru Aydın, Burçak Karabağ
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul
Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2430-5

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

MİHAİL BULGAKOV

GENÇ BİR KÖY HEKİMİ

ÖYKÜ

Rusça aslından çeviren

Ergin Altay

can

Bulgakov'un Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Usta ile Margarita, 2003

MİHAİL AFANASYEVİÇ BULGAKOV, 1891'de Kiev'de doğdu. Genç yaşta doktorluğu bırakarak kendini tümüyle yazarlığa verdi. İlk romanı *Beyaz Muhafız* (1925), komünist bir kahramana yer vermediği gerekçesiyle Sovyet resmî çevrelerince büyük tepkiyle karşılandı. Sovyet toplumunu eleştiren yergili fantezilerin yer aldığı *Şeytanî* (1925) da resmî çevrelerin eleştirisine uğradı. Bulgakov, aynı yıl, sözde bilim üstüne bir yergi niteliğindeki *Köpek Kalbi*'ni yazdı. 1930'a gelindiğinde, eserlerinin yayımlanması yasaklanmıştı. Bulgakov, buna karşın, 1930'larda iki önemli eser daha verdi. Moskova Sanat Tiyatrosu'nun perde arkasını acımasızca yeren yarıda kalmış özyaşamöyküsel romanı *Tiyatral Bir Roman* ve göz kamaştırıcı bir fantezi olan *Usta ile Margarita*. 1940'ta Moskova'da ölen Bulgakov'un eserleri, Stalin'in ölümünün ardından, 1950'lerin sonlarına doğru gittikçe saygınlık kazandı.

ERGİN ALTAY, 1937 Edirne'de doğdu. İlk ve ortaokulu değişik şehirlerde okudu. 1953'te Kuleli Askerî Lisesi'ne girdi. 1956'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Rusça öğretmenliği yaptı. Altay, Rus edebiyatının dünyaca ünlü pek çok klasiğini dilimize kazandırdı. Bunların arasında Puşkin'den *Yüzbaşının Kızı*, Gogol'den *Ölü Canlar*, Tolstoy'dan *Diriliş*, Dostoyevski'den *Suç ve Ceza* ile *Karamazov Kardeşler* gibi unutulmaz başyapıtlar sayılabilir.

İçindekiler

Genç Bir Köy Hekiminin Hatıraları 11
Üzerinde Horoz Resmi Olan Havlu 13
Çelik Boğaz 30
Gerçeklerle Karşılaşmak 42
Kar Fırtınası 54
Yıldız Döküntüsü 71
Mısır Karanlığı 89
Kaybolmuş Bir Göz 102
Bir Doktorun Olağanüstü Serüvenleri 119
Ben Öldürdüm 137
Morfin 155

GENÇ BİR KÖY HEKİMİNİN HATIRALARI

ÜZERİNDE HOROZ RESMİ OLAN HAVLU

Bir insan atla, tenha patika yollarda gitmemişse ona bu konuda söyleyecek bir şeyim olamaz: Nasıl olsa anlamayacaktır. Ama gitmiş olanlara da hatırlatmama gerek yok!

Kısaca şunu söyleyeceğim: Taşra kenti Graçevka ile Murin'deki hastane arasındaki kırk *verst* yolu arabacımla tam bir günde gittik. Üstelik tuhaftı da: 16 Eylül 1917 günü gündüz saat ikide bu pek ilginç kent Graçevka'nın sınırındaki son un deposundaydık ve o unutulmaz 17 Eylül 1917 günü saat ikiyi beş geçe Murin Hastanesi'nin otları eylül yağmurları altında çiğnenmiş, yumuşamış, ölmekte olan avlusundaydım. Durumum şöyleydi: Ayaklarım donmuştu; her ne kadar orada, avluda okul kitaplarının sayfalarını aklımda çeviriyor, bulanık olarak, Grabilovka köyündeki hastalığın gerçek mi olduğunu, yoksa insanın kaslarının sertleşip kemikleştiği bu hastalığı dün gece rüyamda mı gördüğümü bulanık olarak hatırlamaya çalışıyordum. Kahrolası o hastalığın Latince adı neydi? Sertleşen bu kaslar nasıl, diş ağrısını andıran dayanılmaz bir ağrıya neden oluyordu? Ayak parmaklarım için bir şey söylemeyeceğim artık... Çizmelerin içinde kıpırdamıyor, öylece, kesilmiş parmaklar gibi hareketsiz duruyorlardı. Ne yalan söyleyeyim, moralim son derece bozuk

olduğu için kendi kendime mırıldanarak tıp bilimini de, beş yıl önce üniversitenin rektörlüğüne verdiğim bildiriyi de lanetliyordum. Bu arada yukarıdan da yağmur boşanıyordu. Paltom da sünger gibi emmişti suyu. Sağ elimin parmaklarıyla valizimin sapını tutmaya çalışıyordum ama sonunda ıslak otların üzerine tükürdüm. Parmaklarım tutmuyordu ve sonra yine ilginç tıp kitaplarından aklımda kalanları düşününce bir hastalığı hatırladım, felci... Bilmem neden, o anda umutsuzluk içinde içimden "felç" diye geçirdim.

Morarmış, odunlaşmış dudaklarımdan şöyle döküldü:

"P... sizin yollarınıza, p... gerek alışmak için bu yola..."

Ve o anda nedense öfkeyle baktım arabacıma, oysa yolun böyle olmasında onun hiçbir suçu yoktu.

Arabacı da açık renk bıyığının altında dudaklarını güçlükle oynatarak karşılık verdi:

"Eh!.. Doktor yoldaş, on beş yıldır gidip gelirim bu yolu, yine de alışamadım."

Titredim, sıvası dökülmüş beyaz, iki katlı ana binaya; sağlık memurunun küçük evinin boyasız, kalas duvarlarına; gelecekteki rezidansıma, gizemli pencereleri mezarlığı andıran çok temiz, iki katlı eve öfkeyle bakarak uzun uzun içimi çektim Ve o anda kafamın içinde Latince sözcüklerin yerine, hayal meyal, soğuktan ve arabanın sarsıntısından sersemlemiş tenor bir sesin şarkısını duyuyordum:

"... Selam san... kutsal sığınağım..."

"Hoşça kal... Uzun bir süreliğine hoşça kal altın kırmızısı Bolşoy Tiyatrosu, Moskova, vitrinler... ak, hoşça kal."

Bükülmeyen parmaklarımla valizimin kayışını koparmaya çalışırken öfkeyle şöyle geçiriyordum içimden:

"Bir dahaki gelişimde gocuk giyeceğim... Ben, bir dahaki gelişimde aylardan ekim... olacak olsa da, iki gocuk giymelisin... Bir ay sonra Graçevka'ya dönmeden... dön-

meden önce... aklını başına topla... Öyle ya, uyku zamanın geldi! Yirmi *verst* yol geldik ve kendimizi mezar karanlığının içinde bulduk... gece... Grabilovka'da gecelememiz gerekti... Öğretmen konuk etti bizi... Bu sabah da saat yedide yola çıktık... İşte, gidiyoruz... değerli dostlar... Yayan gitmekten daha yavaş. Tekerleğin biri çukura giriyor, öteki havada kalıyor, valizim ayaklarımın altında; oh... sonra yana, sonra öte yana, sonra burun öne, sonra enseye! Yukarıdan da yağdıkça yağıyor, kemiklerim donuyor. Grili, sarılı renkleriyle tatsız bir eylül ayında insanın sert kışta olduğu gibi soğuktan donacağı aklıma gelir miydi?! Demek olabilirmiş. Ve yavaş yavaş ölüyorken insan her şeyi aynı görüyor. Önce kambur, her yanı kemirilmiş bir tarla, solda küçücük bir köy, çevresinde beşaltı tane köhne, küçük ev. Sanki hiç canlı yok bu evlerde. Sessizlik, her yerde sessizlik..."

Valiz sonunda durdu, arabacı göbeğiyle abandı üzerine, bana doğru itti onu. Kemerinden yakalamak istedim onu; ama elim tutmayı reddetti ve şişmiş, soğumuş yol arkadaşım ayağıma çarpıp içindeki kitapları, her şeyi dökerek otların üzerine düştü.

Arabacı korkarak, "Ah, kahretsin!.." diye yakınmaya başladı.

Ama bir şey söylemedim ona. Nasıl olsa his yoktu ayaklarımda.

Arabacı kollarını horozların kanat çırptığı gibi çırparak, "Ah, kim varmış burada?" diye haykırdı. "Hey! Doktor getirdim size!"

Sağlık memurunun evinin karanlık penceresinde birkaç yüz görünmüştü, sonra kapanmıştı pencere ve ben otların üzerinde bana doğru koşan, paltosu ve çizmeleri yırtık birini gördüm. Saygılı bir tavırla çabucak çıkardı kasketini, koşarak iki adım kadar yakınıma gelince nedense gülümsedi, utangaç, kısık bir sesle selam verdi:

"Hoş geldiniz, yoldaş doktor."

"Siz kim oluyorsunuz?" diye sordum.

Adam tanıttı kendini:

"Ben Yegoriç... buranın bekçisi. Biz de uzun zamandır bekliyorduk sizi."

Hemen valizime yapıştı, omzuna aldı onu ve yürüdü. Ben cüzdanımı çıkarmak için elimi pantolonumun cebine sokmaya çalışarak –ama bir türlü beceremiyordum bunu– aksak bir şekilde yürüdüm arkasından.

O anda çok az şey istiyordum. İhtiyacım olan, önce ateşti. Hatırlıyorum, daha Moskova'dayken bu uzak Murin'de ağırbaşlı, ciddi olacağıma kendime söz vermiştim. Genç olmam ilk adımda zorlamıştı beni. Her önüme gelene açıklamak zorunda kalıyordum:

"Doktor, falanca."

Ve herkes kesinlikle kaşlarını kaldırıp soruyordu:

"Gerçekten mi? Oysa sizin henüz tıp öğrencisi olduğunuzu düşünmüştüm."

Asık suratla, "Hayır, fakülteyi bitirdim," diye karşılık veriyordum.

Şöyle düşünüyordum: "Gözlük takmam gerekiyor benim, evet, gözlük." Oysa gözlüğe ihtiyacım yoktu, gözlerim bozuk değildi ve yaşam deneyimiyle parlaklıklarını henüz kaybetmemişlerdi. Hoşgörülü, gönül okşayıcı gülümsemelerden gözlüklerin yardımıyla kurtulmak için olanağım olmayacağına göre, karşımdakinde saygı uyandıracak bir davranış biçimi edinmeye çalışıyordum. Tane tane, ağırbaşlı konuşmayı, elimden geldiğince soğukkanlı olmayı, üniversiteyi yeni bitirmiş yirmi iki yaşında gençler gibi koşmayı değil, yürümeyi denedim. Aradan yıllar geçtikten sonra şimdi anlıyorum ki bütün bunlar çok anlamsız şeylerdi.

Yazılı olmayan bu davranış yasama o zaman uymadım. Yerimde kıvrılıp ayağımda yalnızca çoraplarla oturu-

yordum; hem de çalışma odamda değil, mutfakta, ocakta alev alev yanan akağaç kütüğüne, ateşe tapanlar gibi bakarak. Sağımda ağzı aşağıda, dibi yukarıda bir varil duruyordu, potinlerim varilin üzerindeydi, onun yanında boğazı kanlı, tüyü yolunmuş bir horoz, horozun yanında da yığılmış olan, değişik renkteki tüyleri... Olay şuydu: Yaşamın gerektirdiği birtakım şeyleri artık başarmıştım. Yegoriç'ın sivri burunlu karısı Aksinya'yı kendime aşçı olarak atamıştım. Bunun sonucu olarak da horoz onun ellerinde can vermişti. Ben yiyecektim bu horozu. Herkesle tanışmıştım. Sağlık memurunun adı Demyan Lukiç'ti; ebelerden birinin adı Pelageya İvanovna, ötekininse Anna Nikolayevna. Hastaneyi dolaştım ve her türlü alet edevat yönünden çok iyi durumda olduğunu gördüm. Bu arada şunu da itiraf etmek zorundaydım –kuşkusuz, kendime– hiç kullanılmamış alet edevatın ne işe yarayacağı konusunda hiçbir bilgim yoktu. Daha önce elime almadığım, hatta ne yalan söyleyeyim, görmediğim şeylerdi bunlar.

Pek anlamlı, mırıldandım:

"Hımm!.. Evet, çok güzel alet edevatımız var. Hımm!.."

Demyan Lukiç pek memnun, karşılık verdi:

"Evet efendim, bütün bunlar sizden önceki doktorumuz Leopold Leopoldoviç'in çabasıyla sağlandı. Kendisi sabahtan akşama kadar ameliyat yapıyordu."

O anda soğuk bir ter bastı beni ve can sıkıntısıyla ışıl ışıl aynalı dolaplara baktım.

Sonra boş koğuşları gezdik ve bu koğuşlara rahatlıkla kırk hasta yatırılabileceğini düşündüm.

Demyan Lukiç yatıştırmaya çalışıyordu beni:

"Leopold Leopoldoviç'in zamanında, bazen elli hasta yatıyordu."

Saçları seyrelmiş Anna Nikolayevna ise buna karşılık şöyle dedi:

"Doktor, siz çok gençsiniz... çok genç... İnsanın aklı almıyor. Üniversite öğrencisi gibisiniz."

"Öf, kahretsin!" diye geçirdim içimden. "Sanki hepsi söz birliği etmiş..."

Dişlerimin arasından soğuk bir tavırla mırıldandım:

"Hımm!.. Hayır, ben... yani ben... evet, genç sayılırım."

Sonra eczaneye indik ve bir anda, orada yalnızca kuş sütünün olmadığını gördüm. Hafif loş iki oda, çeşitli otların kokusu, raflarda ise işe yarar her şey vardı. İtiraf etmeliyim ki, yurtdışından gelmiş adını hiç duymadığım marka ilaçlar bile vardı aralarında.

Pelageya İvanovna mağrur bir tavırla, "Hepsini Leopold Leopoldoviç getirtti," dedi.

"Bu Leopold Leopoldoviç bir dâhiymiş," diye geçirdim içimden ve bu gizemli, sakin Murin'i terk edip giden Leopold'a saygı duymaya başladım.

Ateşin yanındayken, insanın ortama uyum sağlaması da gerekir. Horozu çoktan yemiştim. Yegoriç benim için şilteyi kuru otla güzelce doldurmuş, üzerine çarşafı sermişti. Çalışma odamda, rezidansımda lamba yanıyordu. Oturmuş, büyülenmiş gibi efsanevi Leopold'un üçüncü başarısına bakıyordum: Dolap tıka basa kitap doluydu. Bir bakışta, Rusça ve Almanca otuza yakın cerrahlık üzerine kitap saydım. Ya terapi üzerine olanlar! Ya cildiyeyle ilgili harika atlaslar!

Akşam zaman ilerliyor ve ben alışıyordum.

Acı duyarak ısrarla düşünüyordum: Bunda hiç suçum yok benim. Diplomam elimde ve on iki adet "pekiyi"m var. Daha o büyük kentte bile ikinci sırada doktor olmam konusunda uyarımı yapmıştım. Hayır. Gülmüşlerdi bana, şöyle demişlerdi: "Alışırsınız." İşte, alışacağım da... Peki, ya fıtığı olan bir hasta getirirlerse bana? Söyleyin, nasıl "alışacağım" buna? Peki, fıtığı olan hasta benim

ellerimde nasıl hissedecek kendini? Hasta öteki dünyada "alışacaktır" (böyle düşünürken sırtım buz kesiyordu)...

Ya apandisiti iltihaplı bir hasta? Öf! Ya difterili köy çocukları? Trakestomi ne zamandı? Aslında trakestomi olmasa da başka sıkıntılarım olacak... Ya... ya... doğumlar! Evet, doğumları unuttum! Ters bir durum! O zaman ne yapacağım? Ha? Ne akılsız bir insanım! Böyle bir yere gelmeyi kabul etmemem gerekirdi! Benim yerime başkası gelmeliydi. Bir çeşit Leopold istemeliydiler kendilerine.

Karanlıkta canım sıkkın, çalışma odamın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordum. Lambanın yanına geldiğimde aynada, ışığın yanında pencereden ucu bucağı görünmeyen tarlaların karanlığında, soluk yüzümü görüyordum.

Birden aptal gibi şöyle geçirdim içimden: "Düzmece Dimitri'ye[1] benziyorum." Ve tekrar masaya oturdum.

Tek başıma olduğum iki saat süresince eziyet ettim kendime ve sinirlerim kafamda yarattığım korkulara artık dayanamayacak duruma gelene kadar eziyet ettim. Sonra yavaş yavaş sakinleşmeye, hatta bazı planlar yapmaya başladım.

İşte böyle... Üstelik şimdi, fena olmadığımı söylüyor. Köylüler tembel, yolların bozuk olduğunu söylüyorlar... Beynimde kaba bir ses şöyle diyordu: "Fıtıklı bir hastayı bile getirebilirler sana; çünkü yol kötüyse nezle biri –hafif bir hastalıktır bu– gelmez; ama fıtıklı birini taşıyarak getirebilirler, için rahat olsun, doktor bey."

Zekice bir deyiş, öyle değil mi? Ürperdim.

Şöyle karşılık verdim o sese:

"Sus... fıtık şart değil. Neden bu kadar sinirlisin? Hamama giren terler."

1. Prens Dimitri İvanoviç (ölümü 1606) Moskova Büyük Prensliği'nde Rus çarı olduğunu iddia ederek, bir yıl boyunca tahtta kalmıştır. (Ç.N.)

Ses pek manalı, "Madem görevi üzerine aldın, gerekeni yapacaksın," dedi.

Evet efendim... Başvuru kitaplarını elimden bırakamıyordum... Bundan bir sonuç çıkarmak gerekirse, ellerimi yıkarken bile bu kitaplara bakmak zorundaydım. Hastaları kaydederken de kitap önümde açık duruyordu. Böylece yararlı ama kolay reçeteler yazabiliyordum. Sözgelimi, günde üç kez 0,5 gr salisilat tozuyla ovalayacaksınız...

İçimdeki danışmanım açıkça alay ederek soruyordu: "Soda da yazabilirdin!"

Sodanın ne ilgisi vardı bununla? Bitki özlü ilaçlar, karışımlar da yazıyorum ben... hem de yüzde seksen hastaya. Ya da iki yüz... İzin verin...

Ve ayrıca, lambanın ışığında kimse benden talep etmemiş olsa da, tıp kitaplarını karıştırıyordum, bitki özlü ilaçları inceliyor, bu arada çeşitli ilaç "karışımlarının" olduğunu öğreniyordum. "Kininle sülfatın, eterin karışımı"ndan başka bir şey değildi bu. Kininin tatsız tuzsuz bir şey olduğu anlaşıyordu! Peki ama niçin kinin? Ayrıca, reçeteye nasıl yazacaktım onu? Toz gibi bir şey miydi? Kahrolası şey!

Korkuya benzer bir ses ısrarla soruyordu:

"Karışımı bir kenara bırakalım, peki ama ne yapacaksın fıtığa?"

Gözüm dönmüşçesine savunuyordum kendimi:

"Banyoya sokarım, banyoya... Bu yolla fıtığı iyileştirmeyi denerim."

İçimdeki korku şarkı söyler gibi şeytancasına şöyle diyordu:

"Ne yapacağını bilemeyen sıkışmış meleğim benim! Banyonun ne yararı olur fıtığa? Kesmek gerekir, kesmek..."

O zaman daha fazla dayanamıyordum, ağlayacak gibi oluyordum. Pencerenin dışındaki karanlığa dualar

gönderiyordum: Nasıl hastalar gelirse gelsin, yeter ki fıtıklı gelmesin.

Bitkin düşüyordum.

"Artık yat uyu, huysuz doktor. Uykunu alırsan, sabahleyin her şeyi göreceksin. İçin rahat olsun, sinir küpü... Bak, dışarıda karanlık sakin, üşüyen tarlalar uyuyor. Fıtık falan yok. Evet, sabahleyin göreceksin. Alışacaksın, uyum sağlayacaksın... Şimdi uyu... O atlası bırak elinden... Nasıl olsa, bu durumda hiçbir sorunu çözemeyeceksin. Fıtık çemberi..."

Nasıl içeri dalmıştı, anlayamamıştım bile. Hatırlıyorum, pencerenin dibinde bir arabanın tekerlek sesi duyulmuştu. Kapının menteşesi gıcırdamış, Aksinya bir şeyler fısıldamıştı.

Şapkasız, gocuğunun önü açık, saçı sakalı birbirine karışık biri, bakışlarında büyük bir dehşetle daldı odaya.

Haç çıkararak önümde diz çöktü, alnını yere koydu.

Üzgün, "Mahvoldum," diye geçirdim içimden.

Gocuğunun gri kolundan tutup onu kaldırmaya çalışırken mırıldandım:

"Ne yapıyorsunuz, ne yapıyorsunuz?"

Yüzünü buruşturdu, soluk almakta zorlanıyordu, kesik kesik konuşmaya başladı:

"Doktor bey... efendim... biricik kızım... bir tanem..." Birden yükseltmişti sesini, öyle ki, lambanın abajuru titremişti. "Ah, doktor bey... ah!.." Çok üzgündü, elini kolunu sallıyordu ve tekrar yere kapanmıştı, sanki döşeme tahtalarını parçalamak istiyordu. "Nedir bu başıma gelen? Ne biçim bir ceza bu?.. Nasıl bir günah işledim?"

"Ne oldu? Ne var?!" diye bağırdım.

Yüzümün buz gibi olduğunu hissediyordum.

Adam ayağa fırladı, çırpınarak şöyle diyordu:

"Doktor bey... ne istiyorsanız söyleyin... Para vere-

ceğim... İstediğiniz kadar para vereceğim size... Ne kadar isterseniz... Ne isterseniz, ayağınıza getireceğim... Yeter ki ölmesin kızım!.. Yeter ki, ölmesin!" Yukarılara bakarak bağırıyordu: "Varsın sakat kalsın! Sakat kalsın! Yaşasın, yeter bana! Yeter!"

Aksinya'nın soluk yüzü kapının karanlık karanlığında asılı duruyordu. Yüreğim sızladı. Çok üzgün haykırdım:

"Ne oldu?.. Ne oldu?.. Söylesenize!"

Adam sustu ve bana bir sır veriyormuş gibi fısıldadı:

"Tarağa takıldı..."

Bunu söylerken bakışları dipsiz derindi.

"Tarağa... tarağa mı?.." diye sordum. "Ne demek oluyor bu?"

Aksinya fısıldayarak açıkladı:

"Keten, doktor bey, keten tarıyormuş... Tarakta, keten tarağında..."

Dehşet içinde şöyle geçirdim içimden: "İşte başlıyoruz. Evet, başlıyoruz! Öf, ne diye geldim buraya!.."

"Kim?"

Adam soruma alçak sesle cevap verdi:

"Kızım." Sonra haykırdı: "Yardım edin!"

Ve tekrar yere kapandı. Uzun saçları gözlerinin önüne inmişti.

*

Teneke abajuru eğri lamba çatallı yanıyor, çok ışık veriyordu. Kokusundan yeni olduğu anlaşılan beyaz muşamba örtülü ameliyat masasında gördüm kızı ve o anda fıtık geldi aklıma.

Masadan sarkan açık sarı, parlak saçlarının kalın ve uzun örgüsü döşemeye değiyordu. Basma etekliği yırtık ve renk renk kan içindeydi: boz lekeler, sarı, kırmızı lekeler. Lambanın ışığı sarı, canlı gibi geliyordu bana, kızın yüzü ise kâğıt beyazı, burnu sivri.

Alçıdanmış gibi kıpırtısız yüzünün ise her zaman, her yerde sık karşılaşılamayan olağanüstü bir güzelliği vardı.

Ameliyat sırasında on saniye tam bir sessizlik oldu ama kapalı kapıların dışında birinin bağırıp çağırdığı, başını duvarlara vurduğu duyuluyordu.

"Akıllandım," diye düşünüyordum, "ama hastabakıcılar sakinleştirecektir onu... Neden bu kadar güzel bu kız? Gerçi babasının yüz hatları da düzgündü... Besbelli, annesi çok güzel... Adam dul galiba..."

Elimde olmadan fısıldadım:

"Babası dul mu?"

İvanovna sakin, cevap verdi:

"Dul."

O sırada Demyan Lukiç, kızın eteğini boydan boya yırtıp üzerini açtı. Baktım, gözlerime inanamadım. Kızın sol bacağı sanki yoktu. Parçalanmış dizinden aşağı doğru kanlı bir yarık uzanıyordu. Her yandan kesilmiş et parçaları, parçalanmış beyaz kemikler ortaya çıkmıştı. Sağ bacağının kavalkemiği öyle bir kırılmış ki, kemiğin iki ucu cildini delip dışarı çıkmıştı. Bu yüzden, arada bir bağlantı yokmuş gibi ayağı yana dönmüştü.

Sağlık memuru sakin bir tavırla, "Evet," diye mırıldandı.

Başka bir şey demedi.

O sırada ben kendimi toparladım, kızın bileğini tutup nabzına baktım. Bileği soğuktu, nabız yoktu. Ama birkaç saniye sonra belli belirsiz bir kıpırdama yakaladım. Ama hemen kayboldu... sonra bir duraklama oldu, bu duraklama sırasında kızın burnunun morarmış kanatlarına, bembeyaz dudaklarına bakabildim... "Bitti..." demeye hazırlanıyordum ama şans eseri bir şey demedim, sustum... Tekrar hafif bir kıpırdama oldu nabızda.

"Bir insanın hayatı böyle sönüyor işte," diye geçirdim içimden. "Bu durumda yapılabilecek bir şey yok..."

Ama birden, kendi sesimi tanıyamadığım sert bir sesle, "Kâfur," dedim.

Anna Nikolayevna kulağıma eğilip fısıldadı:

"Ne gerek var, doktor? Acı çektirmeyin kıza. Bir de iğne mi vuracaksınız ona? Biraz sonra gidecek... kurtaramazsınız."

Öfkeyle şöyle bir baktım ona, "Kâfur istiyorum," dedim...

Bunun üzerine Anna Nikolayevna kıpkırmızı, küskün bir yüzle hemen masaya koştu, bir ampul kırdı.

Sağlık memurunun da kâfuru uygun bulmadığı belliydi. Ama yine de çabucak, ustalıkla şırıngayı hazırladı ve sarı yağ, kızın omzundan derisinin altına zerk edildi.

"Öl! Çabuk öl," diye geçirdim içimden. "Öl! Yoksa ne yapacağım seni, bilemiyorum..."

Sağlık memuru, ne düşündüğümü yüzümden anlamış gibi fısıldadı:

"Hemen şimdi ölecektir."

Yan gözle çarşafa baktı; ama sonra anlaşılan, vazgeçti: Çarşafın kanlanmasına gönlü razı olmamıştı. Ama birkaç saniye sonra onu kızın üzerine örtmesi gerekti. Ceset gibi yatıyordu kız ama ölmüyordu. Ama kafamın içi, anatomi laboratuvarımızın cam tavanı gibi, birden aydınlandı.

Kısık bire sesle, "Daha kâfur," dedim.

Sağlık memuru uysal, bir kez daha yağ zerk etti.

Umutsuzca düşünüyordum: "Ölmeyecek mi yoksa?.. Acaba geri mi gelecek?.."

Kafamda her şey aydınlanmıştı ve herhangi bir ders kitabı, tavsiye, yardım olmadan, birden –o anda içimde hissettiğim çelik gibi bir kararlılıktı– hayatımda ilk kez, şimdi sönüp gitmekte olan bir insanın bir uzvunu kesmem gerekeceğini düşündüm. Ve bu insan bıçak altında ölecekti. Ah, bıçak altında ölecekti! Bedeninde kan kalmamıştı çünkü! Parçalanmış bacağından on *verst* yol bo-

yunca kan akmıştı ve şu anda bir şey hissedip etmediği, işitip işitmediği belli değildi. Susuyordu. Ah, neden ölmüyordu? Çılgın babası neler söyleyecekti bana?

Kendi sesime hiç benzemeyen bir sesle, sağlık memuruna şöyle dedim:

"Kesim için hazırlanın."

Ebe tuhaf tuhaf baktı yüzüme; ama sağlık memurunun gözlerinde bir acıma kıvılcımı belirdi ve aletleri hazırlamaya koyuldu. Elinin altında gazocağı sesli yanıyordu...

Aradan on beş dakika geçti. Kızın soğumuş gözkapaklarından birini kaldırıp bağnaz bir dehşetle ışığı sönmekte olan gözüne baktım. Bir şey anlayamadım. Bu yarı ceset beden, nasıl hayata dönebilirdi? Beyaz kepimin altından ter damlaları alnımdan durmadan akıyordu ve Pelageya İvanovna elindeki gazlı bezle bu tuzlu teri siliyordu. Kızcağızın damarlarında kalan kanının içinde şimdi kafein yüzüyordu. Tekrar kafein iğnesi yapmak gerekiyor muydu, gerekmiyor muydu? Anna Nikolayevna kızın kalçasındaki fizyolojik eriyikten oluşan şişkinlikleri hafifçe ovalıyordu. Ve canlıydı kız.

Üniversitedeyken, uzvun nasıl kesildiğini bir kez görmüştüm. Şimdi ben de öyle yaptım, neşteri elime aldım... Kızın önümüzdeki yarım saat içinde ölmemesi için Tanrı'ya dua ediyordum...

"Ben işimi bitirdikten sonra koğuşta ölsün varsın!.."

Bana yardımcı olan yalnızca, bu olağanüstü durumun kırbaçladığı sağduyumdu. Deneyimli bir kasap gibi, elimdeki keskin neşterle kasığın içini boşalttım ve tek damla kan akmadan eti aldım. "Kanama olursa ne yapacağım?" diye düşünüyor ve kurt gibi aletlere, cımbızlara bakıyordum. Bir kadının bedeninden kocaman bir et parçasıyla bir uzvunu kesip almıştım. Beyazımsı, küçük bir boruya benziyordu ama içinden tek damla kan akmı-

yordu. Kilitli pensle kapadım ağzını, sonra devam ettim. Kilitli pensleri gereken birçok yere daha koydum... "*Arteria... Arteria...* nasıldı, kahretsin!.." Ameliyat odası kliniği andırıyordu. Kilitli pensler çivilere asılıydı. Etle birlikte gazlı bezle astılar onları. Bu arada ben küçük ince testere dişli, parlak pensle yuvarlak kemiği kesiyordum. "Neden hâlâ ölmüyor?.. Çok tuhaf... Ah, insanoğlu çok zor ölüyor!"

Ve nihayet kesildi kemik. Kızın bacağı Demyan Lukiç'in elinde kaldı: kıllar, et, kemikler! Hepsini bir kenara attık ve masada yalnızca, sanki üçte biri küçülmüş kızla, yanında kesilmiş bacağı vardı. Heyecanla şöyle geçiriyordum içimden: "Biraz daha, azıcık daha bekle... ölme! Koğuşa gidene kadar dayan, hayatımın bu en korkunç olayından sağ salim sıyrılmam için zaman tanı bana."

Sonra iplikleri aldık ve deriyi seyrek ilmiklerle dikmeye başladım... ama aklıma bir şey gelmiş gibi birden durdum... İğneyi bıraktım... Gazlı bezden bir tampon yapıp kesik yere koydum... Ter gözlerimin önünü kapamıştı, banyodaymışım gibi geliyordu bana...

Derin bir soluk aldım. Kesik bacağa, kızın balmumu renginde yüzüne üzgün, baktım. Sordum:

"Yaşıyor mu?"

Birden sağlık memuru ile Anna Nikolayevna'nın boğuk yankılanan sesini duydum:

"Yaşıyor!.."

Sağlık memuru sessiz, yalnızca dudaklarıyla, "Bir dakika daha yaşayacak..." dedi, sonra kibarca tavsiyede bulundu: "İkinci bacağa hiç dokunmasak iyi olacak, doktor. Bakın, sargı beziyle sarsak daha iyi olacak... Yoksa koğuşa kadar gidemeyecek... Ne dersiniz? Ameliyat masasında kalmasından daha iyidir..."

Bilemediğim bir gücün zorlamasıyla kısık bir sesle, "Alçı getirin," dedim.

Yerler baştan aşağı beyaz lekelerle doluydu, hepimiz sırılsıklam terliydik. Yarı ceset kıpırdamadan yatıyordu. Sağ bacağı alçıya alınmıştı ve duygulandığım için kırık yerde bıraktığım açıklık bir pencere gibi parlıyordu.

Sağlık memuru hayretle mırıldandı:

"Yaşıyor!.."

Sonra kaldırdık onu. Ve çarşafın altında ortaya kocaman bir boşluk çıktı. Kızın bedeninin üçte birini ameliyat masasında bırakmıştık.

Sonra koridorda gölgeler kıpırdıyor, hastabakıcılar koşuşturuyordu. Kupkuru çığlıklar atan perişan bir erkeğin duvar dibi boyunca yürüdüğünü görüyordum. Ama hemen uzaklaştırdılar onu. Ve bir sessizlik oldu.

Ameliyat odasına döndüm, dirseklerime kadar kanlı ellerimi yıkadım.

Birden sordu bana Anna Nikolayevna:

"Böyle uzuv kesme ameliyatlarında çok bulundunuz galiba, doktor? Çok çok iyiydiniz... Leopold kadar iyiydiniz..."

"Leopold" derken bir "duayen"den söz ediyor gibiydi.

Kaşlarımı çattım. Ve hepsinin –Demyan Lukiç'in de, Pelageya İvanovna'nın da– yüzündeki, gözlerindeki saygıyı, şaşkınlığı fark ettim.

"Eh!.." dedim. "Ben... yalnızca iki kez yaptım bunu, gördüğünüz gibi..."

Neden yalan söylemiştim? Şimdi anlayamıyordum bunu.

Hastanede sessizlik vardı. Her şey susmuştu.

Sağlık memuruna alçak sesle emir verdim:

"Öldüğü zaman hemen haber verin bana."

Sağlık memuru, "tamam" diye cevap vereceğine, nedense saygılı bir tavırla şöyle cevap verdi:

"Başüstüne, efendim..."

Birkaç dakika sonra doktor evinin çalışma odasında yeşil ışıklı lambanın yanında oturuyordum. Evde derin bir sessizlik vardı.

Soluk yüzüm karanlık camda yansıyordu.

"Hayır, Düzmece Dimitri değilim ben ve gördüğünüz gibi sanki biraz yaşlanmış gibiyim de... Bir burun kemiği kırığı var... Şimdi kapı çalınacak... kızın öldüğünü haber vereceklerdir... Evet, gidip son bir kez daha bakacağım... Şimdi çalarlar kapıyı..."

*

Çaldılar kapıyı. Aradan iki buçuk ay geçtiğinde oldu bu. Pencerede kışın ilk günlerinden birinin parlaklığı vardı.

O girdi odaya. Kızının bacağını kestiğimden bu yana ilk kez görüyordum onu. Evet, gerçekten yüz hatları düzgündü. Kırk yaşlarındaydı. Gözleri parlıyordu.

Sonra bir hışırtı oldu... Tek bacaklı, kırmızı çizgili çok bol eteklikli, göz kamaştırıcı güzel bir kız iki koltuk değneğiyle girdi odaya.

Bana baktı, yanakları al al oldu.

"Moskova'da... Moskova'da... Orada protez bacak yapıyorlarmış..."

Hemen adresi yazdım.

Babası birden, "Elini öp," dedi.

O anda öylesine şaşırdım ki, kızı dudağından değil, burnundan öptüm.

Koltuk değneklerinin üzerinde asılı kız o zaman elindeki paketi açtı, içinden uzun, bembeyaz bir havlu çıktı, havlunun üzerinde son derece doğal işlenmiş kırmızı bir horoz resmi vardı. Koğuşları dolaşmaya çıktığımda yastığının altına gizlediği işte bu havluymuş. Hatırlıyorum, masanın üzerinde birtakım iplikler görüyordum.

Çok sert bir tavırla, "Almam bunu," dedim.

Böyle derken başımı bile sallamıştım. Ama o anda yüzü, bakışı öyle bir değişti ki, aldım...

Ve o havlu Murin'de yatak odamda yıllarca asılı durdu, daha sonra gittiğim her yere benimle geldi. Sonunda iyice eskidi, havı döküldü, yer yer delindi ve nihayet hatıralar gibi o da silindi, kayboldu.

ÇELİK BOĞAZ

Ve işte yalnızım. Çevremde kasımın dönerek yağan karlı karanlığı, evi sarmış, bacalarda rüzgâr ıslık çalıyor. Hayatımın yirmi dört yılını çok büyük bir kentte geçirmiştim ve fırtınaların yalnızca romanlarda ıslık çaldığını düşünürdüm. Gerçekten de öyle estikleri anlaşılıyordu. Geceler burada bitmek bilmiyor, abajuru mavi lamba pencerenin siyah camında yansıyor ve ben sol elimdeki parlayan lekeye bakarak hayal kuruyordum. Bir taşra kentini hayal ediyordum, kırk *verst* ötedeydi bu kent. Bulunduğum yerden oraya koşarak gitmeyi çok istiyordum. Orada elektrik vardı, dört doktor vardı, bazı şeyleri konuşabilirdik, hiç değilse böyle korkunç şeyler hissetmezdim artık. Ama oraya gidebilmem imkânsızdı; hem arada bir, bunun benim için yüreksizlik olacağını da düşünüyordum. Öyle ya, ben özellikle böyle bir hayat için okumuştum tıp fakültesinde...

"... Eh, ya doğumu problemli bir kadın getirirlerse? Ya da tutalım ki, fıtığı patlamış bir hasta getirdiler? O zaman ne yapacağım? Lütfen bir akıl verin bana. Ben kırk sekiz gün önce tıp fakültesini üstün başarıyla bitirdim; gelgelelim, üstün başarı başka, patlamış fıtık başka şey. Bir keresinde, profesörün patlamış bir fıtığı nasıl ameliyat ettiğini görmüştüm. O sırada amfideydim. Ve sadece..."

Fıtık aklıma gelince her seferinde sırtımdan soğuk terler boşanıyordu. Çayımı içtikten sonra her akşam aynı pozisyonda oturuyordum: Sol elimin altında her zaman, başta Döderlein'ın küçük kitabı olmak üzere, bir cerrahi ebelik başvuru kitabı, sağ elimin altında da çeşitli konularda resimli on cilt cerrahi operasyon kitabı oluyordu. İnliyordum, sigara içiyor, soğumuş çayımı yudumluyordum...

Ve işte sonunda uyumuştum. Çok iyi hatırlıyorum o geceyi, 29 Ekim gecesini. Kapının güm güm vurulmasına uyandım. Beş dakika sonra pantolonumu giymiş, yalvaran bakışımı kutsal cerrahi operasyon kitaplarından ayıramıyordum. Avludan bir kızak gıcırtısı geldiğini duydum: Kulaklarım aşırı hassaslaşmıştı. Anlaşılan gelen, fıtıktan da, anne karnında ters dönmüş çocuktan da daha korkunç bir şeydi: Bana, Nikolski Hastanesi'ne gecenin on birinde küçük bir kızı getirmişlerdi. Hastabakıcı kadın boğuk bir sesle şöyle dedi:

"Kötü durumda küçük bir kız, ölüyor... Lütfen hemen hastaneye gelin!.."

Hatırlıyorum, avludan karşıya geçerken, hastane kapısının önündeki göz kırpan gaz lambasına büyülenmiş gibi bakıyordum. Antrede ışıklar yakılmıştı, yardımcılarımın hepsi önlüklerini giyinmiş, hazır, beni bekliyorlardı. Bunlar şunlardı: henüz genç ama çok yetenekli sağlık memuru Demyan Lukiç ve deneyimli iki ebe Anna Nikolayevna ile Pelageya İvanovna. Ben ise iki ay önce tıp fakültesinden mezun olmuş ve Nikolski Hastanesi'nin yönetimine atanmış, yalnızca yirmi dört yaşında bir doktordum.

Sağlık memuru mağrur bir tavırla açtı kapıyı ve kızın annesi keçe çizmeleriyle kayarak, rüzgar gibi girmişti odaya. Üzerindeki karlar bile erimemişti. Elinde bir bohça vardı ve bu bohçanın içinde bir şey düzenli olarak tıslıyor,

fısıyordu. Kadının yüzü allak bullaktı, sessiz sessiz ağlıyordu. Üzerinden gocuğunu, atkısını attıktan sonra bohçasını açınca üç yaşında bir kız çocuğu gördüm. Çocuğun yüzünü görünce bir an cerrahi operasyonu da, yalnızlığımı da, işe yaramayan üniversite öğrenimimi de unuttum, kızın güzelliği her şeyi unutturmuştu bana. Onu neyle kıyaslayabilirdiniz? Böylesi güzel kız çocuklarının resimleri yalnızca şeker kutuları üzerinde olurdu. Olgun çavdar başakları renginde saçları doğuştan bukle bukleydi. Gözleri mavi, çok iriydi, yanakları oyuncak bebeklerinki gibi... Meleklerin resimlerini böyle yaparlardı. Ancak, gözlerinin derinlerine tuhaf bir buğu sinmişti ve bunun korku olduğunu anlamakta gecikmedim, güçlükle soluk alabiliyordu. Hiç tereddüt etmeden şöyle geçirdim içimden: "Bir saat içinde ölür..." Ve yüreğim sızladı...

Her soluk alışta boğazı içeri çekiliyor, damarları geriliyor, yüzünün rengi ise pembeden hafif leylak rengine dönüşüyordu. Bu renk değişiminin nedenini hemen anladım, değerlendirdim. Olayın ne olduğunu o anda kavramıştım. Ve ilk koyduğum tanı da çok yerindeydi. Ayrıca, ebeler de aynı tanıyı koymuştu. Bu konularda deneyimliydiler: "Küçük kızın hastalığı kuşpalazıydı ve boğazı perde perde kabarmıştı ve çok yakında bütünüyle kapanacaktı..."

Dikkat kesilen yardımcılarımın sessizliğinde anneye sordum:

"Kaç gündür böyle hasta kızınız?"

Kadın, "Bugün beşinci gün, beşinci gün," dedi.

Ve soğuk soğuk baktı yüzüme.

Sağlık memuruna dönüp alçak sesle, "Kuşpalazı," dedim. Sonra anneye döndüm: "Neden bu kadar bekledin? Neden?"

O anda arkamda ağlamaklı bir ses duydum:

"Bugün beşinci gün, anam babam, beşinci gün!"

Dönüp bakınca başörtülü, yuvarlak yüzlü, sessiz bir nine gördüm.

Can sıkıcı bir tehlike önsezisiyle, "Dünyada böyle nineler olmasa çok iyi olurdu," diye düşündüm ve, "sen kes sesini, nine, işimize engel oluyorsun!" dedim. Tekrar sordum anneye: "Beş gündür ne düşündün? Beş gün? Ne diyorsun?"

Anne birden, otomatik olarak küçük kızı yaşlı kadının kucağına verdi ve önümde yere diz çöktü.

"Bir hap ver kızıma," dedi, alnını yere yasladı. "Ölürse kendimi asarım."

"Hemen kalk yerden!" dedim. "Yoksa hiçbir şey de söylemem sana."

Anne bol etekliğini hışırdatarak hemen ayağa kalktı, yaşlı kadından aldı çocuğunu, kucağında sallamaya başladı. Yaşlı kadın başını kapıya dayadı, dua etmeye başladı; küçük kız ise yılan gibi fıslayarak soluk almayı sürdürüyordu.

Sağlık memuru, "Bu insanlar her zaman aynı şeyi yapıyor," dedi.

Böyle derken bıyığı yana kıvrılmıştı.

Kızın annesi, yüzüme büyük bir öfkeyle bakarak –bana öyle gelmişti– sordu:

"Ölecek demek, ne demek oluyor?"

Alçak sesle, kararlı karşılık verdim:

"Ölecek!"

Nine eteğini kaldırıp gözyaşlarını silmeye başladı. Anne ise kötü kötü haykırdı bana doğru:

"Yardım et çocuğuma! Bir hap ver!"

Beni nelerin beklediğinin farkındaydım ve kararlıydım.

"Ne hapı vereceğim ona? Söyle, senin dediğini vereyim. Çocuk zor soluk alıyor, boğazı tıkalı. Beş gün kızının canını çıkardın, hem de buraya on beş *verst* ötede... Şimdi ne yapmamı emrediyorsun bakalım?"

Nine başını sol omzuma koymuş, tuhaf bir sesle sızlanıyordu:

"Ne yapılacağını sen daha iyi bilirsin, anam babam."

Birden nefret ettim yaşlı kadından.

"Kes sesini!" diye tersledim onu.

Sonra sağlık memuruna döndüm, kız çocuğunu almasını söyledim. Anne çırpınmaya başlayan kızını ebeye verdi. Çocuğun bağırmak istediği belliydi ama sesi çıkmıyordu. Annesi sarılmak istedi ona ama engel olduk kendisine. Lambanın ışığında kızın boğazına baktım. O zamana kadar yalnızca ciğerlerde, çabuk iyileşen kuşpalazı olayıyla karşılaşmıştım. Kız çocuğunun boğazında beyaz, yırtılmış bir şişkinlik vardı. Birden soluğunu dışarı verince tükürüğü yüzüme geldi. Ama o anda düşünüyordum, nedense gözlerim için korkmak aklıma gelmedi.

Sakinliğime kendim de hayret ederek, "Durum açık..." dedim. "Çok geç kalınmış. Çocuk ölüyor. Kurtuluşu yok; ancak ameliyat..."

Ve böyle bir şey söylediğim için dehşete düştüm ama söylemeden de edememiştim. "Ya kabul ederlerse?" sorusu geldi aklıma.

Anne sordu:

"Nasıl olacak bu?"

"Boğazı alttan kesip oraya gümüş bir boru yerleştirmek, böylece çocuğun soluk almasını sağlamak gerekecek, o zaman belki kurtulur," diye açıklama yaptım.

Anne bir deliye bakar gibi baktı bana, sonra kızını benden korumak için kollarını uzattı, nine ise tekrar sızlanmaya başladı:

"Ne diyorsun sen, kesemezsin çocuğumuzu! Ne yapmayı düşünüyorsun? Çocuğun boğazını mı keseceksin?!"

Öfkeyle çıkıştım ona:

"Çekil şuradan, kocakarı!" Sağlık memuruna emir verdim: "Kâfur iğnesi yapın."

İğneyi görünce anne, kızını bırakmak istemedi, bunun kötü bir şey olmadığını açıkladık ona.

Anne, "Faydası olacak mı ona bunun?" diye sordu.

"Hiçbir faydası olmayacak."

O zaman anne hüngür hüngür ağlamaya başladı.

"Ağlamayı kes!" dedim. Saatimi çıkarıp devam ettim: "Düşünmen için beş dakika veriyorum sana. Bu beş dakika içinde kabul etmezseniz, bir şey yapmayacağım."

"Kabul etmiyorum!" dedi anne.

Nine ekledi:

"Hayır, kabul etmiyoruz."

Ben de boğuk bir sesle, "Pekâlâ, nasıl isterseniz," dedim.

Şöyle geçirdim içimden: "Hepsi bu kadar! Benim için böyle olması daha kolay. Söyledim kendilerine, teklif ettim. Ebelerin de şaşkın bakışları arasında... Kabul etmediler, böylece ben de kurtulmuş oldum."

Ben böyle düşünürken arkamda yabancı başka bir ses duyuldu:

"Ne o, aklınızı mı yitirdiniz siz? Nasıl kabul etmezsiniz? Ölmesine göz mü yumacaksınız kızın? Kabul edin. Hiç acımıyor musunuz çocuğa?"

Anne tekrar haykırdı:

"Hayır!"

İçimden şöyle geçirdim: "Yapmaya çalıştığım nedir benim? Öyle ya, kızın boğazını mı kesmeyi düşünüyorum." Ama başka bir şey söyledim:

"Hadi, çabuk olun, kabul ettiğinizi söyleyin! Artık ayakları morarmaya başladı çocuğun."

"Hayır! Hayır!"

"Pekâlâ, koğuşa götürün onları, orada otursunlar."

Yarı karanlık koridordan götürdüler onları. Kadınların ağladığını, kız çocuğun fıslayarak soluk aldığını duyu-

yordum. Çok geçmeden sağlık memuru geri geldi ve şöyle dedi:

"Kabul ettiler!"

İçim sanki taş kesilmişti ama konuşmam anlaşılırdı:

"Hemen neşteri, makasları, pensleri, sondayı sterilize edin!"

Bir dakika sonra kar fırtınasının delicesine savurduğu avluda daireme koşuyordum. Dakikaları sayarak nefes borusu sorunları kitabının sayfalarını çevirdim, nefes borusunda nasıl delik açılacağının resmini buldum. Resimde her şey açık seçik ve sade gösteriliyordu: Boğaz açılmış, neşter nefes borusunun içine sokulmuştu. Açıklamayı okudum; ama bir şey anlayamadım, kelimeler gözlerimin önünde dönüp duruyordu. Nefes borusuna nasıl müdahale edildiğini hiç görmemiştim. "Eh, artık çok geç!" diye geçirdim içimden, umutsuzca mavi ışığa, parlak resme baktım; üzerime çok zor, korkunç bir görevin yüklendiğini hissediyordum ve fırtınayı hiç hissetmeden hastaneye döndüm.

Koğuşun girişinde yuvarlak eteklikli karanlık bir gölge sarıldı bana, boğuk bir inleme duydum:

"Anam babam, nasıl keseceksin kızımın boğazını? Aklın alacağı bir şey mi bu? Aptal kadın kabul etti. Ama ben kabul etmiyorum, hayır, etmiyorum. Haplarla tedavi etmene evet; ama boğazını kesmene izin vermem."

"Şu kadını alın başımdan!" diye bağırdım ve öfkeyle haykırdım: "Asıl aptal olan sensin! Sen! Onun kafası çalışıyor! Hem sonra, sana soran olmadı. Çıkarın şunu buradan!"

Ebe, yaşlı kadını kolundan tutup koğuştan dışarı attı.

Sağlık memuru, "Her şey hazır," dedi.

Küçük ameliyat odasına geçtik ve sanki bir perdenin arkasında pırıl pırıl aletleri, parlak ışığı, muşamba örtüyü gördüm... Küçük kızı kucağından zorlukla aldıkları an-

nenin yanına son bir kez daha gittim. Yalnızca hırıltılı bir sesle şöyle dediğini duydum: "Kocam burada değil. Kentte. Geldiğinde ne yaptığımı öğrenince öldürecek beni!"

Yaşlı kadın yüzüme dehşet içinde bakarak tekrarladı: "Öldürecek!"

Emir verdim:

"Ameliyathaneye sokmayın onları!"

Ve yalnızca biz kaldık ameliyathanede: personelim, ben ve küçük kız Lidka. Çıplak masanın üzerinde oturuyor, sessiz sessiz ağlıyordu. Masanın üzerine yatırdılar onu; tuttular, boğazını yıkadılar, iyotla sıvazladılar ve ben neşteri aldım elime. O anda şöyle geçirdim içimden: "Ne yapıyorum ben?" Ameliyathanede çıt çıkmıyordu. Neşterle kızın yumuşak boğazında dikine bir çizgi çizdim. Tek damla kan çıkmadı. İki yana ayrılan derinin arasında oluşmuş beyaz yere bir çizgi daha çizdim. Yine kan akmadı. Anatomi atlaslarındaki birtakım resimleri gözümün önüne getirmeye çalışarak sonda aletinin yardımıyla yumuşak dokuyu yavaş yavaş açmaya başladım. Ve o zaman yaranın altından bir yerden siyah bir kan fışkırdı ve bütün yarayı kapladı, enseye doğru akmaya başladı. Sağlık memuru kanı tamponlarla silmeye başladı ama dinmiyordu kan. Üniversitede gördüğüm her şeyi hatırlamaya çalışıyordum yaranın kenarlarını penslerle sıkıştırıyordum ama kan hâlâ kesilmiyordu. Soğuk soğuk terlemeye başlamıştım. Alnım boncuk boncuk terdi. Tıp fakültesine girdiğim için, bu uzak, tenha yere geldiğim için kendime çok kızıyordum. Öfkeli bir umutsuzluk içinde pensi yaranın yakınında bir yere rasgele saplayıp kapadım ve o anda kesildi kan. Gazlı bezlerle temizledik kanı, yara tertemiz ve kesinlikle anlaşılmaz bir biçimde çıktı ortaya. Nefes borusu ortalarda yoktu. Önümdeki yara atlaslardaki resimlerin hiçbirine benzemiyordu. Aradan bir-iki dakika daha geçti. Ben kâh neşterle kâh sondayla yaranın

içini sürekli karıştırıyor, nefes borusunu arıyordum. Ve ikinci dakikanın sonunda onu bulma umudumu bütünüyle yitirmiştim. "Her şey bitti..." diye geçirdim içimden. Neden böyle bir işe kalkıştım ki? Doğrusu, böyle bir operasyon yapmayı önermeyebilirdim ve Lidka'cık koğuşta sakin sakin ölebilirdi, oysa şimdi kesik bir boğazla ölecek ve ben bu işlemi yapmasam onun yine de öleceğini, boğazını kesmekle ona zarar vermediğimi hiçbir şekilde kanıtlayamayacağım... Ebe bir şey söylemeden alnımı siliyordu. Şöyle düşünüyordum: "Neşteri bırak elinden, elinden başka bir şey gelmeyeceğini söyle." O anda annesinin gözlerini görür gibi oldum. Tekrar elime aldım neşteri ve bir şey düşünmeden Lidka'nın boğazına sertçe soktum. Yumuşak doku yarıldı ve bir anda, beklenmedik biçimde küçük kızın nefes borusunu gördüm.

Kısık bir sesle, "Çengeller!" dedim

Sağlık memuru çengelleri uzattı bana. Birini bir yandan, öbürünü öteki yandan sokup birini sağlık memuruna verdim. Artık yalnızca bir şeyi görebiliyordum: Gırtlağın açık gri renkteki boğumlarını. Neşterin sivri ucunu gırtlağa sokup ölçtüm. Gırtlak, yaranın içinden dışarı çıktı. O anda sağlık memuru aklını yitirdi gibi geldi bana: Birden gırtlağı çekmeye başlamıştı. Arkamda iki ebe "ah vah" etmeye başladı. Bakışımı kaldırınca ne olduğunu anladım: Galiba, sağlık memuru havasızlıktan bayılacak gibi olmuş, düşüyordu; ama çengeli elinden bırakmadığı için de nefes borusunu çekiyordu. "Her şey bana karşı..." diye geçti aklımdan. "Şimdi gerçekten de kestik Lidka'nın boğazını..." Ve arkasından şöyle düşündüm: "Eve gidip şakağıma bir kurşun sıkacağım..." O anda, çok deneyimli olduğu anlaşılan yaşlı ebe, vahşi bir hayvan gibi saldırdı sağlık memurunun üzerine, dişlerinin arasından şöyle söylenerek elinden çengeli aldı:

"Devam edin, doktor..."

Sağlık memuru pat diye yere yuvarlandı. Ama biz dönüp ona bakmadık. Neşteri gırtlağa bastırdım, sonra gümüş boruyu içine soktum. Kolayca girmişti yerine. Ama Lidka kıpırdamıyordu. Olması gerektiği gibi soluk alamıyordu. Derinden bir göğüs geçirdim, durdum: Yapabileceğim başka bir şey yoktu. Birilerinden af dilemek, düşüncesizliğimden dolayı, tıp fakültesine girdiğimden dolayı pişmanlığımı belirtmek istiyordum. Ameliyathaneye bir ölüm sessizliği çökmüştü. Lidka'nın giderek morarmakta olduğunu görüyordum. Artık her şeyi bırakmak, ağlamak istiyordum... Birden sarsıldı Lidka, gümüş borudan fıskiye gibi iğrenç pıhtılar akmaya başladı, sonra borudan hava ıslık çalarak girmeye başladı. Kız artık rahat soluk alıyordu, yüzünün morluğu gidiyor, kırmızılaşıyordu. O sırada sağlık memuru yerden kalktı. Yüzü bembeyaz, terliydi. Kendinde değilmiş gibi, dehşet içinde yanıma geldi, boğazı dikmeme yardım etmeye başladı.

Sanki uyku arasından, gözlerinin önüne perde gibi inmiş terin arkasından, ebelerin mutlu yüzünü görüyordum. Biri şöyle dedi bana:

"Harika bir ameliyat yaptınız, doktor."

Benimle alay ediyor gibi geldi, kaşlarımın altından canım sıkkın, baktım ona. Sonra kapılar açıldı, içeriye temiz hava girdi. Lidka'yı çarşafla götürdüler ve o anda birden anne göründü kapıda. Gözleri vahşi bir hayvanın gözlerinden farksızdı. Sordu bana:

"Ne oldu?"

Onun sesini duyduğum anda sırtımdan bir ter boşandı; ancak o zaman anladım Lidka masada kalsaydı başıma nelerin geleceğini. Ama sakin bir sesle cevap verdim ona:

"Sakin olun. Yaşıyor. Umarım yaşayacak da. Yalnız, boruyu çıkarana kadar ne olacağını söyleyemeyiz."

O anda yaşlı kadın yerden biter gibi çıktı ortaya;

kapı koluna, bana, tavana doğru haç çıkardı. Ama artık kızmıyordum ona. Dönüp Lidka'ya kâfur iğnesi yapmalarını, yanında sırayla nöbet tutmalarını söyledim. Sonra avluyu geçip evime gittim. Hatırlıyorum, odamda mavi ışık hâlâ yanıyordu, Döderlein'ın kitabı, öteki kitaplar oldukları yerde duruyordu. Üzerimdekileri çıkarmadan divana gittim, üzerine uzandım ve çok geçmeden bir şey göremez oldum; uyumuşum, rüya bile görmedim.

Aradan iki ay geçti. Birçok şey gördüm; gördüklerimin arasında Lidka'nın boğazından daha korkunçları da oldu. Onu unutmuştum bile. Her yer karla kaplıydı; hastalarım gün geçtikçe çoğalıyordu. Yeni yılın başlarında bir gün bekleme odama bir kadın girdi; tostoparlak sarılıp sarmalanmış küçük bir kız çocuğunun elinden tutuyordu. Kadının gözleri ışıl ışıldı. Bakınca tanıdım onu.

"Aa! Lidka'cık değil mi bu? Artık nasıl?"

"Çok iyi."

Lidka'nın boynundaki sargıyı çıkardık. Huysuzluk yaptı, korktu; ama öyleyken yine de çenesini kaldırıp boynuna bakabildim. Pembe boynunda dikey, kahverengi bir çizik ve yatay, ince iki dikiş izi vardı.

"Her şey yolunda," dedim, "artık gelmeyebilirsiniz."

Anne, "Size minnettarız, doktor," dedi, "teşekkür ederiz." Lidka'yı uyardı: "Amcana teşekkür et!"

Ama Lidka bir şey söylemek istemedi bana. Bir daha hiç görmedim Lidka'yı. Unutmaya başlamıştım onu. Hastalarım çoğaldıkça çoğalıyordu. Sonunda, günde yüz hastayla ilgilenmem gereken günler geldi. Sabahın saat dokuzunda hasta almaya başlıyor, akşamın sekizine kadar çalışıyorduk. Evime dönünce sallanarak çıkarıyordum önlüğümü.

Yaşlı sağlıkçı ebe bir gün şöyle dedi bana:

"Bu ilgiyi yaptığınız o boğaz ameliyatına borçlusunuz. Köylerde ne diyorlar, biliyor musunuz? Hasta Lidka'

nın boğazını çıkarıp yerine çelik bir boğaz koyduğunuzu söylüyorlar. Kızı görmek için özellikle gidiyorlarmış o köye. Çok ünlü oldunuz doktor, kutluyorum sizi."

Sordum ebeye:

"Kız o çelik boğazla yaşıyormuş, öyle mi?"

"Evet, taktığınız o çelik boğazla yaşıyormuş. Aferin size, doktor. Hem son derece soğukkanlılıkla yapıyorsunuz yapacağınızı. Harika bir şey bu!"

Neden bilmem, şöyle karşılık verdim ona:

"Eh, evet!.. Biliyor musunuz, hiç heyecanlanmıyorum."

Ama yorgunluktan, utanmaya bile zamanım olmadığını hissettim, yalnızca bakışımı öte yana çevirdim. Vedalaşıp odama gitmek üzere yürüdüm. Her yeri kaplamış kar lapa lapa yağmayı sürdürüyordu, odamın ışığı yanıyordu ve evim yalnız, tek başına, sakin, mağrurdu. Oraya doğru yürürken yalnızca bir şeyi düşünüyordum: uyumayı.

GERÇEKLERLE KARŞILAŞMAK

N. Hastanesi'nde günler hızla geçiyordu ve bu yeni hayata yavaş yavaş alışmaya başlamıştım.

Eskiden olduğu gibi köylerde yine keten dövüyorlardı, yollar yine kötüydü ve bekleme odamda yine beş kişiden fazla bekleyen olmuyordu. Akşamları tam anlamıyla sakin geçiyordu ve o saatlerimi kitaplarımı düzenlemekle, cerrahi ders kitaplarını okumakla, sessizce şarkı mırıldanan semaverimin başında uzun uzun çay içerek geçiriyordum.

Yağmur günlerce, gece gündüz dinmeden yağıyordu, damlaları çatıda acımasızca takırdıyordu, suları oluktan pencerenin dibindeki fıçıya boşalıyordu. Dışarıda vıcık vıcık çamur, sis ve sağlık memurunun küçük evinin ışıklarının, avlu kapısının gaz lambasının bulanık, hayal meyal gözüktüğü zifirî bir karanlık vardı.

Böyle gecelerden birinde çalışma odamda topografik anatomi atlasını inceliyordum. Derin bir sessizlik vardı. Yalnızca, arada bir, yemek odasında büfenin arkasında tahtayı kemiren farelerin kemirmesi bozuyordu sessizliği.

Ağırlaşan gözkapaklarım kapanmaya başlayana kadar okudum. Sonunda esnemeye başladım, atlası kenara itip yatmaya karar verdim. Yağmurun şırıltısı, takırtısı arasında sakin bir uyku uyuyacağım hayaliyle yatak odama geçtim, soyundum ve yattım.

Daha başımı yastığa koymamıştım ki, uykulu karanlıkta Anna Prohovna'nın yüzünü görür gibi oldum. Toropovo köyünden, on yedi yaşında bir kızdı Anna Prohovna. Dişinin çekilmesi gerekiyordu. Sonra elinde parlak kerpetenle sağlık memuru Demyan Lukiç belirdi. Sağlık memurunun, "böyle bir kız" varken insan "başkasını" nasıl sever, dediğini hatırladım, gülümsedim ve yatıp uyudum.

Gelgelelim yarım saat sonra, beni biri dürtmüş gibi birden uyandım, yatağın içinde oturdum, korkuyla karanlığa bakmaya, sesleri dinlemeye başladım.

Biri dış kapıya güm güm vuruyordu; bu vuruşlar öfkeli gibi geldi bana.

Benim dairemin kapısı çalınıyordu.

Sesler kesildi, bu kez saat gürültülü vurmaya başladı, aşçı kadının anlaşılamayan bir cevap verdiği duyuldu, sonra biri gıcırdayan merdiveni çıktı, sessizce çalışma odamdan geçti, yatak odamın kapısını çaldı.

"Kim o?"

Saygılı bir fısıltı cevap verdi:

"Benim ben, Aksinya, hastabakıcı kadın."

"Ne istiyorsun?"

"Anna Nikolayevna yolladı beni size, çabuk hastaneye gelmenizi söylememi emretti."

Açıkça yüreğimin hop ettiğini hissettim.

"Ne oldu?" diye sordum.

"Dultsev'den bir kadın getirdiler. Çocuk ters geliyor..."

"İşte, başladı!" diye geçirdim içimden. Terliklerimi bir türlü ayağıma geçiremiyordum. "Kahretsin! Kibrit de yanmıyor. Öyle ya, er veya geç, başıma gelecekti bu. Ömür boyu faranjit, gastrit gelecek değil ya!"

"Tamam. Git söyle, hemen geliyorum!" diye seslendim.

Hemen kalktım yataktan. Kapının dışında Aksinya'

nın ayak sesi uzaklaştı, saat tekrar vurmaya başladı. Uykum birden kaçmıştı. Aceleyle ellerim titreyerek yaktım lambayı, giyinmeye başladım. Saat on bir buçuğu gösteriyordu... Şu kadının doğumunda nasıl bir sorun vardı? Hımm!.. Sorunlu durum... leğen darlığı... ya da daha kötü bir şey olabilir. En iyisi kıskaç koymanın gerekmesi... Yoksa doğrudan kente mi göndermeliyim kadını. Hiç gereği yok! Herkes iyi doktor olduğumu söylüyor ya! Hem böyle bir şey yapmaya hakkım da yok. Evet, ne yapmak gerekiyorsa, ben yapmalıyım. Peki ama ne yapacağım? Tanrı bilir... Ya elim ayağım birbirine dolaşırsa? Ebelerin karşısında rezil olurum... Bununla birlikte, durumun ne olduğunu görmeden heyecanlanmaya gerek yok...

Giyindim, paltomu omuzlarıma aldım ve her şeyin yolunda gideceği umuduyla, şakır şakır yağan yağmurun altında koşarak hastaneye gittim. Yarı karanlıkta, kapının önünde bir araba vardı, at, toynaklarıyla çürük tahtaları dövüyordu.

Atın yanında bir şeyler yapmakta olan birine, bilmem neden, sordum:

"Ne o, doğum yapacak kadını siz mi getirdiniz?"

Bir kadın sesi kederli, cevap verdi:

"Biz... evet, anam babam, biz..."

Gecenin geç vakti olmasına karşın, hastanenin içi hareketliydi. Bekleme odasında gaz lambası titrek yanıyordu. Doğumhaneye giden dar koridorda Aksinya elinde bir tasla koşarak geçti yanımdan. İçeriden zayıf bir inleme geldi ve hemen kesildi. Kapıyı açıp doğumhaneye girdim. Beyaz badanalı küçük oda, tavana asılı lambayla çok aydınlıktı. Doğum masasının hemen yanındaki yatakta, battaniye boynuna kadar çekili genç bir kadın yatıyordu. Çok acı çektiği yüzünden belliydi, ıslak saçları alnına yapışmıştı. Anna Nikolayevna elinde termometreyle, emaye bir kapta bir karışım hazırlıyordu, öteki

ebe, Pelageya İvanovna ise dolaptan temiz örtüler çıkarıyordu. Sağlık memuru duvara yaslanmış, Napoléon pozunda, ayakta duruyordu. Beni görünce hepsi şöyle bir silkinip canlandı. Doğum yapacak kadın gözlerini açtı, kolunu savurdu, tekrar acı acı inlemeye başladı.

"Ne oluyoruz?" diye sordum.

Ses tonum, her ne kadar emin, sakin olsa da şaşırmıştım.

Anna Nikolayevna, karışıma su dökmeyi sürdürürken hemen cevap verdi:

"Çapraz durum."

Yüzümü ekşitip, "Demek öyle," dedim. "Pekâlâ, bakalım..."

Anna Nikolayevna seslendi:

"Aksinya! Doktorun ellerini temizle!"

Anna Nikolayevna'nın yüzünde pek ağırbaşlı, ciddi bir ifade vardı.

Fırçadan kızarmış ellerimden sabun köpüğünü suyun altında temizlerken Anna Nikolayevna'ya, kadını ne zaman getirdikleri, hangi köyden olduğu gibi önemsiz sorular soruyordum... Pelageya İvanovna battaniyeyi tutup çekti, bana yer açtı, karyolanın kenarına iliştim, kadının şiş karnına hafifçe dokunarak yoklamaya başladım. Kadın inliyor, kıvranıyor, parmaklarıyla çarşafı sıkıyor, buruşturuyordu.

Karnının gerilmiş, kupkuru, ateş gibi yanan cildinin üzerinde elimi dikkatlice dolaştırırken şöyle diyordum:

"Sakin ol... sakin... dayan!.."

Aslında deneyimli Anna Nikolayevna'nın bana durumu söylemesinden sonra benim bu muayenemin hiç gereği yoktu. Ne kadar muayene edersem edeyim, Anna Nikolayevna'nın söylediğinden daha fazlasını öğrenmem olanaksızdı. Onun teşhisi elbette doğruydu. Ters geliyor. Durum ortadaydı. Peki, ya sonrası?..

Somurtarak kadının karnını her yandan yoklamayı sürdürürken yan gözle de ebelerin yüzüne bakıyordum. İkisi de çok dikkatliydi, bakışlarından yaptığımın doğru olduğunu düşündüklerini anlıyordum. Gerçekten de, yaptığımı kendime güvenerek doğru yapıyordum. Huzursuzluğumu ise elimden geldiğince derine saklamaya, göstermemeye çalışıyordum.

Derin bir soluk alarak, "Tamam," dedim. Dıştan bakılabilecek başka bir şey olmadığı için, karyoladan kalktım. "Bir de içeriden inceleyelim."

Anna Nikolayevna'nın gözlerinde tekrar takdir ifadesi belirdi.

"Aksinya!"

Tekrar sular aktı.

Ellerimi sabunlarken üzgün, düşünüyordum: "Ah, şu anda Döderlein'ın kitabını okuyabilseydim! Oysa bunu yapabilmem olanaksızdı şu anda. Hem, şu anda Döderlein'ın ne faydası olabilirdi bana? Ellerimi suyla yıkayarak yoğun sabun köpüğünü temizledikten sonra iyotla ovaladım. Tertemiz çarşaf Pelageya İvanovna'nın elleri altında hışırdamaya başladı ve ben doğum yapacak kadının üzerine eğilip dikkatle, ürkerek içini incelemeye başladım. Elimde olmadan, kadın doğum kliniğindeki görüntüler geliyordu gözümün önüne. Yuvarlak, mat karpuzlar içinde parlak elektrik lambaları, pırıl pırıl taş döşeme, her yanda ışıl ışıl musluklar, aletler. Asistan doktor bembeyaz önlüğüyle doğum yapmakta olan kadına bir şeyler yapıyor, klinik yardımcısı üç doktor yanında, yardım ediyor ona; pratisyen doktorlar, son sınıf öğrencileri... Durum çok güzel, aydınlık ve tehlikesiz.

Burada ise ben yapayalnızım, elimin altında bir kadın acı çekiyor. Sorumluyum ondan. Ama ona nasıl yardım edebileceğimi bilemiyorum; çünkü hayatımda yalnızca iki kez klinikte doğumda bulundum ve onlar da tamamen

doğal doğumlardı. Şimdi muayene ediyorum kadını; ama bu benim için de, doğum yapacak kadın için de hiç iyi gitmiyor. Yaptığımdan kesinlikle bir şey anladığım yok, kadının karnında neler olduğunu hissedemiyorum.

Oysa bir karar vermemin zamanı geldi de geçiyor.

"Ters geliyor... Evet, çocuk ters geliyor; bu durumda bir şeyler yapmalıyız, bir şeyler!.."

Anna Nikolayevna tutamadı kendini, kendi kendine konuşuyormuş gibi, "Ayakları önde," dedi.

Benim yerimde yaşlı, deneyimli bir doktor olsaydı, düşüncesini açıkladığı için ters ters bakardı ona... Ama ben deneyimsiz bir doktordum... alıngan da değildim. Anlamlı bir tavırla, "Evet," dedim, "ayaklar önde."

Ve Döderlein'ın kitabının sayfaları geldi gözümün önüne. Dik dönüş... kombine dönüş... eğri dönüş...

Sayfalar, sayfalar... sayfalarda resimler... leğen boşluğu, leğen boşluğunda yan yatmış, büzülmüş, başı kocaman bebekler... sarkık, küçücük bir kol, üzerinde bir boğum.

Evet, kısa bir süre önce okumuştum. Ayrıca her sözcüğü, her şeyin olası oranını, durumunu düşünerek dikkatlice notlar almıştım. Ve her şeyin artık aklımdan yıllarca çıkmayacağını düşünüyordum.

Şimdi ise bütün o okuduklarımdan aklımda kalan yalnızca şunu hatırlıyordum:

"... çocuğun ters gelmesi kesinlikle hiç de hoş olmayan, kötü bir durumdur."

Gerçek neyse, doğru olan da odur. Kadın için olduğu kadar, üniversiteyi altı ay önce bitirmiş bir doktor için de kesinlikle kötüdür...

Ayağa kalkarken, "Eh... ne gerekiyorsa yapacağız!" dedim.

Anna Nikolayevna'nın yüzü aydınlandı. Sağlık memuruna döndü:

"Demyan Lukiç, kloroformu hazırlayın!"

İyi ki söyledi bunu Anna Nikolayevna; yoksa bu çeşit bir ameliyatın narkoz altında mı yapılıp yapılmadığını bile bilmiyordum! Evet, öyle ya, narkoz altında yapılmalıydı... Başka nasıl olabilirdi?!

Ama yine de Döderlein'a bir bakmak gerekyordu...

Ve ellerimi yıkadıktan sonra şöyle dedim:

"Pekâlâ... Narkoza hazırlayın hastayı, ameliyat masasına yatırın, ben sigaramı alıp hemen geliyorum..."

Anna Nikolayevna, "Tamam doktor, hallederiz," dedi.

Ellerimi kuruladım, hastabakıcı kadın paltomu omzuma attı ve kollarımı sokmadan, öylece eve koştum.

Evde, çalışma odamda lambayı yaktım, şapkamı çıkarmayı bile unutup kitap dolabına koştum.

İşte Döderlein burada... "Doğum ameliyatı." Parlak sayfaları aceleyle çevirmeye başladım. "... Ters gelme anne için her zaman tehlikeli bir operasyonu gerektirir..."

Sırtımdan aşağı soğuk bir ter akmaya başladı.

"... Asıl tehlike dölyatağının kendiliğinden yırtılma ihtimalidir."

Ken-di-li-ğin-den...

"Doğum doktoru, yeterince inceleme yapılmaması veya dölyatağı cidarının daralması sonucunda bebeğin ayağına ulaşamama zorluğuyla karşılaşabilir; bu durumda bebeği döndürmeyi daha fazla denemekten vazgeçmesi gerekir..."

Çok güzel! Bazı mucizeler sonunda bu "zorluğun" üstesinden gelebilir, "daha fazla denemekten" vazgeçersem, Dultsevo köyünden gelen narkoz altındaki bu kadına ne yapacaktım?

Devamı:

"Bebeğin ayaklarına penslerle ulaşmayı denemeye kesinlikle kalkışılmamalıdır..."

Yapılması gereken:

"... Üstteki bacağın tutulması yanlıştır; çünkü bu durumda bebeğin bacağı kolayca dönebilir ve bunun üzücü sonuçları olabilir..."

"Üzücü sonuçlar." Biraz belirsiz ama çok anlamlı bir deyiş! Peki, ya Dultsevo'lu kadının kocası dul kalırsa? Alnımda biriken teri sildim, bütün gücümü topladım ve bütün bu korkunç yerleri geçip yalnızca en güzel olanı hatırlamaya çalıştım: Özellikle ne yapmalıydım, elimi nereye ve nasıl sokmalıydım? Ama bütün o siyah satırları, her an yine korkunç, yeni şeylerle karşılaşarak geçtim. Gözümü rahatsız ediyordu bu satırlar...

"... Yırtılma durumunda ortaya çıkacak büyük tehlike..."

"... Bebeğin içeride çevrilme işlemi anne için son derece tehlikeli olabilecek bir operasyonu gerektirebilir..."

Ve sonuç:

"... Gecikme durumunda tehlike her saat büyür..."

Yeter! Kitap sonuç meyvesini verdi: Kafamın içinde her şey karmakarışıktı; bir anda, hiçbir şey anlamadığımdan ve her şeyden önce, nasıl bir değişim yapacağımdan emin olmuştum: Birleştirilmiş ile birleştirilmemiş, düz ile düz olmayan!..

Döderlein'ı okumayı bıraktım, kafamın içindekileri bir düzene koymaya çalışarak koltuğa çöktüm... Sonra saate baktım. Kahretsin! Eve geleli on iki dakika olmuştu... Oysa orada beni bekliyorlardı...

"... Gecikme durumunda tehlike her saat büyür..."

Saatler dakikalardan oluşur, böyle hallerde ise dakikalar çılgınca geçer.

Döderlein'ı bir kenara fırlattım, koşarak hastaneye döndüm.

Orada her şey hazırdı. Sağlık memuru masanın yanında ayaktaydı, maskeyi ve kloroform şişesini hazırlıyordu. Kadın ameliyat masasının üzerine yatırılmıştı, sürekli inliyordu.

Pelageya İvanovna kadının üzerine eğilmiş, yüzüne tatlı tatlı bakarak mırıldanıyordu:

"Dayan, sık dişini!.. Şimdi yardım edecek sana doktor..."

"Oooy! Gücüm kalmadı artık, dayanacak gibi değil!.. Hayır, değil!.. Tükendim!.. Dayanamıyorum!"

Ebe mırıldanıyordu:

"Yo!.. yo!.. Dayanabilirsin! Şimdi bir şey koklatacağız sana... Hiçbir şey hissetmeyeceksin."

Musluklardan su gürültülü akıyordu, Anna Nikolayevna ile ben dirseklerimize kadar sıvadığımız kollarımızı temizliyor, yıkıyorduk. Anna Nikolayevna iniltiler, çığlıklar arasında bana, benden önceki tecrübeli doktorun çocuğu içeride nasıl çevirdiğini anlatıyordu. Tek sözcüğünü kaçırmamaya çalışarak büyük bir dikkatle dinliyordum onu. Bu on dakika "iyi" not aldığım kadın doğum devlet sınavı için okuduğum onca kitaptan daha çoğunu verdi bana. Ebenin bölük pörçük sözcüklerinden, sonunu getirmediği cümlelerinden, söz arasına sıkıştırdığı imalardan, hiçbir kitapta olmayan asıl gerekli olan şeyi anlamıştım. Ve son derece beyaz, temiz ellerimi steril gazlı bezle silmeye başladığımda, bir kararlılık gelmişti üzerime ve kafamın içinde tam anlamıyla belirgin, sağlam bir plan vardı. Düzenli veya düzenli değil, o anda bunu düşünmeye hiç ihtiyacım yoktu.

Artık bütün o bilimsel sözcüklerin hiçbir anlamı kalmamıştı. Önemli olan yalnızca bir şey vardı: Bir elimi içeriye sokmak, öteki elimle de dışarıdan, bütün kitaplarda yazılı olanları unutup –yokluğunda doktorların hiçbir işe yaramayacağı– ölçü duygusuyla, çocuğu çevirmek için içerideki elime yardım etmek; küçücük bacağı çevirmek ve bebeği dışarı almak.

Sakin ve dikkatli, aynı zamanda sınırsız kararlı, cesur olmak zorundaydım.

Sağlık memuruna, "Verin," dedim.

Ve ellerimi iyotlamaya başladım.

Pelageya İvanovna hemen kadının ellerini tuttu, sağlık memuru ise kadının acı kaplı yüzüne maske taktı. Koyu sarı şişeden kloroform maskeye damla damla akmaya başladı. Odaya kloroformun tatlı, mide bulandıran kokusu yayıldı. Sağlık memurunun, ebelerin yüzleri duygulanmış gibi katılaştı...

Birden haykırdı kadın:

"Aah! Aah!!"

Maskeyi çıkarıp atmaya çalışarak birkaç saniye çırpındı.

"Sıkı tutun!"

Pelageya İvanovna kadının kollarını alıp göğsünün üzerine koyup bastırdı. Kadın, yüzündeki maskeyi çıkarmaya çalışarak birkaç kez daha haykırdı. Ama giderek seyrekleşti haykırışları... seyrekleşti... Derinden mırıldandı:

"Oh!... Bırakın... Aah!.."

Sesi giderek zayıfladı. Beyaz badanalı odaya derin bir sessizlik çöktü. Kloroformun berrak damlaları beyaz maskenin üzerine düşmeyi sürdürüyordu.

"Pelageya İvanovna, nabız nasıl?"

"Güzel."

Pelageya İvanovna, kadının kolunu kaldırıp bıraktı. Kol cansız, çarşafın üzerine kamçı gibi pat diye düştü. Sağlık memuru maskeyi çıkardı, kadının gözbebeğine baktı.

"Uyudu."

.....

Kan birikintisi. Kollarım dirseklerime kadar kanlı. Çarşaflarda kan lekeleri. Kan pıhtıları, kanlı gazlı bez parçaları. Bu arada Pelageya İvanovna bebeği silkeliyor,

bir yerlerine pat pat vuruyor. Aksinya leğenlere kovalarla su koyuyor. Bebeği bir soğuk, bir sıcak suya sokuyorlar. Sesini çıkarmıyor bebek, başı iplikle bağlıymış gibi, cansız sağa sola düşüyor. Ama işte birden gıcırtı mı, inleme mi olduğu anlaşılamayan bir ses duyuluyor, arkasından güçsüz, hırıltılı bir çığlık geliyor.

Birden mırıldıyor Pelageya İvanovna:

"Yaşıyor!.. Yaşıyor!.."

Ve bebeği yastığın üzerine koyuyor.

Anne de yaşıyor. Ne mutlu ki, korkunç bir şey olmamıştı. Kadının nabzını kendim de kontrol ettim. Evet, düzenli, belirgin atıyordu. Sağlık memuru omzundan hafifçe dürtüyor kadını ve şöyle diyordu:

"Hey, teyze, teyze uyan..."

Kanlı çarşafları kaldırıp attılar, annenin üzerine hemen temiz bir çarşaf örttüler; sağlık memuru ile Aksinya koğuşa taşıdılar onu. Kundaklanan bebeği yastığın üzerine koydular. Kahverengi, minnacık yüzü bakıyordu beyaz kundağın arasından ve ağlamaklı, ince sesi kesilmiyordu.

Musluklardan su akmaya devam ediyor. Anna Nikolayevna sigarasının dumanını hırsla çekiyor içine, dumanından yüzünü buruşturuyor, öksürüyor.

"Bebeği çok güzel çevirdiniz doktor, inanın bana..."

Ellerimi, kollarımı güzelce fırçalarken yan gözle bakıyorum ona: Alay etmiyordu ya benimle? Ama Anna Nikolayevna'nın yüzünde mağrur bir hazzın içten ifadesi vardı. Yüreğim mutlulukla dopdoluydu. Odanın içindeki kanlı, beyaz karışıklığa, leğendeki kırmızı suya bakıyor, kendimi zafer kazanmış gibi hissediyordum. Oysa içimde, çok derinlerde bir yerlerde bir kuşku solucanı kıpırdıyordu.

"Bakalım, sonra ne olacak," diye mırıldandım.

Anna Nikolayevna şaşırmış gibi baktı bana:

"Ne olabilir? Her şey yolunda gitti."

Belirsiz bir şeyler mırıldanarak cevap verdim ona. Aslında şöyle demek istiyordum: Annenin her şeyi tamam mı? Operasyon sırasında bir yerine zarar vermedim ya?.. Yüreğimi bulanık bir biçimde acıtıyordu bu... Ama kadın doğum konusunda bildiklerim çok bulanık, kitaplarla sınırlı, bölük pörçüktü. Bölük pörçük mü? Peki, nasıl ifade edilmeliydi? Ve ne zaman kendini gösterecekti... şimdi mi, yoksa daha sonra mı?.. Hayır, en iyisi bundan söz etmemek.

"Eh, yetmez mi?" dedim. Bir ders kitabından ilk aklıma gelen cümleyi tekrar ettim: "Mikrop kapması ihtimalini de unutmamak gerekir."

Anna Nikolayevna sakin, karşılık verdi:

"Ah evet, umarım, bir şey olmayacaktır! Hem nereden mikrop kapacak? Her şey steril ve tertemiz."

*

Eve döndüğümde saat gecenin birini geçiyordu. Çalışma masamın üzerinde, lambanın ışığında Döderlein'ın kitabının "Ters gelmenin tehlikeleri" sayfası açık, duruyordu. Soğumuş çayımı yudumlayarak bir saat daha oturup karıştırdım kitabı ve o anda ilginç bir şey oldu: Önceki anlaşılamayan, karanlık bütün o şeyler şimdi üzerlerine parlak bir ışık düşmüş gibi tam anlamıyla anlaşılır, açık seçik olmuştu ve ben burada, gecenin bu saatinde, lambanın ışığında, uzak bu taşra kentinde, bilginin ne anlama geldiğini anlamıştım.

Uykuya dalarken düşünüyordum: "Asıl deneyim köyde elde edilebilir... ama yine de okumak, okumak, daha çok okumak... yine okumak gerekir..."

KAR FIRTINASI

Kadın kâh vahşi bir hayvan gibi böğürüyor,
Kâh bir çocuk gibi ağlıyor.

Her şey çokbilmiş Aksinya'nın anlattığına göre, Şalometyevo'da yaşayan büro memuru Palçikov'un tarım uzmanının kızına âşık olmasıyla başladı. Palçikov'un aşkı ateşliydi, zavallının aşkı yüreğini yakıyordu. Graçevka'ya gitmiş, kendine güzel bir kostüm ısmarlamıştı. Kostümü göz kamaştırıcıydı ve belki de, büro memuru pantolonunun gri şeritleri zavallı adamın kaderini belirlemişti. Tarım uzmanının kızı, onun karısı olmayı kabul etmişti.

Ben, bir kızın keten tarağına kaptırdığı bacağını kestikten sonra, kazandığı neredeyse ölümüne neden olacak ünün ağırlığı altında ezilen ben... falanca kentin bir kasabasında, N. Hastanesi'nin doktoruydum. Kar kaplı yollarda köylerden kızaklarla günde yüz hasta geliyordu bana. Akşamları yemek yiyemez olmuştum. Aritmetik kesin bir bilim dalıdır. Tutalım ki, yüz hastanın her biriyle yalnızca beş dakika ilgilendim... yalnızca beş dakika! Eder beş yüz dakika, yani sekiz saat yirmi dakika. Durmadan, sekiz saat yirmi dakika çalışmak. Ayrıca, yatan otuz hastam vardı; dahası, ameliyatlar da yapıyordum.

Sözün kısası akşam saat dokuzda hastaneden evime döndüğümde bir şey yemek, içmek ve uyumak da gelmiyordu içimden. Birilerinin gelip beni doğum için çağırmamasından başka istediğim bir şey yoktu. Ve işte, iki haftadır ilk kez gece karla kaplı yollarda doğuma götürüyorlardı beni.

Gözlerimde karanlık bir ıslaklık vardı, burun kökümün üzerinde de solucan gibi dikey bir kıvrım... Gece titrek bir sisin içinde başarısız birtakım ameliyatlar, çıplak kalçalar, insan kanına bulanmış eller gördüm ve Hollanda sobasının kızgın olmasına karşın, soğuk terler içinde uyandım.

Arkamda sağlık memuru, başhemşire ve iki hastabakıcıyla koğuşları dolaşıyordum. Soluk almakta zorluk çeken ateşli bir hastanın yanında durdum. Kafamın içindeki her şeyi çıkarıp attım. Parmaklarımı hastanın kupkuru, ateş gibi yanan cildinin üzerinde dolaştırdım, gözbebeklerine baktım, kaburgalarını tıklattım, göğsünün derinlerinde kalbinin nasıl attığını dinledim, yalnızca bir şey düşünüyordum: Onu nasıl kurtarmalıydım? Onu da... onu ve hepsini!

Mücadele devam ediyordu. Her gün ortalık aydınlanırken başlıyor, göz kırpan gaz lambasının ölgün ışığında bitiyordu.

Geceleri kendi kendime şöyle diyordum: "Bunun sonu nasıl olacak, bilmeyi çok isterdim. Evet, ocakta da, şubatta da, martta da yine kızaklarla gelecekler."

Graçevka'ya bir yazı göndermiş, kibarca, N.'de ikinci bir doktora ihtiyaç olduğunu hatırlatmıştım.

Mektup dümdüz kar okyanusunda kırk *verst*'lik bir yola çıktı. Üç gün sonra cevap geldi: "Elbette, elbette..." diye yazmışlardı. "Muhakkak... ancak, şimdi değil... Şu anda gönderebileceğimiz bir doktorumuz yok!.."

Mektubun sonunda çalışmalarımla ilgili övgü dolu hoş birkaç sözcük ve başarı dilekleri vardı.

Bu övgülerle heyecanlanan ben, tamponlar koyuyor, iğneler yapıyor, serumlar veriyor, büyük apseleri yarıyor, kırıkları alçıya alıyordum...

Bir salı günü yüz değil, yüz on hasta geldi. İşim akşamın dokuzunda bitti. Uyumaya çalışırken ertesi gün, yani çarşamba günü kaç hasta geleceğini düşünüyordum. Rüyamda dokuz yüz hastanın geldiğini gördüm.

Sabah yatak odamın küçük penceresinden içeri pek bir aydınlık bakıyordu. Beni neyin uyandırdığını anlayamadan açtım gözlerimi. Sonra kapının çalındığını fark ettim.

Ebe Pelageya İvanovna'nın sesini tanıdım:

"Doktor, uyanık mısınız?"

Uyku sersemliğiyle ters karşılık verdim:

"Hıı!.."

"Size, hastaneye gelmekte acele etmemenizi söylemek için geldim. Sadece iki hasta var."

"Şaka mı bu?"

"Yemin ederim, öyle." Anahtar deliğinden pek sevinçliymiş gibi tekrarladı: "Kar fırtınası, doktor, kar fırtınası. Gelenlerin de dişi iltihaplı çürük, Demyan Lukiç çekecek..."

"Pekâlâ..." dedim.

Neden bilmem, yataktan bile fırlamıştım.

İlginç bir gündü. Koğuşları dolaştıktan sonra bütün gün evde dolaştım durdum. Doktor için ayrılmış daire altı odalı ve nedense dubleksti: üst katta üç oda, alt katta ise mutfak ve gün boyu operalardan ıslıkla parçalar çaldığım, sigara içtiğim, pencere camlarında parmaklarımla trampet çaldığım üç oda... Pencerelerin dışında ise o zamana kadar görmediğim bir şey oluyordu. Sanki gökyüzü de, yer de yoktu. Her şey bembeyaz, yukarı aşağı, sağa sola, ileri geri şeytan diş temizleme tozuyla oynuyor gibi savruluyordu.

Gün ortasında, doktor dairesinde aşçı ve temizlikçi kadın olarak görevli Aksinya'ya, üç kova su getirip sobanın üzerinde kaynatmasını söyledim. Bir aydır yıkanamamıştım.

Aksinya'yla depodan aşırı büyük tekneyi çıkardık. Mutfağa koyduk onu. N.de banyodan elbette söz edilemezdi, yalnızca hastanede vardı banyolar, onlar da berbat durumdaydı.

Dışarıda savrularak dönen karanlık ağ, saat iki sularında seyrelmeye başlamıştı ve ben teknede çıplak, başım sabunlu, oturuyordum.

Sırtıma sıcak suyu dökerken hazla mırıldanıyordum:

"Anlıyorum bunu... evet, anlıyorum. Yemek yedikten sonra uyumalıyım. Uykumu alırsam yarın isterse yüz elli kişi gelsin. Yeni bir haber var mı, Aksinya?"

Aksinya kapının dışında oturuyor, banyonun bitmesini bekliyordu.

"Şalometyevo'nun büro memuru evleniyor," diye karşılık verdi.

"Demek öyle! Kız razı olmuş yani?"

Aksinya kapları gürültüyle yerleştirirken şarkı söylüyor gibi, "Evet, öyle!" dedi. "Adam âşık..."

"Kız güzel mi bari?"

"Çok güzel! Sarışın, sülün gibi..."

"Şükürler olsun!"

Tam o anda biri kapıyı zorladı. Can sıkıntısıyla başımdan aşağı su döktüm ve dışarıyı dinlemeye başladım...

"Doktor banyo yapıyor," dedi Aksinya.

Kalın sesli biri, "Mır... mır!.." diye mırıldandı.

Kapı aralığından seslendi Aksinya:

"Size bir mektup var, doktor."

"Aradan uzat."

Tekneden çıktım, kaderime küserek Aksinya'nın aradan uzattığı küçük zarfı aldım. Islaktı zarf.

Kendi kendime, son derece kararlı bir tavırla, "Hayır, canım, yağma yok," dedim. "Çıkmayacağım bu tekneden."

Ve zarfı teknede açtım.

Saygıdeğer meslektaşım (kocaman bir ünlem işareti).

Yava... (karalanmış). Bir an önce gelmenizi rica ediyorum. Başını çarpan bir kadının... (karalanmış)... burnundan ve ağzından kan geliyor. Hiç kuşku yok ki... kabul edersiniz ki, bu durumda benim yapabileceğim bir şey yok. Çok rica ediyorum sizden. Gönderdiğim atlar harikadır. Nabız çok kötü. Kâfur var.

Doktor (isim okunamıyor).

Sobanın içinde alev alev yanan odunlara bakarak üzgün, düşündüm: "Çok şanssız bir insanım..."

"Bu notu getiren bir erkek mi?"

"Evet, erkek."

"Söyle, buraya gelsin."

Adam içeri girdi. Kulaklıklı şapkasının üzerine giydiği göz kamaştıran kaskıyla eski Romalılara benziyordu. Üzerinde bir kurt kürkü vardı. Ondan bana doğru soğuk bir esinti gelmişti.

Bütünüyle yıkayamadığım bedenimi havluyla kapayarak sordum ona:

"Neden kask var başınızda?"

Romalı cevap verdi:

"Şalometyevo'da itfaiyeciyim. Orada bir itfaiyeci takımımız var."

"Hangi doktor yazdı bu pusulayı?"

"Bizim tarım uzmanına konuk geldi. Genç bir doktor. Bir felaket oldu, büyük bir felaket!.."

"Doktorun sözünü ettiği kadın kimdir?"

"Büro memurunun nişanlısı."

"Ne oldu?"

Aksinya'nın kulağını kapıya dayadığı, çıkan sesten belliydi.

"Dün söz kesildi, sonra büro memuru nişanlısını kızakla dolaştırmak istedi. Yorga atı koştu kızağa, nişanlısını oturttu, hayvan yerinden bir kalkış kalktı ki, nişanlı kız devrildi, alnı kızağın kenarına çarptı, paldır küldür yere uçtu. Öyle bir felaket ki, anlatılamaz... Büro memurunun kendisini asacağından korkuyorlar, yalnız bırakmıyorlar onu. Aklını yitirmiş gibi..."

Üzülmüştüm.

"Şimdi bitiyor banyom," dedim. "Neden buraya getirmediler kızı?"

Bu arada başımdan aşağı su döktüm, sabun köpükleri teknenin içine aktı.

İtfaiyeci dua ediyormuş gibi ellerini birleştirip pek duygulu bir tavırla, "Hiç kurtuluş umudu yok, sayın doktorum," dedi. "Ölecek kızcağız."

"Nasıl gideceğiz oraya? Fırtına çok kötü!"

"Biraz dindi. Ne diyorsunuz, efendim... Tamamen dindi. Atlar çok iyi, çabucak götürürler bizi. Bir saate varmaz, oradayız..."

Bir an içimi çekip tekneden çıktım. Çabucak iki kova su boşalttım başımdan aşağı. Sonra sobanın önüne çömeldim, saçlarımın biraz olsun kuruması için başımı kapağına iyice yaklaştırdım.

"Kesin ciğerlerimi üşüteceğim. Böyle bir seyahatten sonra hastalanacağım... Hem sonra, ben ne yapabilirim o kıza? Şu doktorun benden de tecrübesiz olduğu yazdığı pusuladan belli. Bir şey bildiğim yok, sadece, altı aydır pratikte bir şeyler öğrendim, hepsi o kadar; onda bu da yok. Tıp fakültesinden yeni mezun olduğu belli, benim ise tecrübeli bir doktor olduğumu sanıyor..."

Böyle düşünürken giyindiğimi fark etmemiştim. Uzun bir giyinmeydi bu: pantolon, gömlek, keçe çizmeler, gömleğin üzerine deri ceket, sonra palto, paltonun

üzerine koyun kürkü, şapka; sonra çanta, çantanın içinde kafein, kâfur, morfin, adrenalin, burmalı pensler, steril malzemeler, şırıngalar, sonda, Browning tabanca, sigaralar, kibritler, saat, stetoskop...

Kasaba dışına çıktığımızda, hava kararmaya başlamıştı, gün eriyordu; ama ortada hiç de korkulacak bir durum yoktu. Fırtına şimdi çok daha sakindi. Yalnızca bir yandan sağ yanağıma esiyordu. Arabacının iri bedeni önümü kapıyordu, birinci atı göremiyordum. Atlar gerçekten çok iyiydi. Asılıyorlardı kızağa, çukurların üzerinden hızla geçiyorduk. Kalın örtülerin altına girmiş, hemen ısınmıştım. Akciğer iltihaplanmasını, kızın durumunun ne olduğunu (Belki de kafatasında içeriden bir kemik çatlamış, beyne baskı yapıyordu...) düşünüyordum.

Koyun kürkümün yakalığının arasından sordum itfaiyeciye:

"Atlar itfaiyenin mi?"

"Hı hı..." diye mırıldandı itfaiyeci.

"Doktor kıza bir şeyler yaptı mı?"

"Evet, o... hım hım... o zührevi hastalıklar doktoruymuş... hım... hım!.."

Yolun kenarındaki fundalıkta kar fırtınası uğulduyordu, sonra ıslık çalarak yandan gelmeye başladı... Kendimi Moskova'da Sandukov banyolarında hissedinceye kadar sallandım, sallandım... Soyunma yerinde kürkümün içinde terlemiştim. Sonra bir meşale yandı, soğuk hava girdi içeri, gözlerimi açtım, kanlı bir miğfer gördüm, yangın olduğunu düşündüm... Sonra uyandım ve geldiğimizi anladım. I. Nikolay zamanındakilere benzeyen sütunlu, beyaz, büyük bir binanın kapısındaydık. Karanlıktı. İtfaiyeciler karşıladı beni. Başlarının üzerinde alevler dans ediyordu. Hemen kürkümün arasından saatimi çıkardım, baktım, saatin beş olduğunu gördüm. Anlaşılan, bir saat değil, iki buçuk saattir yoldaydık.

"Atları hemen şimdi yerlerine götürün," dedim.

"Başüstüne," dedi arabacı.

Uykulu, ıslak deri ceketimin içinde baskıdaymışım gibi girdim antreye. Lambanın ışığı yandan geliyor, boyalı döşemeye şerit şerit düşüyordu. O anda sarı saçlı, bakışları heyecanlı, pantolonun yeni ütülü olduğu belli, bir genç koşarak geldi yanıma. Siyah noktaların olduğu kravatı yana kaymıştı, yakalığı kalkıktı; ama ceketi terzi elinden yeni çıkmış gibi yeni ve kat kat ütülüydü.

Genç adam kollarını uzatıp kürkümden yakaladı. İyice sokuldu bana, alçak sesle bağırıyor gibi, "Dostum..." dedi. "Doktor... acele edelim!.. Ölüyor kız... Bir katilim ben!" Benimle konuşurken gözleri iri iri açık, başka biriyle konuşuyor gibi yan tarafa bakıyordu: "Evet, bir katilim ben!"

Sonra seyrek saçlarına yapışıp asılarak hüngür hüngür ağlamaya başladı. Parmaklarına doladığı saçlarını gerçekten yolduğunu fark ettim.

Elini tutup, "Yapmayın," dedim.

Biri alıp götürdü onu. Birkaç kadın koşarak geldi. Biri kürkümü çıkardı, güzel döşenmiş birtakım odalardan geçirdiler beni, beyaz bir karyolaya götürdüler. Genç bir doktor beni görünce oturduğu sandalyeden ayağa kalktı. Gözlerinde hüzün, endişe vardı. Bir an, benim de kendisi gibi genç olduğuma şaşırmış gibi baktı bana. Aynı yüzün iki ayrı portresi gibiydik. Hem de aynı yaşta. Ama sonra benimle karşılaştığına öylesine sevindi ki, derin bir soluk alıp şöyle dedi:

"Çok sevindim... meslektaşım... İşte... bakın, nabız yavaşlıyor. Aslında benim branşım zührevi hastalıklar... Geldiğinize çok sevindim..."

Masanın üzerindeki gazlı bez yumağının üzerinde bir şırınga ve içinde sarı yağ olan birkaç ampul vardı. Kapının dışında büro memurunun ağladığı duyuluyordu.

Kapıyı kapadılar. Beyaz giysili bir kadın gelip arkamda durdu. Yatak odası loştu, yandaki lambanın üzerine yeşil bir bez örtmüşlerdi. Yeşil gölgede, yastıkta kâğıt rengi bir yüz vardı. Parlak saçları dağınık, tutam tutam sarıktı. Sivrilmiş burnunun deliklerinde kanlı, kırmızı pamuklar vardı.

Doktor fısıldadı bana:

"Nabız..."

Alışık olduğum bir hareketle kızın ölgün elini aldım, nabzına bakmak için parmaklarımı koyar koymaz ürperdim. Parmaklarımın altında hafiften ama sık titreyen, arada duran, uzayan bir iplik vardı. Bir hastanın öleceğini gördüğümde her zaman olduğu gibi böğrümde bir soğukluk hissettim. Nefret ederdim o soğukluktan. Bu arada ampullerin birinin ağzını kırabildim, içindeki sıvı yağı kendi şırıngama çektim. Bir şey düşünmeden, boşuna, kızın kolunun deri altına zerk ettim.

Kızın altçenesi titredi, sanki boğuluyordu, sonra yüzü sarktı, bedeni ölüyormuş battaniyenin altında gerildi, hareketsiz kaldı, sonra bıraktı kendini. Ve parmaklarımın altındaki iplik kayboldu.

Doktorun kulağına fısıldadım:

"Öldü."

Seyrek saçlı, beyaz bir beden battaniyenin üzerine kapandı, sarsılmaya başladı.

Beyaz giysili bu kadının kulağına, "Sakin olun, sakin olun," dedim.

Doktor ise ıstırap dolu bakışını kapıya çevirmişti. Çok alçak sesle, "Çok eziyet etti bana," dedi.

Birlikte şöyle yaptık: Sarsıla sarsıla ağlayan anneyi yatak odasında bıraktık, kimseye bir şey söylemeden, büro memurunu uzak bir odaya götürdük.

Orada şöyle dedim ona:

"Size iğne vurmamıza izin vermezseniz, yapabilece-

ğimiz bir şey olamaz. Çok rahatsız ediyorsunuz bizi, çalışmamıza engel oluyorsunuz."

O zaman kendisine iğne vurmamızı kabul etti; sessiz sessiz ağlayarak ceketini çıkardı, damatlık gömleğini yukarı kıvırdık ve morfin vurduk. Doktor, bir yardımı olabilir mi umuduyla ölünün yanına gitti, ben büro memurunun yanında kaldım. Morfin tahminimden daha etkili oldu. On beş dakika sonra büro memuru giderek daha sakin, daha karmakarışık yakınarak ağlayarak uyuklamaya başladı ve daha sonra ağlamaktan şişmiş yüzünü koluna koyup uyudu. Çığlıkları, ağlamaları, sızlanmaları, boğuk haykırışları duymuyordu...

Doktor antrede alçak sesle şöyle diyordu bana:

"Bakın ne diyeceğim, meslektaşım, bu saatte yola çıkmanız tehlikeli olur. Yolu kaybedebilirsiniz. Kalın, geceyi burada geçirin..."

"Hayır, kalamam. Ne olursa olsun gideceğim. Beni hemen geri getireceklerine söz vermişlerdi..."

"Evet, götüreceklerdir sizi ama bakın..."

"Yalnız bırakılmamaları gereken tifolu üç hastam var. Gece görmeliyim onları."

"Ama, bakın..."

İspirtoya su katıp açtıktan sonra içmem için bana verdi. Hemen orada, antrede bir parça jambon yedim. İçim biraz ısındı, yüreğimdeki burukluk da hafifledi. Son bir kez daha gittim yatak odasına, ölü kıza baktım, büro memurunun yanına uğradım. Bir ampul morfin bıraktım doktora ve sıkıca sarınıp kapı önüne çıktım.

Dışarıda fırtına ıslık çalıyordu, atlar başlarını öne indirmiş, bekliyordu. Fırtına karla kamçılıyordu onları. Meşale yanıyordu.

Ağzımı sararken sordum arabacıya:

"Yolu biliyor musunuz?"

Arabacı pek hüzünlü bir şekilde –artık miğferi başında yoktu– cevap verdi:

"Bilmesine biliyoruz ama geceyi burada geçirseydiniz çok daha iyi olurdu..."

Şapkasını kulaklarına kadar geçirmişti, yola çıkmayı hiç istemediği belliydi.

Yanan meşaleyi elinde tutan öteki arabacı ekledi:

"Kalmalısınız... Yol çok kötü, efendim..."

Yüzümü buruşturup, "On iki *verst*'lik bir yol..." diye mırıldandım. "Gideriz... Hastanede ağır hastalarım var."

Ve kızağa bindim.

İtiraf ediyorum, böyle bir felaketin gerçekleştiği, güçsüz ve yararsız olduğum bir yerde kalmaktan nefret ettiğimi açıklamak istemiyordum.

Arabacı umutsuzca çıktı yerine, yerleşti, sağa sola şöyle bir sallandı ve avlu kapısından çıktık. Meşale yere düştü veya söner gibi gözden kayboldu. Ne var ki, bir dakika sonra beni ilgilendiren başka bir şeydi. Kendimi zorlayarak dönüp arkaya baktığımda, yalnızca meşalenin değil, bütün binalarıyla Şalometyevo'nun da rüyadaymış gibi kaybolduğunu gördüm. Hiç hoşlanmadım bundan.

Ne düşünüyor ne mırıldanıyor gibi mırıldandım:

"Ama fena gitmiyoruz..."

Bir an burnumu dışarı çıkardım, tekrar içeri çektim, öylesine bir soğuk vardı... Her şey dönüyor, her yana savruluyordu.

"Acaba geri mi dönsem?" diye geçirdim içimden. Ama hemen attım kafamdan bu düşünceyi, kızağın dibindeki samanların arasına, kayıkta olduğu gibi iyice gömüldüm, büzüldüm, gözlerimi kapadım. O anda lambanın üzerinde örtülü bez parçası düştü, kâğıt gibi beyaz yüzü gördüm. Birden kafamın içi aydınlandı: "Kafatası kırığıydı bu... Evet, evet, evet... Vay!.. Kesin öyleydi..." Bunun kesin bir teşhis olduğunu düşünüyordum. Kesinlikle öyleydi... Böyle düşünüyordum... Ama neye yarardı? Artık bir anlamı yok, daha önce de yoktu. Elden ne gelirdi! Ne kor-

kunç bir kader! Şu dünyada yaşamak ne anlamsız, korkunç bir şeydi! Tarım uzmanının evinde ne yapacaklardı şimdi? Düşünmesi bile insanı tuhaf yapıyordu! Sonra acımaya başladım kendime: Çok zor bir hayatım vardı. Şu anda herkes uyuyordu, sobaları yanıyordu ve ben yine güzel bir banyo yapamamıştım. Kar fırtınası kuru bir yaprak gibi savuruyordu beni. Evet, şimdi evime dönüyordum; ama gel gör ki, yine bir yere götürebilirler beni. Yine kar fırtınasında yola çıkabilirim. Ben yalnızım, tek başınayım ama hastalar binlerce... Ve işte, ciğerlerim iltihap kapacak, öleceğim... Kendime böyle acıyarak karanlıkta gidiyordum; ama ne kadar zamandır yolda olduğumu bilmiyordum. Hiçbir banyoya girmemiştim, oysa üşüyordum sanki. Ve giderek daha soğuktu, daha da soğuk.

Gözlerimi açınca kapkara bir sırt gördüm ama o anda gitmediğimizi, durduğumuzu fark ettim.

Gözlerimi karanlıkta kırpıştırarak sordum:

"Geldik mi?"

Karanlıkta simsiyah arabacı kasvetli, şöyle bir kıpırdadı, birden indi, her yan hızla dönüyor gibi geldi bana... ve hiç de saygılı olmayan bir tavırla karşılık verdi:

"Geldik... İnsanların sözünü dinlemeniz gerekirdi... Nedir bu böyle? Kendimizi de, atları da mahvediyoruz..."

Sırtımdan soğuk terler boşandı.

"Yolu mu kaybettik yoksa?"

Arabacı çok bozukmuş gibi, "Ne yolu..." dedi. "Şu anda bizim için her yer bembeyaz yol... Boşu boşuna tehlikeye attık kendimizi... Dört saattir yoldayız, nereye gittiğimiz belli değil... Neler oluyor, anlayamadım..."

Dört saat... Hareketlendim, saatimi yokladım, kibrit çıkardım. Ama bir işe yaramadı, bir kibrit bile yanmadı. Çakar gibi oluyor, ânında sönüyordu.

Arabacı, mezardan geliyormuş gibi bir sesle, "Söylüyorum, dört saattir yoldayız... Ne yapacağız şimdi?"

"Şu anda neredeyiz?"

Sorum o kadar yersizdi ki, arabacı cevap vermeyi bile gereksiz görmüştü. Olduğu yerde her tarafa dönüp duruyordu, oysa arada bir bana, olduğu yerde kıpırdamadan duruyormuş da, kızak dönüyormuş gibi geliyordu. Zorlanarak doğruldum ve o anda karın, kızağın ayağında dizime kadar olduğunu gördüm. Arkadaki at, karnına kadar kara gömülmüştü. Yelesi başı açık bir kadının saçları gibi sarkıktı.

"Atlar kendileri mi girdiler buraya?"

"Evet, kendileri. Hayvanların durumu çok kötü..."

O anda birtakım öyküleri hatırladım ve nedense Lev Tolstoy gibi ben de öfkeye kapıldım.

Şöyle düşünüyordum: "Yasnaya Polyana'da[1] rahatı yerindeydi, gereksiz yere ölenlerin yanına götürüyorlardı onu..."

Şimdi itfaiyeci için de, kendim içinde üzgündüm. Tekrar içimde o vahşi korkuyu hissettim. Ama bastırdım onu.

Dişlerimin arasından mırıldandım:

"Yüreksizlik bu!.."

Ve o anda içime coşkulu bir enerji doldu.

Soğuktan dişlerimin buz kestiğini hissederek, "Bak, dayıcığım," dedim, "bu durumda umutsuzluğa kapılmak olmaz, yoksa gerçekten sonumuz kötü olur. Atlar biraz durup dinlendiler, artık yürüyebilirler. Siz önden, öndeki atın dizginine asılın, ben de arkadan yardım edeyim. Buradan çıkmamız gerekiyor, yoksa donarız burada..."

Arabacının kulakları da, şapkası da fena görünüyordu ama yine de öne yürüdü; kara bata çıka öndeki atın önüne geçebildi. Buradan çıkma olasılığımız çok uzak gö-

1. Soylu Tolstoy'lar ailesinin atadan kalma malikânesi. Tula bölgesinde aynı adı taşıyan köydedir. (Ç.N.)

rünüyordu bana. Arabacıyı bulanık görüyordum, gözlerime kupkuru kar doluyordu.

Arabacı inlemeye başladı:

"Hadii!.."

Dizginleri sallayarak bağırmaya başladım:

"Deh! Deh!"

Atlar kıpırdadı, bata çıka yürümeye çalışıyorlardı. Kızak dalgada sallanıyor gibi sallanıyordu. Arabacı önde kâh büyüyor kâh küçülüyordu. On beş dakika böyle ilerledik; sonunda, kızağın düz yolda gidiyormuş gibi gıcırdamaya başladığını hissettim. Atın arka nallarını görmeye başladığımda içim sevinçle doldu.

"Yol göründü!" diye haykırdım.

"Evet... göründü..." diye homurdandı arabacı.

Bana tutundu, birden boyu uzadı.

İtfaiyeci sevinçle, hatta çın çın öten sesiyle, "Yola çıktık," dedi, "umarım, tekrar kaybetmeyiz yolumuzu... Umarım..."

Yerlerimizi değiştik. Atlar şimdi çok daha canlı gidiyordu. Fırtına sanki biraz hafiflemişti, öyle geliyordu bana. Ama yukarıda da, çevrede de karanlıktan başka bir şey yoktu. Hastaneye gidebileceğimizden umudumu kesmeye başlamıştım. Bir yere gidebilsek, yeterdi. Bu yol elbette insanların olduğu bir yere götürecekti bizi.

Atlar birden kızağa asılmaya, toynaklarını daha canlı vurmaya başladı. Bunun nedenini bilmesem de, sevinmiştim.

"İnsan kokusu aldılar galiba?" diye sordum.

Arabacı cevap vermedi bana. Kızağın içinde doğrulup bakınmaya başladım. Karanlığın içinde bir yerde kasvetli, öfkeli, acayip bir ses yükseldi ve hemen sustu. Nedense hoşlanmadım bu sesten; büro memurunu, başını koluna koyup ağlamasını hatırladım. Birden sağ tarafta siyah bir nokta görür gibi oldum, nokta siyah kediye dö-

nüştü, sonra yaklaştıkça büyüdü. İtfaiyeci hemen bana döndü. Çenesi titriyordu. Sordu bana:

"Gördünüz mü, doktor bey?"

Atlardan biri sağa, biri sola attı kendini, itfaiyeci bir anda ayaklarına kapandı, inledi, sonra doğruldu, dizginlere asılmaya başladı. Atlar silkindi, kızağı çekmeye başladı. Karları savuruyor, sağa sola saparak yürüyor, titriyorlardı.

Ben de birkaç kez irkildim. Doğrulup elimi koynuma sokup tabancamı çıkardım, ikinci fişekliği evde unuttuğum için kendime kızdım. Hayır, gece kalmadığıma göre, neden bir meşale almamıştım yanıma?! Gazetede ben ve öfkeli itfaiyecinin kısa haberini görür gibi oluyordum.

Kedi büyümüş, köpek kadar olmuş, kızağın hemen yanına gelmişti. Dönüp bakınca kızağın hemen arkasında ikinci bir dört ayaklı yaratık gördüm. Sivri kulaklarını açık seçik görüyordum. Kızağın arkasında, parke yolda yürüyor gibi yürüyordu. Bakışlarında ürkütücü, küstah bir şey vardı. "Bir sürü mü bunlar, yoksa yalnızca iki tane mi?" diye düşünüyordum. "Sürü" sözcüğüyle birlikte kürkün içinde bir ateş bastı beni, ayak parmaklarım donmuyordu şimdi.

Sesimi yükseltip –ama kendi sesim değildi bu, bilmediğim bir sesti– şöyle dedim:

"Sen sağlam dur, atları tut, hemen ateş edeceğim!.."

Arabacı cevap olarak sadece ofladı, başını omuzlarının arasına çekti. Gözlerimin önünde bir ışık çaktı, kulakları sağır eden bir patlama oldu. Sonra ikinci, üçüncü bir kez daha... Kızağın içinde kaç dakika sarsıldığımı hatırlamıyorum. Atların vahşi horultusunu dinliyor, tabancamı avucumda sıkıyordum. Samanların içinden çıkmaya çalışırken başım bir yerlere çarpıyordu; ölümcül bir korku içinde, şimdi, damarları dışarı taşmış kocaman bir cüssenin göğsümün üzerinde belireceğini düşünüyordum... Dışarı çıkmış bağırsaklarımı görür gibi oluyordum...

O anda arabacının sesini duydum:

"Vay... vay!.. İşte geliyor... işte!.. Aman Tanrı'm, kurtar bizi, kurtar!.."

Neden sonra ağır koyun kürkümün içinden çıkabildim, kollarım serbest kaldı, doğruldum. Ne arkada ne yanlarda vardı o siyah canavarlardan. Kar fırtınası çok yumuşamıştı, seyrek perdesinin arkasında, binlercesinin arasında hemen tanıyabileceğim, şimdi de tanıdığım... o en büyüleyici göz... hastanemin feneri göz kırpıyordu. Arkasında kocaman, karanlık bir şey yükseliyordu. Birden, heyecanla, "Hangi saray bundan daha güzel olabilir?.." diye sordum kendime. Kurtların kayboldukları karanlığa doğru iki mermi daha sıktım.

*

İtfaiyeci, pek güzel doktor evinin üst kata çıkan merdiveninin orta yerinde dikiliyordu, ben merdivenin en üst başındaydım, Aksinya en alt basamağında.

Arabacı, "Böyle havada bir daha yola çıkarsam sopaya çekin beni..." diye başladı. Ama cümlesinin sonunu getirmedi, su katılmış ispirtoyu bir dikişte içtikten sonra hapşırdı, Aksinya'ya döndü, kollarını iki yana açabildiği kadar geniş açarak ekledi: "Beni böyle bir sopayla..."

Aksinya sordu bana:

"Öldü mü kız? Kurtaramadınız mı onu?"

Kayıtsızca cevap verdim:

"Öldü."

On beş dakika sonra sesler kesildi. Alt katta ışık söndü. Üst katta yalnız kaldım. Nedense, tuhaf tuhaf gülümsedim; gömleğimin düğmelerini çözdüm, sonra tekrar düğmeledim; kitap rafına gittim, cerrahi kitabı aldım, kafatası kırıklarıyla ilgili bir şeylere bakmak istiyordum ama bakmadan bıraktım kitabı.

Soyunup yorganın altına girdiğimde yarım dakika

kadar titredim, sonra titremem geçti, bütün bedenimi bir sıcaklık sardı.

Uykuya dalarken mırıldandım:

"Sopaya çekin beni... Bir daha yola çıkmam..."

Dışarıda kar fırtınası alay edercesine ıslık çalıyordu:

"Çıkarsın... çıkarsın..."

Çatıda gürültülü esiyordu, sonra bacada şarkı söyledi; uçup gitti bacadan, pencerelerin dışında hışırdadı ve kayboldu.

Duvar saati sesleniyordu:

"Çıkarsın... çıkarsın... çı-kar-sın..."

Ve her şey sustu. Uyku.

YILDIZ DÖKÜNTÜSÜ

Başka bir şey olamazdı bu. Hissetmiştim bunu. Bilgime güvenmem gerekmiyordu. Benim gibi, altı ay önce üniversiteden mezun olmuş bir doktor elbette bilemezdi bunu.

Ortada korkulacak bir şey olmasa da, adamın çıplak, sıcak omzuna dokunmaya korkuyordum.

"Dayıcığım, hadi şöyle biraz yaklaşın ışığa!"

Tam istediğim gibi yaklaştı ışığa ve gaz lambasının ışığı, sarı cildini aydınlattı. Çıkık göğsünün, iki yanının sarı cildinde mermer gibi bir döküntü vardı. "Gökyüzünde yıldızlar gibi," diye düşündüm ve yüreğimin altında bir soğuklukla göğsünün üzerine eğildim, sonra gözlerimi kaldırdım, yüzüne baktım. Karşımda keçeleşmiş sakalıyla, canlı bakan gözlerinin üzerinde şiş gözkapaklarıyla, kirli kül renginde, kırk yaşlarında bir yüz vardı. Bu gözlerde, büyük bir şaşkınlıkla bir gurur, kendine güven bilinci gördüm.

Adam gözlerini kırpıştırıyor, kayıtsız, canı sıkılıyormuş gibi bakıyor, pantolonunun kemerini düzeltiyordu.

Büyük bir kararlılıkla iki kez şöyle dedim kendime: "Frengi bu..." Devrimin ilk yıllarında, üniversiteden mezun olur olmaz, bir köye atılmış olan ben, doktorluk hayatımda ilk kez frengiyle karşılaşıyordum.

Tesadüfen karşılaşmıştım bu frengiyle. Bu hasta boğazında şişlik olduğu şikâyetiyle gelmişti bana. Hiçbir şey düşünmeden, frengi aklımın ucundan geçmeden, üzerini çıkarmasını söylemiş ve işte o anda yıldız döküntüsünü görmüştüm.

Hırıltısını, boğazındaki aşırı kızarıklığı ve tuhaf, beyaz lekeleri, göğsündeki mermer sertliğini görünce durumu anladım. Korkup önce klorürle temizledim. Bir yandan da endişeli, düşünüyordum: "Galiba elime öksürdü..." Sonra hastanın boğazına bakarken kullandığım aleti elimde umutsuzca, iğrenerek çevirmeye başladım. Nereye atabilirdim onu?

Pencere kenarında bir parça pamuğun üzerine bırakmaya karar verdim.

"Evet..." dedim. "Bakın ne diyeceğim size... Hımm... Görünüşe göre... ama kesin değil... Bakın... kötü bir hastalığınız var sizin... frengi..."

Başka ne diyeceğimi bilemedim. Hastanın bundan dehşete düşeceğini, sinirlerinin bozulacağını sanıyordum...

Ama hiç de öyle olmadı, korkmadı da. Şöyle yan yan, çağrıldığını duyan tavukların yuvarlak gözleriyle baktığı gibi baktı yüzüme. O yuvarlak gözde bana inanmadığını gördüm.

Yumuşak bir sesle tekrar ettim:

"Frengi hastasısınız siz..."

Adam duygusuz bir tavırla, "Nasıl bir hastalıktır bu?" diye sordu.

O anda, üniversitede kar beyazı bir koğuş, öğrenci başlarıyla dolu amfiteatr, zührevi hastalıklar profesörünün ak sakalı geldi gözümün önüne... Ama hemen silkindim, o amfiteatrdan bin beş yüz *verst* uzakta, bir gaz lambasının ışığı altında olduğumu hatırladım... Beyaz kapının dışından sırasını bekleyen hastaların uğultusu geliyordu. Pencerenin dışında kışın ilk karı sürekli parlıyor, uçuşuyordu.

Hastaya biraz daha soyunmasını söyledim ve hastalığın ilk yarasını gördüm. Artık hiç kuşkum kalmamıştı ve sağlam teşhis koyduğum her seferinde içime dolan gururu yine hissettim.

"Önünüzü ilikleyin," dedim. "Frengi var sizde! Önemli, bütün organlarınıza bulaşabilecek bir hastalıktır bu. Uzun süre tedavi görmeniz gerekiyor!.."

O anda sözüme nasıl devam edeceğimi bilemedim... yemin ederim! Çünkü hastanın tavuk gözünde, açıkça alaylı bir şaşkınlık görmüştüm.

Hasta, "Boğazlarımda bir hırıltı var, o kadar," dedi.

"Hırıltının nedeni de bu, işte. Göğsündeki hırıltının nedeni de aynı. Baksanıza şu göğsünüze..."

Hasta bakışını indirip baktı. Alaylı pırıltı yine sönmedi.

"Boğazımı iyileştirin siz, yeter," diye mırıldandı.

Sabrım tükeniyordu artık. "Hâlâ neler diyor bu adam?" diye geçirdim içimden. "Ben frengiden söz ediyorum, o boğazının ağrıdığından!"

Sesimi yükseltip devam ettim:

"Beni dinleyin dayıcığım, boğazınız sonraki iş. Boğazınıza da bakacağız; ama en önemli olan, asıl hastalığınızı tedavi etmemiz. Hem uzun süre, iki yıl tedavi görmeniz gerekiyor."

Hasta bunun üzerine gözlerini patlatarak baktı bana. Ve gözlerinde benim için ne düşündüğünü gördüm: "Sen kafayı üşütmüşsün, doktor!"

"O kadar uzun süre ne oluyor?" diye sordu. "İki yıl mı dedin?! Boğazlarım için bir gargara falan ver sen bana, yeter..."

İçimi sıkıntı basmıştı. Ve anlatmaya başladım. Onu korkutmaktan çekindiğim yoktu artık.Yoo, hayır! Tersine, ileride burnunun bile düşebileceğini ima ettim. Gerektiği gibi tedavi olmazsa bir zaman sonra hastamı ne-

lerin beklediğini anlattım. Frenginin bulaşıcı bir hastalık olduğunu uzun uzun anlattım ona; kullandığı tabaklardan, kaşıklardan, bardaklardan yalnızca kendisinin kullanacağı havlulardan söz ettim...

"Evli misiniz?" diye sordum.

Hasta pek üzgün cevap verdi:

"Evliyim."

Birden heyecanlandım, üzerine baba basa, "Karınızı hemen bana yollayın!" dedim. "Sanırım, o da hastadır."

Hasta yüzüme bakarak, büyük bir şaşkınlık içinde sordu:

"Karımı mı?!"

Konuşmayı böyle sürdürdük. Gözlerini kırpıştırarak gözlerimin içine bakıyordu, ben de ona öyle bakıyordum. Doğrusu, bu karşılıklı bir konuşmadan çok, bir monologa benziyordu. Herhangi bir profesörün, bir beşinci sınıf öğrencisine not olarak beş verdiği gibi bir şeye. Frengi konusunda derin bilgim ve yüksek düzeyde sezgim olduğu anlaşılıyordu. Rusça ve Almanca ders kitaplarının yetersiz satırlarındaki karanlık delikleri bu sezgimi tamamlıyordu. Tedavi edilmeyen frenginin kemiklerde nelere neden olduğunu anlatıyor, bu arada önemli felç olaylarının görülebileceğinden söz ediyordum. Ya doğacak çocuklar! Ya karısını nasıl kurtaracaktık?! Ya hastalık kadına bulaşmışsa, kesinlikle bulaşmıştı, öyleyse, onu nasıl tedavi edecektik?

Sonunda içimi boşalttım, heyecanım geçti ve mahcup bir tavırla cebimden üzeri yaldızlı harflerle yazılı kırmızı ciltli danışma kitapçığımı çıkardım. Bu kitapçık, zor meslek hayatımda ilk adımlarımı atarken hiç ayrılmadığım güvenilir bir dostumdu benim. Kahrolası reçete sorunları önümde simsiyah çukurlar çıkardığında kaç kez kurtarmıştı beni! Hasta giyinirken kitapçığımın sayfalarını belli etmeden çevirdim ve bana gerekli olanı buldum.

Cıva merhemi... Çok önemliydi cıva merhemi!

"Size altı paket merhem verecekler, her gün bir paketini süreceksiniz. Her gün... bir paket, şöyle..."

Ve merhemi nasıl süreceğini güzelce gösterdikten sonra boş avucumu önlüğüme sildim...

"Bugün kolunuza, yarın bacağınıza, sonra tekrar kolunuza, bacağınıza. Altı kez sürdükten sonra bana geleceksiniz. Ama muhakkak geleceksiniz. Duydunuz mu ne dediğimi? Muhakkak! Evet! Ayrıca, tedaviniz süresince dişlerinizi dikkatle izlemelisiniz, özellikle de ağzınızı... Size gargara vereceğim. Yemeklerden sonra gargara yapmayı aksatmayacaksınız..."

Hasta kısık sesiyle sordu:

"Ya boğazım?"

Hastanın "gargara"yı duyunca canlandığı kaçmadı gözümden.

"Evet evet, gargara da yapacaksınız."

Birkaç dakika sonra hastanın sarı gocuğunun sırtını gördüm kapıdan çıkarken. O çıkarken başörtülü bir kadın da onu sıkıştırarak içeri girmeye çalışıyordu.

Birkaç dakika sonra ise, hastaların ayakta tedavi edildiği bölümdeki odamdan eczaneye loş koridorda koşar adımlarla sigara almaya giderken hırıltılı, kaçamak bir fısıltı duydum:

"Hiç iyi tedavi etmiyor. Çok genç. Düşünsene, boğazlarım şişmiş, o başka, olmadık şeylere bakıyor... Göğsümden, karnımdan bahsediyor... Bu kadar işin arasında yarım günüm hastanede geçti. Akşama kadar oyalıyorlar insanı... Of, Tanrı'm! Boğazlarımın ağrısına dayanamıyorum, o tutmuş koluma bacağıma sürmem için merhem veriyor bana."

Bir kadın sesi biraz küçümser, onayladı:

"Boş ver, takma kafanı..."

Ve hemen sustu. Çünkü beyaz önlüğümle yanların-

dan geçtiğimi görmüştü. Tutamadım kendimi, dönüp baktım; yarı karanlıkta, üstüpüye benzeyen sakalı, şiş gözkapaklarını, tavuk gözleri hemen tanıdım. Ayrıca, ağır hırıltılı sesi de tanımıştım. Başımı omuzlarının arasına çektim, hırsız gibi büzüldüm, sanki suçluydum, içimde ruhumu yakan bir acı hissederek hemen uzaklaştım oradan. Çok kötü olmuştum.

Her şey boşuna mıydı yoksa?..

Olamazdı! Ve bir aydır her sabah, gelen hastaların listesini dikkatle inceliyor, frengi konusunda monolog bilgi verdiğim dikkatli dinleyicimin soyadıyla aynı soyadı olan bir kadın hastayı arıyordum. Bir aydır hastanın kendisini de bekliyordum. Ama bir türlü gelmiyordu. Ve aradan bir ay geçtiği için yavaş yavaş unutmaya da başlamıştım onu...

Çünkü sürekli yeni yeni hastalar geliyordu ve bu unutulmuş, ıssız yerde çalışmalarımın her gününde beynimi zorlayan, yüzlerce kez ne yapacağımı bilemediğim şaşırtıcı, karışık olaylarla karşılaşıyor; sonra kendimi toparlıyor, savaşmaya devam ediyordum.

Şimdi aradan yıllar geçtikten sonra, sıvaları dökülmüş beyaz hastane binasından uzakta o hastanın göğsündeki yıldız dökümtüsünü hatırlıyorum. Neredeydi acaba? Ne yapıyordur? Ah, bilemiyorum! Yaşıyorsa, karısıyla birlikte geliyordur o eski hastaneye. Bacaklarındaki yaralardan yakınıyordur. Çoraplarını çıkarışını, yardım bekleyişini görür gibi oluyorum. Ve eski, beyaz önlüklü –erkek veya kadın– genç bir doktor eğilip bakıyordur bacaklarına, yaranın biraz üstüne parmağını bastırıyordur, irin çıkmasını bekliyordur. Hasta defterini alıp yazıyordur: "*Lues III*"[1] sonra, kendisine siyah bir merhem verilip verilmediğini soruyordur.

1. (Lat.) Üçüncül Frengi. (Y.N.)

Ve işte o zaman, sanırım 1917'de, dışarıda kar yağdığı bir gün ona verdiğim mumlu kâğıda sarılı altı paketi, içlerindeki kullanmadığı merhemi hatırlayacaktır.

Doktorun yüzüne bakarak ama artık alaylı değil, gözlerinde karanlık bir endişeyle şöyle diyecektir:

"Evet verdiler, vermez olurlar mı..."

Bunun üzerine doktor iyotlu potasyum yazacaktır ona, belki başka bir tedavi yöntemi de uygulayacaktır. Benim gibi o da danışma kitabına bakacaktır...

Selam sana, meslektaşım!

... bir de, korkudan titreyen karıcığım, Safron İvanoviç Dayı'ya en derin saygılarımı söyleyin. Ayrıca, değerli karıcığım, bizim doktora gidin, altı ay önce benim yaptığım gibi frengi yaralarınızı gösterin ona. Ama izin günü uğrayamadım size. Tedaviyi kabul edin.

Eşiniz An. Bukov

Genç kadın pazen başörtüsünün ucuyla ağzını kapadı, peykeye oturdu ve sarsıla sarsıla ağlamaya başladı. Eriyen kardan ıslak, açık renk saçlarının bukleleri alnına düşmüştü.

"Bir alçakmış! Öyle değil mi?!" diye haykırdı.

Kararlı bir tavırla, "Evet, alçak," diye karşılık verdim.

Sonra olayın en zor, en acı bölümü başladı. Kadıncağızı yatıştırmak gerekiyordu. Ama nasıl yapacaktım bunu? Bekleyen sabırsız hastaların sesleri arasında uzun süre fısıltıyla konuştuk...

İnsanların acılarına henüz alışmamış ruhumun derinlerinde sıcak sözcükler bulup söylüyordum. Orada önce korkuyu yok etmeye çalışıyordum. Henüz hiçbir şeyin belli olmadığını, incelemeler tamamlanana kadar umutsuzluğa düşmenin gerekmediğini söylüyordum. Ayrıca araştırmalar öyle olduğunu gösterse bile, korkmanın

yersiz olduğunu çünkü bu kötü hastalığı, frengiyi artık tedavi edebildiğimizi anlatıyordum ona.

Genç kadın, "Alçak, alçak!" diye hıçkırıyor, gözyaşları döküyordu.

"Alçak!" diye tekrar ettim.

Eve uğradıktan sonra Moskova'ya giden "titreyen kocayı" daha uzun süre böyle aşağılayıcı sözcüklerle andık.

Sonunda ağlamayı kesti kadın, yalnızca gözyaşlarının izleri vardı yüzünde, umutsuz gözlerinin üzerinde gözkapakları ağır ağır açılıp kapanıyordu.

Kupkuru, acı dolu sesiyle şöyle diyordu:

"Ben ne yapacağım? İki çocuğum var..."

"Acele etmeyin, bekleyin," diye mırıldandım, "elbette, bir şeyler yapmak gerekecek."

Ebe Pelageya İvanovna'yı çağırdım, üçümüz birlikte kadın hastalıkları koltuğunun olduğu odaya gittik.

Pelageya İvanovna söyleniyordu:

"Ah, aşağılık herif, ah, alçak!.."

Kadın susuyordu, gözleri siyah iki çukur gibiydi, pencereden dışarı, karanlığa bakıyordu.

Bu, hayatımda yaptığım en dikkatli muayenelerden biriydi. Hastanın bedeninde Pelageya İvanovna'yla birlikte bakmadık tek karış yer bırakmadık. Ve kuşku verici hiçbir şey bulamadım.

"Bakın ne diyeceğim," dedim. O anda, umutlarının beni yanıltmamasını, başka bir yerde yeni çıkmakta olan tehlikeli, sert bir yarayla daha karşılaşmamayı çok istiyordum. "Şunu unutmayın... Artık heyecanlanmayın! Bir umut var. Bir umut. Evet, her şey olabilir ama şimdilik hiçbir şeyiniz yok."

Kadın kısık bir sesle, "Yok mu?" diye sordu. "Yok ha?" Gözlerinde kıvılcımlar çakmaya başlamıştı, elmacıkkemiklerinin üzeri kıpkırmızıydı. "Peki, ya birden çıkarsa? O zaman ne olacak?.."

Alçak sesle şöyle dedim Pelageya İvanovna'ya:

"Bir şey anlayamıyorum... Anlattıklarına bakılırsa, hastalığın ona bulaşması gerekir ama hiçbir belirti yok."

Pelageya İvanovna karşılık verdi:

"Evet, bir belirti yok."

Kadınla birkaç kez daha görüşüp hastalığın çeşitli aşamalarından, özel birkaç konudan konuştuk ve sonunda ona gitmesini söyledim.

Şimdi bakıyordum bu kadına ve ikiye bölünmüş bir insan olarak görüyordum onu. Bir an umuda kapılıyor, hemen arkasından tüm umudunu yitiriyordu. Bir kez daha ağlamaya başlamış, karanlığa gömülmüştü. O andan sonra tehlike içindeydi kadın. Her cumartesi sessizce geliyordu hastaneye. Çok zayıflamıştı, elmacıkkemikleri belirgin bir biçimde çıkmıştı, gözleri çukura kaçmış, çevrelerini gölgeler sarmıştı. Derin düşünceler dudaklarının iki ucunu aşağı çekmişti. Alışılmış bir hareketle başörtüsünü açıyor, sonra üçümüz koğuşa gidiyorduk. Muayene ediyorduk onu.

İlk üç hafta geçmişti, hâlâ bir şey bulamamıştık onda. Bunun üzerine biraz rahatlamış gibiydi. Gözleri ışımaya başlamış, yüzüne canlılık gelmiş, gergin maskesi yumuşamıştı. Şansımız çoğalıyordu. Tehlike eriyordu. Dördüncü cumartesi kararlı konuştum kendisiyle. İyi sonuç alınmasında benim çabamın etkisi yaklaşık yüzde doksandı. Bilinen ilk yirmi bir günlük dönem iyi geçmişti. Geriye yaranın belli bir sürede büyüme ihtimali kalmıştı. Nihayet o süre de geçti ve bir gün kadını muayene ettikten sonra kendisine şöyle dedim:

"Artık hiçbir tehlike söz konusu değil sizin için. Bundan böyle muayeneye gelmeyin. Büyük bir olay bu..."

Unutamadığım bir ses tonuyla sordu kadın:

"Artık bir şey olmayacak mı bana?"

"Olmayacak."

Kadının o andaki yüzünü anlatamam. Yalnızca, yerlere kadar eğilip selam verdikten sonra gitti.

Ama bir kez daha geldi. Elinde bir paket vardı: iki *funt*[1] yağ ve yirmi yumurta. Uzun bir mücadeleden sonra yağı da, yumurtaları da almadım. Bir genç olarak bununla çok övündüğüm de oldu. Ama daha sonra, açlık çektiğim devrim yıllarında o gaz lambasını, siyah gözleri, çukur parmak izlerinin olduğu, üzeri sanki çiyli, altın rengi yağ parçasını çok kez hatırladım.

Aradan bunca yıl geçtikten sonra, dört ay korku içinde yaşayan o kadını şimdi neden mi hatırlıyordum? Nedeni var. Daha sonra hayatımın en güzel yıllarını vereceğim bu tıp alanında ikinci hastam o kadın oldu. İlk hastam göğsünde yıldız dökünüsü olan adamdı. Ve işte o kadın ikinci ve tek istisnaydı: Korkuyordu. Dört kişinin –Pelageya İvanovna'nın, Anna Nikolayevna'nın, Demyan Lukiç'in ve benim– gaz lambası altında birlikte ilgilendiğimiz, hatırladığım tek hastamdı.

Ölümü bekler gibi beklediği acı dolu cumartesileri arar olmuştum. Sonbahar geceleri uzundur. Doktor odasında Hollanda sobası yanıyordu. Derin bir sessizlik vardı, bütün dünyada lambamla kendimi yalnız hissediyordum. Uzaklarda bir yerlerde hayat coşkulu devam ediyordu; oysa benim odamın penceresinin camlarını yağmur kamçılıyor, sonra sessizce kara dönüşüyordu. Saatlerce oturdum, son beş yılın eski hasta kayıt listelerini okuyordum. Binlerce, on binlerce hasta ve köy isimleri vardı. Hasta isimlerinin yazılı olduğu sütunlarda yıldız dökünüsü olan hastamın adını arıyordum, adı sık sık çıkıyordu karşıma. Şablon, sıkıcı teşhisler vardı: "*Bronchi-*

1. (Rus.) 409,5 gr karşılığı eski bir Rus ağırlık ölçü birimi. (Ç.N.)

tis", *Laryngit*"[1]... daha başkaları, başkaları... Ve işte o! "*Lues III*". Vay... Hemen karşısına da karışık bir elyazısıyla şöyle yazılı:

Rp. Ung. hydrarg. ciner. 3,0 D.t.d...

İşte o... "kara" merhem.

Tekrar. Tekrar dans etmeye başlıyor gözlerimin önünde bronşitler, iltihaplı boğazlar ve birden hepsi kayboluyor... tekrar "*Lues*"...

Daha çok ikincil frengi notu vardı. Arada üçüncülere de rastlıyordum. Ve o zaman "tedavide" iyot potasyum kullanılıyordu.

Tavan arasında unutulmuş, küf kokan eski hasta kayıt defterlerini okudukça deneyimsiz kafamın içi o ölçüde aydınlanıyordu. Çok önemli şeyleri anlamaya başlamıştım.

İzninizle, peki ilk yaranın notları nerede? Sanki yoklar. Binlerce ismin arasında seyrek, çok seyrek. Oysa ikincil frengi için çok sayıda not var.

Loş ışıkta kendi kendime şöyle diyordum:

"Bunun anlamı..." Bu arada fareler kitap dolabının raflarında eski kitapların sırtlarını kemiriyordu."Bunun anlamı... burada hiç kimsenin frengiden haberi olmadığı... ve frengi çıbanı kimseyi korkutmuyor. Evet, öyle... Sonra geçiyor ama izi kalıyor... Evet, böyle işte, hepsi o kadar mı? Hayır, hepsi o kadar değil! Frengi ilerliyor, ikinci bir çıban çıkıyor... İşte size frengi... Boğaz ağrıdığında, vücudunda ıslak sivilceler çıktığında Semyon Hotov doktora gidiyor.Yirmi iki yaşında ve sarı merhem veriyorlar ona... İşte o kadar!.."

Lambanın yuvarlak ışığı masanın üzerindeydi ve kül-

1. (Lat.) Sırasıyla; bronşit, larenjit. (Y.N.)

lükte yatan çikolata renkli kadın sigara izmaritlerinin altında kayboldu.

"Bulacağım ben bu Semyon Hotov'u. Hımm!.."

Hasta kayıt defterinin sayfaları sarı alevin hafiften dokunmasıyla hışırdıyordu. 17 Haziran 1916'da Semyon Hotov'a tedavisi için altı paket cıva merhemi verilmiş. Benden önceki doktorun, bu merhemi verirken Semyon'a şöyle dediğinden kuşkum yok:

"Semyon bu merhemi altı kez ovalayarak sürdükten sonra yıkanacaksın, tekrar bana geleceksin. Duydun mu beni, Semyon?"

Semyon, elbette yerlere kadar eğilerek kısık sesiyle teşekkür etmiştir. On gün, on iki gün sonra Semyon'un ismi tekrar olmalı hasta listesinde. Bakıyoruz, bakıyoruz... Duman, yapraklar hışırdıyor. Oh, yok, Semyon'un adı yok hasta listesinde! On gün sonra da yok, yirmi gün sonra da... Hiç yok! Ah, zavallı Semyon Hotov! Demek, mermer göğüs kayboldu, şafakta yıldızlar söndü, çıbanlar kurudu. Evet, mahvolacak, kesinlikle mahvolacak Semyon! Hiç kuşku yok, bu Semyon'u bir gün hastalarımın arasında irinli yaralarla göreceğim. Burun kemiği sağlam mıdır acaba? Ya gözbebekleri öyle midir?.. Zavallı Semyon!

Ama Semyon değil, İvan Karpov. Daha mantıklısı yok! Neden İvan Karpov hastalanmasın? Evet ama müsaade edin, neden küçük dozda süt şekerli klorürlü cıva verdiler ona?! Şunun için: İvan Karpov iki yaşındadır! Hastalığı "*Lues II*". Uğursuz iki! Her yanı yıldız kaplıydı İvan Karpov'un, annesinin kucağında getirdiler onu, annesinin kucağında doktorların yapışkan ellerinden kaçıyordu. Her şeyi anlamak çok kolay.

Biliyorum, tahmin ediyorum, hiçbir şeyin ikincisinin olamayacağı iki yaşında bir çocukta birinci yaranın nasıl olduğunu anlıyordum. Ağzındaydı yara! Kaşıktan almıştı mikrobu.

Öğret bana her şeyi, bu ücra yer! Öğret bana, köy evinin sessizliği! Evet, hasta kayıt listesi ilginç, çok daha şey öğretecekti bu genç doktora.

İvan Karpov'un bir satır üstünde şöyle yazıyordu:

"Avdotya Karpova, yaş: 30."

Kimdi Avdotya Karpova? Ah, anladım! İvan'ın annesi... Onun kucağında ağlıyordu İvan.

İva'nın altındaki satırda da:

"Mariya Karpova, yaş: 8."

Peki, bu kimdi? İvan'ın ablası! Klorürlü cıva...

Aile ortada. Aile. Ama ailede bir kişi eksik... Baba Karpov otuz beş-kırk yaşlarında... Adının ne olduğu ise bilinmiyor... Sidor mu, Pyotr mu... Ama bunun hiç önemi yok!

"... titreyen kadın... kötü bir hastalık frengi..."

İşte belge. Kafamın içi aydınlanıyor. Evet, ihtimaldir, kahrolası cepheden gelmiştir ve "açıklamamıştır", belki de hastalığını açıklaması gerektiğini bile bilmiyordu. Gitti. Burada ise durum kötü. Avdotya'nın arkasından Mariya, Mariya'nın arkasından İvan. Ortak çorba tası, ortak havlu...

İşte bir aile daha. Bir tane daha. İşte yaşlı bir adam, yetmiş yaşında. "*Lues II*". Adam ihtiyar. Senin ne suçun var? Hiçbir suçun yok. Aynı tastan çorba içmekten başka? Cinsellik değil, cinsellik değil... Işık parlak. Kasımın ilk günlerinin beyaz seher vakti gibi parlak. Anlaşılan, yalnız gecemi hasta kayıt defteriyle, parlak resimli kalın Almanca ders kitaplarının başında geçirmiştim.

Yatak odama geçerken esniyor, düşünüyordum.

"'Onunla' mücadele edeceğim."

Mücadele edebilmem için onu görmem gerekiyordu. Ve o gecikiyordu. Kızaklar gelip gidiyordu, bazı gün-

ler yüz hastam oluyordu. Gün bulanık beyaz başlıyor, pencerelerin dışında, son kızakların sessizce uzaklaştığı koyu bir karanlıkla bitiyordu.

Gün benim için değişik biçimlerde, sinsice geçiyordu. Kâh genç bir kızın boğazında beyaz çıbanlar olarak çıkıyordu karşıma kâh kılıç gibi eğri bacaklar olarak. Kâh çiçek gibi bir kadının bedeninde irinli yaralar olarak. Bazen Venüs'ün alnında yarımay biçiminde taç oluyordu. Babaların cehaletinin cezası olarak çocukların Kazak eyerlerine benzeyen burunlarında yansıması oluyordu. Ama yine de ben farkında olmadan geçiyordu günler. Evet, öyle ya, okul sırasında oturuyordum!

Ve her şeye kendi aklımla ve yalnız ulaşmıştım. Bir yerlerde gizleniyordu o, kemiklerde veya beyinde.

Çok şey öğrenmiştim.

"Merhem sürmemi söylemişlerdi."

"Siyah bir merhem mi?"

"Evet efendim, siyah..."

"Sırayla mı? Bugün koluna... yarın bacağına mı?"

"Evet, öyle. Nasıl bildin, anam babam?" dedi dalkavukça.

Nasıl bilmezdim? Ah, nasıl bilmem!.. İşte, burada çok var!..

"Çok mu acıyor?"

"Hem de nasıl! Görülmüş bir şey değil."

"Hımm... Peki, Leontiy Leontiyeviç merhem veriyor muydu sana?"

"Elbette! Çizme gibi simsiyah bir merhem."

"Merhemi hiç iyi sürmemişsin sen, dayıcığım. Hiç iyi sürmemişsin!.."

Kilolarca sarı merhem dağıtıyordum. Çoğu hastaya iyotlu potasyum yazıyordum, önüme gelene de söyleniyordum. İlk altı merhem sürünmeden sonra bazılarını geri getirmeyi başarabiliyordum. Çoğunluğu olmasa da,

birkaçı ilk iğneyi yaptırıyordu. Ama büyük çoğunluğu, kum saatinde kumun süzüldüğü gibi elimden süzülüp gidiyordu. Karlı karanlıkta bir daha bulamıyordum onları. Ah, burada frenginin, korkunç görülmediği için daha da korkunç olduğuna inanmıştım! İşte bunun için, hatıralarımın başında o siyah gözlü kadına yer verdim. Ve onu, özellikle hastalığı için, sıcak bir saygıyla hatırlıyorum. Ama yalnızdı o kadın!

Olgunlaşmıştım, dikkatli, kimi zaman somurtkandım. Görev süremin ne zaman biteceğinin, mücadele koşullarımın daha kolay olacağı üniversitenin olduğu kente ne zaman döneceğimin hayalini kuruyordum.

Böyle kasvetli günlerimden birinde muayene odasına genç, çok güzel bir kadın geldi. Kucağında sarıp sarmaladığı bir bebek vardı; ve yarım kürkünün altından sarkan mavi etekliğine yapışmış iki çocuk, ayaklarında çok büyük keçe çizmelerle düşe kalka arkasından geliyordu.

Al yanaklı kadın pek mağrur bir tavırla, "Çocuklarda sivilceler çıktı," dedi.

Annesinin eteğine yapışmış küçük kızın alnına dikkatle dokundum. Kız, annesinin eteğinin altına girdi. Yüzü aşırı ablak Vanka'yı etekliğin öteki yanından yakalayıp çıkardım. Onun yüzüne de dokundum. İkisinin de alnı sıcak değildi, normaldi.

"Bebeğin üzerini aç, hanım."

Kadın, bebeğin üzerini açtı. Bebeğin bedenindeki yıldızlar, ayaz gecelerdeki gökyüzünde olduğundan az değildi. Ayaklarından başına kadar lekeler ve çıbanlar vardı. Vanka kaçmaya, ağlamaya kalkıştı. Demyan Lukiç gelip bana yardım etti...

Kadın uysal bir bakışla sordu:

"Üşütmüşler mi yoksa?"

Lukiç acıyarak küçümser bir tavırla, "He he, üşüt-

müşler!" dedi. "Korobevsk köyünde herkes böyle üşütmüş..."

Anne, ben onun lekeli göğsüne, iki yanına bakarken sordu:

"Öyleyse bu çıbanlar nedir?"

"Giyinin," dedim.

Sonra masaya oturdum, başımı elime dayadım ve esnedim –bu kadın o gün son hastalarımdan biri, 98 numaralı hastamdı–. Sonra şöyle dedim:

"Seninki de, çocuklarınınki da 'ince hastalık', teyzeciğim. Tehlikeli bir hastalık bu. Hepinizin zaman kaybetmeden tedavi olmanız gerekiyor. Üstelik, tedaviniz uzun da sürecek." Ne yazık ki, şiş, mavi kadın gözlerindeki güvensizliği anlatabilmek çok zor bir şey. Bebeği kucağında bir odun parçasını çevirir gibi şöyle bir çevirdikten sonra küçücük ayaklarına bakıp sordu:

"Çok cıhz, değil mi?"

Sonra pek anlamlı gülümsedi.

O gün ellinci sigaramı yakarken karşılık verdim:

"Pek cılız sayılmaz. İyisi mi, çocuklarını tedavi ettirmezsen sonunda ne olacağıyla ilgili sorular sor sen bana."

Kadın, "Ne olabilir ki?" dedi. "Hiçbir şey olmayacak."

Ve bebeğinin kundağını sarmaya koyuldu.

Saat önümde, masanın üzerinde duruyordu. Bugün gibi hatırlıyorum, üç dakika bile konuşmamıştım, kadın hüngür hüngür ağlamaya başladı. Bu gözyaşlarına ben de çok sevinmiştim; çünkü, bilerek söylediğim sert, korkutucu sözcükler sayesinde konuşmamız devam etmişti:

"Bu durumda, hastanede kalacaklar. Demyan Lukiç, onları ek binaya yerleştirin. Tifolu hastaları ikinci koğuşa alırız. Yarın kente gidip frengililer için ayrı bir koğuş açmak için izin alacağım."

Sağlık memurunun gözleri parladı.

"Siz ne diyorsunuz doktor!" Çok şüpheci biriydi Demyan Lukiç... "Tek başımıza nasıl yapacağız bunu? Ya

malzeme? Fazladan hastabakıcımız yok... Ayrıca, yemek işi nasıl olacak?.. Ya kap kacak?! Şırınga?.."

Ama ben boş boş salladım başımı, cevap verdim:

"Bir şeyler yaparız!"

Aradan bir ay geçti...

Karlar içindeki ek binada teneke abajurlu lambalar yanıyordu. Yatakların çarşafları yırtık pırtıktı. Topu topu iki şırınga vardı. Bir gramlık küçük ve beş gramlık büyük iki şırınga. Sözün kısası, acınacak bir durumdu, kar içinde bir yoksulluk... Ama... birkaç kez, korkudan içim titreyerek bilmediğim, zor frengi ilacı iğnesi yaptığım şırınga pek mağrur duruyordu orada.

Ve dahası: Ruhumda çok daha büyük bir huzur vardı. Ek binada üç erkek, beş kadın frengi hastası vardı ve yıldız döküntüleri gözlerimin önünde her gün biraz daha eriyor, küçülüyorlardı.

Bir akşamdı. Demyan Lukiç küçük lamba elinde, çekingen Vanka'ya ışık tutuyordu. Ağzı irmik maması doluydu. Ama yıldız döküntüsü hiç kalmamıştı. Ve dördü de lambanın altından geçti, durumları iyiydi, bu hoşuma gitmişti.

Anne bluzunu düzeltirken, "Belki yarın çıkarırsınız bizi?" dedi.

"Hayır, henüz değil," diye karşılık verdim. "Bir tur daha tedavi göreceksiniz."

Anne, "Ben kabul etmiyorum," dedi. "Evde yığınla işim var. Yardımınız için çok teşekkürler. Yarın çıkarız bizi. İyileştik artık."

Tartışmamız uzun sürdü, sonunda şöyle bitti:

"Sen... biliyor musun," diye başladım, yüzümün kıpkırmızı olduğunu hissediyordum, "sen bir aptalsın!.."

"Ne diye hakaret ediyorsun bana? Ne hakkın var bana hakaret etmeye?"

"Sana aptal demek hakaret midir sanıyorsun? Sen aptal değil, şey... şeysin!.. Vanka'ya baksana bir!.. Ne yani, mahvetmek mi istiyorsun çocuğu? Hayır, bunu yapmana izin vermeyeceğim!"

Ve bir on gün daha kaldı hastanede.

On gün! Daha fazla kimse tutamazdı onu hastanede. Buna inanın. Ama şunu da bilin, vicdanım rahattı, hatta... kadına "aptal" demem bile rahatsız etmiyordu beni. Pişman değilim. Yıldız dökümtüsünün yanında hakaretin adı mı olur!..

Böyle bir yıl geçti. Kader çoktan ayırdı beni karlar içindeki ek binadan. Şimdi orada kimler var, neler oluyor? İyi şeylerin olduğuna inanıyorum. Bina boyanmıştır, belki yatak örtüleri bile yenilenmiştir. Kuşkusuz, elektrik hâlâ yoktur. İhtimaldir, şu anda, ben bu satırları yazarken genç birinin başı bir hastanın göğsünün üzerine eğiliyordur. Gazyağı lambası sarıya çalan ışığını göğsün sarıya çalan cildinin üzerine düşürüyordur...

Selam, meslektaşım!

MISIR KARANLIĞI[1]

Benim doğum günümde dünya neredeydi? Moskova'nın fenerleri neredeydi? İnsanlar? Gökyüzü? Pencerelerin dışında hiçbir şey yok! Karanlık...

İnsanlardan kopmuşuz biz. İlk gazyağı lambaları bizden dokuz *verst* ötede, demiryolu istasyonunda. Herhalde, bir fener göz kırpıyor orada, kar fırtınasından içini çekiyor. Gece yarısı, Moskova Ekspresi uğuldayarak geçiyor. Durmuyor bile. Kar fırtınasının içinde, unutulmuş bir istasyonda durmayı gereksiz görüyor. Belki yol kapanır.

Elektrikli ilk fenerler kırk *verst* ötede, kentte. Tatlı bir hayat var orada. Sinema var, dükkânlar var... Kar uğuldayarak... Bu arada tarlalarda kar, savrularak yağıyor, ekranda ise ihtimaldir, bir baston yüzüyor suda, palmiyeler sallanıyor, tropik bir ada göz kırpıyor...

Biz yalnızız.

Sağlık memuru Demyan Lukiç perdeyi kaldırırken, "Mısır karanlığı," dedi.

Mağrur bir tavırla ama çok yerinde söyledi bunu. Özellikle de "Mısır"ı...

"Bir kadeh daha..." diye önerdim.

1. Eski Ahit, "Mısır'dan Çıkış", 10:21-23. İncil'de, Firavun'un Tanrı'ya itaatsizliğine karşılık Tanrı, Mısır'ı günlerce süren bir karanlıkla cezalandırır. Mecazi olarak, zifirî karanlık denilebilir. (Ç.N.)

(Ah, suçlamayın beni! Öyle ya, doktor, sağlık memuru, iki ebe... bizler de insanız! Aylar boyu, yüzlerce hasta dışında hiç kimseyi görmüyoruz. Sürekli çalışıyoruz. Karın içine gömülmüşüz. Yani doktorun doğum gününde, reçeteler için olan ispirtoya su katıp birer kadeh içemez, birer lokma taşra çaçabalığı yiyemez miyiz?)

Demyan Lukiç pek duygulu bir tavırla, "Sağlığınıza, doktor!" dedi.

Anna Nikolayevna kadeh tokuştururken, "Bizim buraya alışmanız dileğiyle!" dedi.

Ve dantelli bayramlık giysisinin eteğini düzeltti.

İkinci ebe Pelageya İvanovna da benimle kadeh tokuşturup içkisini yudumladı ve hemen masanın önüne çömelip maşayla sobayı karıştırmaya başladı. Alevlerin parlak ışığı yüzümüze vuruyor, votka içimizi ısıtıyordu.

Heyecanla, "Gerçekten, aklım almıyor," diye başladım. Maşanın çıkardığı kıvılcımlara bakarak ekledim: "Bu kadın belladonla[1] ne yaptı böyle... Müthiş bir şey!"

Sağlık memuruyla bir ebe gülümsedi.

Olay şuydu: O gün sabah muayenesi sırasında al yanaklı, otuz yaşlarında köylü bir kadın girdi odaya. Hemen arkamdaki ebe koltuğuna çöktü ve koynundan ağzı mantarlı, geniş boğazlı bir şişe çıkardı ve gönül alıcı bir tavırla söze şöyle başladı:

"Verdiğiniz damlalar için size çok teşekkür ederim, yurttaş doktor. Bana öyle iyi geldi, öyle iyi geldi ki!.. Lütfen, bir şişe daha verin..."

Elindeki şişeyi ahp etiketine baktım ve gözlerime inanamadım. Etikette Demyan Lukiç'in karmakarışık el yazısıyla şöyle yazıyordu: "*Tinct*[2], *Belladon*..." ve sonra "16 Aralık 1917."

1. Güzelavratotu. (Ç.N.)
2. Eriyik. (Y.N.)

Bu kadına dün, düzenli alması koşuluyla belladon yazmıştım ve bugün, doğum günüm 17 Kasım günü boş şişeyle ve aynı şeyi bir kez daha vermem için geliyordu bana.

Dehşet içinde, "Sen... sen... hepsini mi içtin?" diye sordum.

Kadın, pek tatlı bir sesle, şarkı söyler gibi cevap verdi:

"Evet, anam babam, hepsini... Bu damlayı yazdığın için Tanrı'm sağlıklı günler versin sana... Yarım şişecik, eve gider gitmez yarısını içtim, yarısını da yatarken. Çok iyi geldi bana..."

Ebe koltuğuna doğru uzandım, içtenlikle sordum kadına:

"Kaç damla alacaksın dedim ben sana? Beş damla alacaksın, dedim... Ne yaptığının farkında mısın sen, kadın? Sen... ben..."

Kadın, belladonla iyileştiğine inanmadığımı düşünüyormuş gibi, "Yemin ederim, aldım," dedi.

Kırmızı yanaklarını ellerimin arasına aldım, gözlerinin içine baktım. Ama gözbebekleri basbayağı gözbebekleri gibiydi. Oldukça güzel görünüyor, normal görünüyorlardı. Kadının nabzı da harikaydı. Kadının belladonla zehirlendiğine değin hiçbir belirti yoktu.

"Olamaz!.." dedim ve seslendim: "Demyan Lukiç!!!"

Eczane koridorundan Demyan Lukiç beyaz önlüğüyle çıktı.

"Bu güzel hanımefendinin yaptığıyla ilgileniverin, Demyan Lukiç! Ben bir şey anlayamadım..."

Bir suç işlediğini anlayan kadın korkmuş, başını sağa sola çeviriyordu.

Demyan Lukiç şişeyi aldı, kokladı, elinde evirip çevirdi ve sert bir tavırla şöyle dedi:

"Sen yalan söylüyorsun, kadın. Bu ilacı almamışsın."

"Yemin ederim..." diye başladı kadın.

Demyan Lukiç sert, ağzım çarpıtarak ekledi:

"Be kadın, numara yapma bize!.. Gözümüzden kaçmaz!.. İtiraf et, kime verdin bu ilacı?"

Kadın gözlerini bembeyaz boyalı tavana kaldırıp haç çıkardı:

"Öyle bir şey yaptıysam..."

Demyan Lukiç, "Bırak şimdi, bırak..." diye sesini yükseltti, sonra bana döndü: "Bunlar her zaman aynı şeyi yaparlar, doktor. Böyle bir numaracı gelir hastaneye, ilaç veririz ona, sonra köyüne gider, ilacı bütün kadınlara dağıtır."

"Ne diyorsunuz siz, bay sağlık memuru?.."

Sağlık memuru kadına sitem etmeyi sürdürüyordu: "Bırak şimdi! Sekiz yıldır uğraşıyorum sizinle. Her şeyi biliyorum." Bana döndü: "Hiç kuşkunuz olmasın, köyde her evde kullanılmıştır bu şişe."

Kadın pek duygulu bir havayla yalvarıyordu:

"Bir şişecik daha verin, ne olur!.."

"Hayır, hanımefendi," dedim. Alnımın terini sildim. "Bu damladan bir daha verilmeyecek sana. Miden biraz düzeldi mi?"

"Hiçbir şeyim kalmadı..."

"Bu çok iyi işte. Şimdi başka bir ilaç yazacağım sana, o da iyidir."

Ve kadına kediotu yazdım, hayal kırıklığına uğramış gibi gitti.

Doğum günümde doktor odasında, pencerelerin dışında bir Mısır karanlığı varken işte bu olaydan söz ediyorduk.

"Bu şu demek oluyor..." Demyan Lukiç yağda kızartılmış balığı ağzında kibarca çiğnerken böyle diyordu. "Evet, bu şu demek oluyor: Burada alıştık biz bütün bunlara. Oysa siz, değerli doktorumuz, üniversiteden sonra başkentten sonra alışacağınız daha çok şey var."

Anna Nikolayevna söze karıştı:

"Ah, çok ıssız bir yer burası!"

Kar fırtınası borularda uğulduyor, duvarın ötesinde hışırdıyordu. Sobanın siyah sacında koyu kırmızı bir yansıma vardı. Bu ıssız yerde tıp adamlarını ısıtan sobaya teşekkürler!

Sağlık memuru, "Sizden önceki doktor Leopold Leopoldoviç'le ilgili ne biliyorsunuz?" diye sordu.

Anna Nikolayevna'ya kibarca bir sigara uzattıktan sonra kendi de bir sigara yaktı.

Pelageya İvanovna bizleri ısıtan sobaya ışıl ışıl gözleriyle bakarak heyecanlı heyecanlı şöyle dedi:

"Harika bir doktordu!"

Simsiyah saçlarının buklelerindeki yapma çiçekler bir parlıyor, bir sönüyordu.

Sağlık memuru onayladı Pelageya İvanovna'nın dediğini:

"Evet, kişilik sahibi bir insandı. Köylüler tapıyordu ona. Onlara çok iyi davranıyordu. Lipontiy'nin ameliyat masasına mı yatmak gerekiyor... seve seve... Leopold Leopoldoviç yerine Lipontiy Lipontyeviç diyorlardı ona. Güveniyorlardı ona.Onlarla çok iyi de konuşuyordu. Bir gün Dultseva'dan arkadaşı Fyodor Kosoy muayene için geldi ona. Lipontiy Lipontyeviç, böyle iken böyle, dedi ona. Göğsüm çok kötü, zor soluk alıyorum. Ayrıca, boğazımı da bir şey tırmalıyor sanki..."

Bir şey düşünmeden, şöyle dedim:

"Larenjit..."

Bir aydır peş peşe gelen köylülerin teşhislerine alışmıştım.

"Çok haklısınız. 'Evet,' dedi Lipontiy. 'Bir ilaç vereceğim sana, iki gün içinde iyileşeceksin. Al sana kara Fransız hardalı. Yarısını sırtına, iki kürekkemiğinin arasına yapıştıracaksın, öteki yarısını da göğsüne. On dakika

tutacaksın. Marş marş! Çalışmaya devam!' Fyodor Kosoy hardalı alıp köyüne döndü. İki gün sonra geldi. Lipontiy, 'Ne oldu?' diye sordu ona.

Kosoy, 'Ne olacak, Lipontiy Lipontyeviç, verdiğiniz hardalın hiç faydası olmadı!' dedi.

Lipontiy, 'Saçmalıyorsun!' dedi. Kara Fransız hardalının iyi gelmemiş olması imkânsızdır! Kesin yapıştırmamışsındır onları!'

'Nasıl olur, yapıştırmadım?' dedi Kosoy. 'Şu anda bile yapışıklar...'

Böyle dedikten sonra sırtını döndü, hardal, gocuğunun üzerine yapışıktı!.."

Ben bir kahkaha attım. Pelageya İvanovna kıs kıs güldü, maşayı hızla indirdi odunun üzerine.

"Kim ne derse desin, bir fıkra bu..." dedim. "Olacak şey değil!"

Ebeler bir ağızdan, "Fıkra mı?! Fıkra mı?!" dediler.

Sağlık memuru heyecanla yükseltti sesini:

"Hayır, efendim! İnanın, burada hayatımız bu çeşit olaylarla doludur... Böyle şeyler çoktur bizde..."

Anna Nikolayevna araya girdi:

"Ya şeker?! Şekeri de anlatın, Pelageya İvanovna!"

Pelageya İvanovna sobanın kapağını kapayıp önüne bakarak anlatmaya başladı:

"Bir gün doğum için Dultsevo'ya gitmiştim..."

Sağlık memuru kendini tutamadı, ekledi:

"Dultsevo çok güzel bir yerdir! Affedersiniz! Devam edin, meslektaşım!"

Meslektaş Pelageya İvanovna, "Evet, herkes biliyor bunu," dedi. "Devam ediyorum... Çocuğun geleceği kanalda parmaklarımın altında anlayamadığım bir şey hissettim... Gevrek, parçalı bir şey... Çıkarınca kesmeşeker olduğunu gördüm!"

Demyan Lukiç pek ciddi, "İşte size fıkra!" dedi.

"Affedersiniz ama..." dedim, "bir şey anlayamadım..."

Pelageya İvanovna karşılık verdi:

"Kadın işte! Köyün üfürükçü kadını akıl vermiş ona. Doğumunun zor olacağını söylemiş. Bebek dünyaya gelmek istemiyormuş. Dolayısıyla kandırmak gerekiyormuş onu. İşte bunun için şekerle kandırmışlar bebeği!"

"Korkunç bir şey bu!" dedim.

Anna Nikolayevna araya girdi:

"Doğumda kadınlara saçlarını ağzına alıp çiğnemesini söylüyorlar."

"Neden?!"

"Kim bilir... Doğum yapacak bir kadını üç kez getirdiler bize. Yattığı yerde tükürüp duruyordu zavallı. Ağzı saç doluydu. Sözde doğum böyle kolay olurmuş..."

Hatırlayınca ebelerin gözleri parladı. Sobanın yanında uzun süre oturup çay içtik, anlatılanları şaşkınlıkla dinledim. Doğum yapacak bir kadının köyden hastaneye getirilmesi gerektiğinde Pelageya İvanovna, yolda vazgeçip kadını geri, bir kadının eline götürmemeleri için her zaman kendi kızağını da arkadan gönderiyordu. Bir keresinde de, içeride bebeğin ayakları yukarı dönsün diye, doğum yapacak kadını baş aşağı tavana asmışlar. Doktorların zar keseyi iğneyle deldiklerini duyan Korobova köyünden bir kadın da yemek bıçağıyla bebeği kesmiş, öyle ki, çok iyi bir doktor olan Lipontiy bile çocuğu kurtaramamış; ama neyse ki, anneyi kurtarmış. Bir de...

Geç vakit sobayı söndürdük. Konuklarım kendi yerlerine gitti. Anna Nikolayevna'nın odasının küçük penceresindeki soluk ışığı bir süre daha gördüm, sonra o da söndü. Her yer kapkaranlıktı. Kar fırtınası kasım gecesinin karanlığıyla birleşmişti. Simsiyah bir örtü önümde gökyüzünü de, yeri de kaplamıştı.

Odamda aşağı yukarı dolaşıyordum, döşeme tahtaları gıcırdıyordu ayaklarımın altında, Hollanda sobası

hâlâ sıcaktı, hamarat bir farenin bir yerlerde kemirmeyi sürdürdüğü işitiliyordu.

"Evet," diye düşünüyordum, "kader beni bu ıssız yerde tuttuğu sürece Mısır karanlığıyla mücadele edeceğin. Kesmeşeker... Söyler misiniz, lütfen!.."

Yeşil abajurlu lambanın ışığında kurduğum hayaller üniversite olan çok büyük bir kente götürdü beni. Orada bir klinikteydim, kliniğin geniş bir salonu vardı. Salonun yerleri çiniydi, musluklar gıcır gıcır, steril bembeyaz yatak çarşafları, kırlaşmaya yüz tutmuş bilge sakalı sivri bir asistan...

Böyle anlarda kapının vurulması korkutur beni. Ürperdim...

İç merdivenin başından sarkarak (doktor dairesi iki katlıydı: Üst katta çalışma odasıyla yatak odası, alt katta yemek odası, ayrıca ne için olduğu bilinmeyen bir oda daha ve aşçı kadın Aksinya ile hastanenin sürekli bekçisi kocasının kaldığı mutfak vardı) sordum:

"Kim o, Aksinya, sen misin?"

Dış kapının ağır sürgüsü gürültüyle çekildi. Alt katta lambanın ışığı dolaştı, soğuk hava hissedildi. Sonra seslendi Aksinya:

"Evet, hasta gelmiş..."

Ne yalan söyleyeyim, sevindim buna. Hiç uyumak istemiyordu canım; farelerin kemirme sesinden de, hatıralardan da hüzünlenmiştim, kendimi yalnız hissediyordum. Anlaşılan gelen hasta kadın değil erkekti, yani en korkunç olan şey, bir doğum olayı değildi.

"Ayakta mı hasta?"

Aksinya esneyerek cevap verdi:

"Ayakta."

Merdiven uzun uzun gıcırdadı. Kilolu, efendiden biri çıktı üst kata. Bu arada ben yirmi dört yaşında ağırbaşlı doktor havamı takınmaya çalışarak çalışma masamın ba-

şına oturmuştum bile. Doğrusu bir elim, tabanca gibi stetoskobumun üzerindeydi.

Koyun kürklü, keçe çizmeli biri girdi kapıdan.

Vicdanımı rahatlatmak için ağırbaşlı bir tavırla sordum ona:

"Neden bu saatte geldiniz, dostum?"

Adam yumuşak, hoş bir bas sesle karşılık verdi:

"Bağışlayın, yurttaş doktor... Kar fırtınası... felaket!.. Neyse, biraz geç kaldık, elden ne gelir... Kusuruma bakmayın, lütfen."

Adamın tavrından hoşlanmıştım: "Kibar insan," diye geçirdim içimden. Kendisi de hoşuma gitmişti, koyu sarı, gür sakalını bile sevmiştim. Besbelli, çok ilgileniyordu sakalıyla. Sakalını yalnızca güzelce kesmemişti, köyde kısa bir süre olsun bulunmuş bir doktorun hemen anlayacağı gibi bitkisel yağla bile güzelce yağlamıştı.

"Şikâyetiniz nedir? Kürkünüzü çıkarın. Hangi köyden geliyorsunuz?"

Hasta, kocaman kürkünü çıkarıp iskemlenin üzerine bıraktı. Pek hüzünlü bakarak, "Sıtma çok kötü yaptı beni," dedi.

"Sıtma mı? Ya!.. Dultsevo'dan mısınız?"

"Doğru. Değirmenciyim orada."

"Sıtma nasıl kötü yaptı sizi? Anlatın!"

"Her gün saat on iki oldu mu başım ağrımaya başlıyor, sonra ateşim çıkıyor... Saat ikide geçiyor."

Bir zafer kazanmış gibi, "Teşhis tamam!" diye geçirdim içimden.

"Öteki saatlerde bir şey olmuyor mu?"

"Bacaklarım daha güçsüz oluyor..."

"Ya!.. Düğmelerinizi çözün! Hımm... tamam!"

Muayenenin sonunda hasta çok şaşırttı beni. Ayrıca okuryazarmış da, hatta her hareketinde benim de değer verdiğim bilime, tıp bilimine saygısı vardı.

Hastanın geniş göğsüne tık tık vururken şöyle dedim:

"Bakın, dostum, sıtmaya yakalanmışsınız siz... Şu anda bir koğuşum tamamen boş. Hastanede yatmanızı ısrarla öneririm size. Gerektiği gibi ilgileneceğiz sizinle. Önce toz ilaçlarla tedavi etmeye çalışacağız sizi, bir faydası olmazsa iğne yapacağız... Sonunda başaracağız. Ne dersiniz? Yatacak mısınız?.."

Değirmenci çok kibar bir tavırla, "Size minnettarım! Herkes sizden söz ediyor. Herkes çok memnun sizden. Hastalara çok yardımcı olduğunuzu söylüyorlar... İğne vurmanızı da kabul ediyorum, yeter ki iyileştirin beni."

"Evet, karanlıkta gerçek bir ışık bu!" diye geçirdim içimden, yazmak için masaya oturdum. Duygularım öylesine güzeldi ki, sanki yabancı bir değirmenci değil de, hastaneye beni ziyarete gelen öz kardeşimdi.

Resmî bir kâğıda şunları yazdım:

Chinini mur. 0,5
D.T. dos, No:10
S. Değirmenci Hudov'a.
Gece yarısında bir ölçek toz..

Ve hızlı bir imza attım altına.

Yine resmî, başka bir kâğıdaysa şöyle:

Pelageya İvanovna!

Değirmenciyi ikinci koğuşa yatırın. Hastalığı sıtma. Bildiğiniz gibi hastaya ateşinin yükselmesinden dört saat önce, yani gece yarısında bir ölçek kinin tozu verilecek.

İşte size bir istisna! Kültürlü bir değirmenci!

Yatağa girmiştim ki, asık yüzlü, esneyen Aksinya cevabı getirdi bana:

Saygıdeğer doktor!
Her şey istediğiniz gibi yapıldı.
Pelageya İvanovna.

Ve uyudum...

... Ve uyandım.

Homurdandım:

"Ne istiyorsun? Ne? Ne oldu, Aksinya?!"

Aksinya beyaz benekli eteğinin önünü utangaç bir tavırla kapayarak odanın ortasında dikiliyordu. Mumun titrek ışığı uykulu, endişeli yüzüne vuruyordu.

"Mariya koşarak geldi, Pelageya İvanovna hemen gelmenizi rica ediyormuş."

"Ne olmuş?"

"Ebe, 'İkinci koğuşta değirmenci ölüyor,' dedi."

"Ne?! Ölüyor mu? Ne demek, bu?!"

Terlikleri bulamayan çıplak ayaklarım bir anda döşemenin soğukluğunu hissetti. Bir kibrit yakıp uzun süre lambayı yakmaya uğraştım. Sonunda mavimsi ışığı yandı. Saat tam altıyı gösteriyordu.

"Nedir bu böyle?.. Ne oluyoruz?.. Yoksa sıtma değil miydi bu adam?! Neyi var? Nabzı gayet güzeldi..."

Daha beş dakika olmamıştı ki, çoraplarımı ters giymiş, ceketimin önü açık, saçım başım karmakarışık, ayağımda keçe çizmeler, henüz karanlık avluyu koşarak geçmiş ve ikinci koğuşa dalmıştım.

Değirmenci açık yatakta, toparlanmış çarşafın yanında, üzerinde yalnızca bir hastane gömleğiyle oturuyordu. Küçük bir gaz lambasının ışığı vuruyordu ona. Koyu sarı sakalı karışıktı, gözleri siyah, çok iri gibi geldi bana. Sarhoş gibi sallanıyordu. Bakışlarında bir dehşet vardı, ağır ağır soluyordu...

Mariya, ağzı açık, kıpkırmızı yüzüne bakıyordu.

Pelageya İvanovna gelişigüzel giyindiği önlüğüyle, dağınık saçlarıyla koşarak karşıladı beni.

Hııltılı bir sesle, "Doktor!" dedi. "Yemin ederim, bir suçum yok benim! Kimin aklına gelirdi ki? Siz de yazmıştınız, kültürlü biri diye..."

"Ne oldu?"

Pelageya İvanovna ellerini birbirine vurdu, şöyle dedi:

"Düşünün, doktor! Bir seferde on ölçek kinin tuzunu almış! Gece yarısında..."

*

Sisli bir kış sabahıydı. Demyan Lukiç mide sondasını çıkardı. Kâfur yağı kokuyordu. Yerdeki tas, kahverengi bir sıvı doluydu. Değirmenci beyaz çarşaf çenesine kadar çekili, yüzü bembeyaz, bitkin, yatıyordu. Koyu sarı sakalı dimdikti. Eğilip nabzını yokladım ve değirmencinin kefeni yırttığından emin oldum.

"Şimdi nasılsınız?" diye sordum.

Değirmenci cılız bir sesle karşılık verdi:

"Gözlerimin önünde bir Mısır karanlığı var... Oh!.. Oh!.."

Canım sıkkın, "Benim de," dedim.

Anlamadı değirmenci:

"Efendim?"

Henüz kulakları iyi duymuyordu.

Kulağına eğilip yüksek sesle sordum:

"Yalnız, bir şeyi söyle bana, dayıcığım: Neden yaptın bunu?!"

Yüzü asık, soğuk bir tavırla karşılık verdi:

"Beni bir tozla oyalamaya çalıştığınızı düşündüm. Bir anda işi bitireyim, dedim."

"Korkunç bir şey sizin bu yaptığınız!" diye haykırdım.

Sağlık memuru canı sıkkın, ekledi:
"İşte bir fıkra daha, efendim!"

*

"Eh, evet!.. Mücadeleyi sürdüreceğim. Sürdüreceğim." Ve zor bir geceden sonra tatlı bir uyku çökmüştü üzerime. Mısır gecesinin karanlık örtüsünü çektim üzerime... ve o karanlıkta sanki ben... kılıçla da, stetoskopla da değil, gidiyordum... savaşıyordum... Issız bir yerde. Ama yalnız değildim. Ordum yanımdaydı: Demyan Lukiç, Anna Nikolayevna, Pelageya İvanovna. Hepsi de beyaz önlüklüydü, hep ilerliyorduk, ilerliyorduk...

Çok hoş bir şeydir şu rüya!..

KAYBOLMUŞ BİR GÖZ

Bir yıl böyle geçti. Bu eve geleli tam bir yıl olmuştu. Şu anda olduğu gibi o zaman da pencerelerin dışında yağmurun örtüsü asılıydı, akağaçların dallarından son sarı yaprakları hüzünlü sarkıyordu. Ortamda sanki hiçbir şey değişmemişti. Ama ben çok değişmiştim. Bu gece hatıralarımı tek başıma yaşayacağım...

Ve gıcırdayan döşeme tahtaları üzerinde yatak odama yürüdüm, aynaya baktım. Evet, büyük bir değişiklikti bendeki. Bir yıl önce valizimden çıkardığım aynada tıraşsız bir yüz vardı. O zaman yirmi dört yaşında bir delikanlının yüzünü, iki yana ayrılmış saçların arasındaki çizgi süslüyordu. Şimdi kaybolmuştu o çizgi. Saçlarım basitçe geriye taralıydı. Demiryoluna otuz *verst* uzak bir yerde iki yana ayrılmış saçların arasındaki çizgiye kimse bakmazdı. Tıraş konusunda da aynı şeydi. Üstdudağımda rengi atmış, sert bir diş fırçasını andıran belirgin bir bölge vardı, yanaklarım rende gibiydi, öyle ki, çalışırken kolum kaşındığında yanağımla kaşımak çok hoş oluyordu. Haftada üç kez değil de, yalnızca bir kez tıraş olursan hep böyle olurmuş. Bir yerde okumuştum... ama nerede okuduğumu hatırlamıyorum... Hiç insanın olmadığı ıssız bir adaya düşen bir İngiliz'in yanakları öyle olmuştu. İlginç biriydi bu İngiliz. Sanrılar yaşayana kadar kalmış o adada. Ve adaya bir gemi yanaşıp onu kurtaracak gemicileri ka-

yıkla kıyıya çıkardığında bu münzevi İngiliz bomboş denizin yüzeyinde serap görüyor sanmış, gelenleri tabancayla karşılamış, üzerlerine ateş etmiş. Ama tıraşlıymış. Issız adada her gün tıraş oluyormuş. Hatırlıyorum, bu mağrur Britanyalıya çok büyük saygı duymuştum. Oysa ben buraya geldiğimde valizimde tehlikesiz bir Gillette marka tıraş makinesi; ayrıca hastanede, tehlikeli bir sürü bıçak, neşter, fırça vardı... Ve iki günde bir tıraş olmaya karar vermiştim; çünkü burası o ıssız adadan hiç de daha kötü bir yer değildi. Ama ışıl ışıl bir nisan, tam pek güzel İngiliz malı tıraş takımımı güneşin yatay ışığına yaymış, tam sağ yanağımı sinekkaydı tıraş etmiştim ki; Yegoriç, yırtık çizmelerini atlar gibi yere vura vura paldır küldür daldı odama ve nehir boyundaki avlanma yasağı olan korulukta bir kadının, doğum sancıları çektiğini haber verdi. Hatırlıyorum, sol yanağımın sabununu havluyla sildim, Yegoriç'la birlikte koştum. Üçümüz, yaprakları dökülmüş söğüt ağaçlarının arasında bulanık, taşkın akan nehre kadar koşarak gittik. Ebe, doğum için gerekli aletleri, bir tomar gazlı bezi, bir şişe iyodu yanına almıştı. Ben şaşkındım, ne yapacağımı bilemiyordum. Yegoriç ise arkadan geliyordu. Her beş adımda bir yere çömeliyor, tabanı sık sık çıkan sol ayağındaki çizmesine lanet okuyordu. Rus ilkbaharının tatlı rüzgârı önden esiyordu. Pelageya İvanovna'nın tokası başından düşmüştü, saçları dağılmış, omuzlarına çarpıyordu.

Bir yandan koşuyorken, bir yandan da söyleniyordum Yegoriç'a:

"Aldığın parayı ne yapıyorsun sen? Eşeklik senin bu yaptığın. Hastane bekçisi daltaban gibi dolaşıyor..."

Yegoriç, "Aldığım para ne ki?.. Ayda topu topu yirmi ruble..." diye homurdandı. Sol ayağını, öfkelenen bir at gibi yere vurdu. "Ah, kahrolası! Paraymış!.. Çizmeyi bırak, yemeye içmeye bile yetmiyor verdikleri para..."

Soluk soluğa söylendim:

"Senin için önemli olan içmektir zaten. Yalınayak, başıkabak dolaşmanın nedeni de içki..."

Tahtaları çürümüş küçük köprünün oradan, taşmış nehrin gürültüsü arasında bir çığlık duyuldu ve kesildi. Çığlığın geldiği yana koştuk ve orada perişan bir durumda, iki büklüm bir kadın gördük. Başörtüsü düşmüştü başından, saçları terden sırılsıklam alnına yapışmıştı; acı içinde kıvranarak bakınıyor, gocuğunu tırmalıyordu. Parlak kırmızı kan, suya doymuş toprakta ilk boy atmış ince, açık yeşil bir ota bulaşmıştı.

Pelageya İnanovna aceleyle, "Yetişemedim, yetişemedim," dedi.

Kendisinin başı da açıktı, bir cadıya benziyordu. Elindeki bohçayı açmaya koyuldu.

Ve orada, köprünün kararmış tahtaları arasından coşkun geçen suyun uğultusu altında ben ve Pelageya İvanovna, bir erkek çocuk doğurttuk. Ustaca yaptık bunu, anneyi de kurtardık. Daha sonra iki hastabakıcı kadın ve sol ayağının çizmesinin çürümüş uğursuz tabanından kurtulan Yegoriç doğum yapan kadını sedyeyle hastaneye taşıdılar.

Kadın, yüzü sapsarı, sakinleşmiş, çarşafların altında yatarken, bebeği beşikte yanına getirildiğinde, artık her şey bir düzene girdiğinde sordum ona:

"Ne o, anacığım, doğurmak için köprüden daha iyi bir yer bulamadın mı? Neden atla gelmiyordun hastaneye?"

Cevap verdi kadın:

"Kaynatam atı vermedi. 'Hepsi beş *verst*'lik yol, yürüyebilirsin, sağlıklı bir kadınsın. Boşuna atı yormayalım,' dedi."

"Aptalmış senin kaynatan, hem de domuzun teki!"

Pelageya İvanovna üzgündü, "Ne cahil insanlar var!" dedi.

Sonra neye bilmem, kıs kıs güldü.

O anda sol yanağıma baktığını fark ettim.

Doğum odasına geçip orada aynaya baktım.

Ayna genelde gösterdiği şeyi gösterdi: Sanki sağ gözü şiş, açıkça dejenere, yamuk bir kişi. Ama burada suçlu olan ayna değildi, dejenere kişinin sağ yanağı sinekkaydıydı; ama sol yanağında gür, sarımsı bir çalılık sürgün vermiş gibiydi. Arada çene vardı. Kapağında "Sahalin" yazan sarı ciltli bir kitabı hatırladım. Çeşitli erkek fotoğrafları vardı içinde.

"Bir cinayet zorlama, kanlı bir balta bu," diye geçirdim içimden. "On yıl... Yine de, ıssız bir adada yaşamdan farksız benim bu yaşamım. Gidip tıraş olmalıyım..."

Simsiyah tarlaların kokusunu getiren nisan havasının kokusunu içime çektim; akağaçların tepelerinde gürültü koparan kargaların sesini dinledim, güneşin ilk ışığından gözlerimi kıstım, tıraş olmak için avluda evime doğru yürüdüm. Saat öğleden sonra üç sularıydı. Ama tıraşım akşamım dokuzunda bitti. Bildiğim kadarıyla çalılıkta doğum türünden beklenmedik olaylar Murin'de tek değildi. Tam dış kapıyı açmış eve giriyordum ki, avlu kapısından bir at girdi. Atın çektiği çamur içindeki sarsıntılı köylü arabasını kullanan kadın haykırdı:

"Hadi dışarı çık!"

Ve taşlıktan, arabada yığılı pılı pırtının arasında bir çocuğun ağlamakta olduğunu gördüm.

Elbette, bacağı kırıktı çocuğun ve iki saattir, sağlık memuruyla ben, bu iki saat boyunca susmadan ağlayan bu çocuğun bacağını alçıya almaya çalışıyorduk. Sonra yemek yemem gerekti. Sonra tıraş olmalıydım ama üşendim tıraş olmaya, canım bir şeyler okumak istedi, bu arada hava da kararmış, uzaklar görünmez olmuştu. Ve istemeye istemeye, hemen tamamladım tıraşımı. Ama dişli "Gillette"i sabunlu suda unuttuğum için üzerinde, ilkba-

harda köprü yanında doğumun hatırası olarak, hiç çıkmayan pas çizgileri kalmıştı.

Evet... haftada üç kez tıraş olmanın gereği yoktu. Kimi zaman kar her yeri kaplıyordu, kar fırtınası amansız uğulduyordu, iki gün hastaneden çıkamıyorduk, dokuz *verst* ötedeki Voznesensk'e bile gazete almaya kimseyi gönderemiyorduk ve uzun geceler çalışma odamı arşınlıyor, arşınlıyor; çocukluğumda şarapçının "Rehber"ini okumak için sabırsızlıkla beklediğim gibi gazetelerin gelmesini bekliyordum. Ne var ki, Murov ıssız adasında İngilizlere özgü hevesler bütünüyle yok olmamıştı, arada bir o pırıl pırıl oyuncağı siyah kılıfından çıkarıyor, tembel tembel tıraş oluyor, mağrur bir adalı gibi tertemiz, sinek-kaydı tıraşlı çıkıyordum odamdan. Yalnız, ne yazık ki, beni öyle görüp de haz duyacak kimse yoktu. İzninizle... evet... ama bir kez şöyle olmuştu, hatırlıyorum, jiletimi çıkarmıştım, Aksinya ezik büzük maşrapayla bana sıcak su getirmişti ki, tam o anda kapıya birileri gürültülü vurmaya, bana seslenmeye başladı. Bir süre sonra Pelageya İvanovna ile koyun kürklerine sarınmış, atların, arabacının ve bizim oluşturduğumuz simsiyah bir hayalet gibi fırtınalı, bembeyaz bir okyanusta korkunç uzak bir yere gidiyorduk. Fırtına bir cadı karısı gibi ıslık çalıyor, uluyor, ıslatıyor, kahkahalar atıyordu. Göz gözü görmüyordu ve bu amansız dönüp duran karanlıkta yolumuzu kaybedeceğimizi, bu gece her şeyin yok olacağını (Pelageya İvanovna'nın da, arabacının da, atların da ve benim de) düşündükçe içimde o tanıdık güneşli soğuğu hissediyordum. Ayrıca, hatırlıyorum, aptalca bir şey daha düşünüyordum: Donmak üzere olduğumuzda kar yarıya kadar örtecekti üzerimizi ve ben ebeye de, kendime de, arabacıya da morfin yapacaktım... Neden mi?.. Fazla acı çekmememiz için... Hatırlıyordum, kupkuru, sağlıklı bir ses şöyle demişti bana: "Donmak morfinsiz de güzeldir, dok-

tor bey ama morfin olursa bir şey hissetmezsin..." Cadı uğulduyordu: Vu-u-u!... Kraşşş!.. Ve savuruyordu bizi kızakta, sallıyordu... Ve başkent gazetelerinin son sayfalarında şöyle haberler çıkacaktı: Falanca yerde göreve giden bir doktor ve ebe Pelageya İvanovna, ayrıca bir arabacı ile iki at donarak öldü... Cesetleri karların içinde bulundu... Tüh!.. Görev dedikleri şey söz konusu olunca neler neler geliyordu insanın aklına...

Ama ölmedik, yolumuzu da kaybetmedik ve hayatımda ikinci kere anne karnında ayak çevirme işini gerçekleştirdiğim Grişçevo köyüne vardık. Loğusa kadın köy öğretmeninin karısıydı. Pelageya İvanovna ile ben lambanın ışığında dirseklerimize kadar kan içinde, alnımız terli uğraşırken kocasının, derme çatma tahta kapının dışında, holde nasıl inlediğini, koşturduğunu duyuyorduk. Kadının dinmek bilmeyen iniltileri, hıçkırıkları arasında, aramızda kalsın, bebeğin kolunu kırmıştım. Bebek ölü geldi. Ah! O anda sırtımdan nasıl bir ter boşanmıştı! Birden, öfkeli, simsiyah, iriyarı birinin odaya dalacağı, buz gibi bir sesle, "Vay be! Senin diplomanı almalı elinden!" diye bağıracağını düşündüm.

Tükenmiştim. Bebeğin sarı cesedine, kloroformun etkisiyle yatakta kıpırdamadan yatan annenin balmumu renginde bedenine içim titreyerek bakıyordum. Kar fırtınası pencerenin camlarını zorluyordu, kloroformun boğucu kokusunu biraz olsun hafifletmek amacıyla bir dakika için açtık pencereyi ve rüzgâr karla birlikte doldu odaya. Sonra kapadım pencereyi ve tekrar gözlerimi, ebenin kucağındaki cansız bebeğin sarkan küçücük koluna diktim. Ah, eve yalnız dönerken –Pelageya İvanovna'yı anneyle ilgilenmesi için bırakmıştım– yaşadığım umutsuzluğu, acıyı anlatamam!.. Biraz dinen fırtına beni kızağın içinde sağa sola savuruyordu, karanlık ormanlar sitemli, güvensiz, umutsuz bakıyordu bana. Kendimi acımasız kaderi-

min karşısında yenilmiş, çaresiz, ezik hissediyordum. Beni bu ücra köşeye atmış, tek başıma, bir destekleyenim, yol gösterenim olmadan mücadele etmek zorunda bırakmıştı. Ne büyük zorluklara göğüs germem gerekiyordu! Her türlü ağır, karmaşık olaylar getirebilirlerdi bana; daha çok da cerrahi olaylar... ve hepsine tıraşsız yüzümle karşı koymak, olayın üstesinden gelmek zorundaydım. Üstesinden gelemezsem de, arkamda bir bebeğin küçücük cesedini bıraktığım bu gece olduğu gibi kızakta savrularak giderken acılar çekiyordum. Yarın fırtına dinecekti, Pelageya İvanovna kadını hastaneye, bana getirecekti ve kurtarabilecek miydim onu? Nasıl kur-ta-ra-cak-tım? Bu çok anlamlı sözcüğü nasıl anlamalı? Aslında rasgele bir şeyler yapıyorum ben, bir şey bilmeden... Evet, şimdiye kadar şansım iyiydi, olağanüstü işlerin altından başarıyla kalktım ama bugün şanssızdım. Ah, yalnızlıktan, soğuktan, çevremde kimsenin olmamasından içim sızlıyor, daralıyor! Hem, bir suç işlemiş de olabilirim, bebeğin kolunu kırdım çünkü. Bir yere mi gitsem, birilerinin ayaklarına mı kapansam, böyleyken böyle, desem, ben falanca doktorum, bebeğin kolunu kırdım mı desem? "Alın elimden diplomamı, layık değilim bu diplomaya, değerli meslektaşlarım, Sahalin'e sürün beni!" Öf, ne sinir bozucu bir durum!

Kızağın içine uzandım, dondurucu soğuktan korunmak için büzüldüm. Kendimi acınacak durumda, evsiz barksız, zavallı bir köpek gibi hissediyordum. Hastanenin avlu kapısındaki küçük ama pek sevindirici fenerin ışığı görünene kadar çok uzun süre yol aldık. Fener göz kırpıyor, zayıflıyor, sonra parlıyor, tekrar kayboluyor, bizi kendine çekiyordu. Ve onu görünce yalnız, hüzünlü ruhum biraz rahatladı ve fenerin ışığı gözlerimin önünde artık sağlam durduğunda, büyüyüp yaklaştığında, hastanenin duvarları siyahtan beyaza dönüştüğünde, kızak avlu kapısından girerken kendime şöyle diyordum:

"Bebeğin kolunun kırılmasının hiç önemi yok. Kolunu kırdığında o zaten ölmüştü. Asıl düşünülmesi gereken bebeğin kolu değil, annenin kurtulmuş olması..."

Fener yüreklendirdi beni, evin tanıdık kapı önü de yüreklendirdi; ama yine d● eve girince odama çıkarken sobanın sıcaklığını hissedince uykuyu, bana her türlü acıyı unutturacak uykuyu hazla düşünerek şöyle mırıldanıyordum:

"Evet, öyle ama yine de kötü, yalnızım... Çok yalnızım..."

Tıraş takımı masanın üzerinde duruyordu, hemen yanındaki maşrapadaki su soğumuştu. Önemsemez bir tavırla masanın gözüne attım tıraş makinesini. Tıraş olmaya çok ihtiyacım vardı sanki...

İşte, bütün bir yıl geçmişti aradan. Bu bir yıl süresince zaman çok değişik, karmaşık, korkuluydu ama şimdi zamanın bir kasırga gibi geçtiğini görüyordum. İşte, aynaya ve onun yüzümde bıraktığı izlere bakıyordum.

Şöyle geçiriyordum içimden: "Onun çenesini kırdım..." Yanımda ebelerin de, sağlık memurunun da olmadığına şükrederek ve bir hırsız gibi yanlış hareketimin ürünü şeyi gazlı beze sarıp cebime attım. Asker, bir eliyle ebenin koltuğunun bacağına, ötekiyle oturduğu taburenin ayağına tutunmuş, ileri geri sallanırken, gözlerini faltaşı gibi açmış, şaşkın şaşkın yüzüme bakıyordu. Manganez potasyum karışımı eriyik olan bardağı ona doğru uzatıp, "Bununla gargara yap," dedim.

Aptalca bir şeydi bu. Eriyiği ağzına aldı ve gargara yaptıktan sonra eriyiği kâseye koyulaşmış, görülmemiş bir renkte, kırmızı asker kanı karışık olarak çıkardı. Sonra kan boşandı askerin ağzından, öyle ki, ben donup kaldım. Zavallının boğazını usturayla kesmiş olsaydım, ihtimaldir, bundan çok kan akmazdı. Potasyum olan kâseyi bir kena-

ra fırlatıp bir tomar gazlı bezle askerin üzerine atıldım, çenesindeki deliği tıkadım. Gazlı bez bir anda kıpkırmızı oldu; dehşet içinde, bu deliğin iri bir ağustos eriğinin kolaylıkla girebileceği kadar büyük olduğunu gördüm.

Dehşet içinde, "Askeri tam benzettim!" diye düşündüm ve rulodan uzun bir gazlı bez çektim. Sonunda kanı durdurabildim, askerin çenesine iyot sürdüm.

Titrek bir sesle hastaya, "Üç saat bir şey yemeyeceksin," dedim.

Asker, kanıyla dolu kâseye biraz şaşırmış bakarak, "Size minnettarım," dedi.

Acılı bir tavırla, "Bak, dostum," dedim, "bak ne diyeceğim sana... yarın veya ertesi gün tekrar uğra bana, görmeliyim seni... Uğra... tamam mı... tekrar görmeliyim seni... Çektiğim dişinin yanındaki de pek sağlam değil... tamam mı?"

Asker asık bir yüzle, "Çok sağ olun," dedi ve çenesini tutarak gitti. Hemen odama koştum, başım ellerimin arasında, dişim ağrıyormuş gibi sallanarak orada öyle bir süre oturdum. Cebimdeki kanlı gazlı bez yumağını beş kez cebimden çıkarıp baktım, tekrar cebime sakladım.

Bir hafta dumanın içindeymişim gibi yaşadım, zayıfladım, sararıp soldum, çöktüm.

"Asker kangren olacaktı, kanı zehirlenecekti... Ah, kahretsin! Ne diye sokmuştum ağzına o kerpeteni?"

Saçma sapan şeyler geliyordu aklıma. Birden sarsılmaya başlayacaktı asker. Önce gittiği yerde Kerenski'den, cepheden bahsedecekti, sonra bir sessizlik olacaktı. Artık Kerenski'den söz edecek durumu olmayacaktır artık. Askerin başı basma bir yastıktadır artık ve sayıklıyordur. Ateşi 40'tır. Bütün köy görmeye gelir onu. Daha sonra asker, burnu sivrilmiş, tasvirlerin önünde bir masada yatmaktadır.

Köyde dedikodular başlar.

"Neden oldu bu?"

"Doktor dişini çekmiş de, ondan..."

"Bak hele!"

Daha sonra çok başka şeyler olacaktır. Soruşturma başlayacak. Sert görünümlü bir adam gelip soracaktır bana:

"Askerin dişini siz mi çektiniz?.."

"Evet... ben çektim."

Mezarından çıkaracaklar askeri. Beni yargılayacaklar. Rezalet! Askerin ölümünün sebebi benim. Ve işte bir doktor değil, geminin bordosundan suya atılmış mutsuz bir insan, daha doğrusu, bir zamanlar insan olan biri.

Asker hastaneye gelmedi, tasalanıyordum, kanlı gazlı bez yumağı çalışma masamın üzerinde kararmış, kurumuştu. Personel maaşlarını almam için bir hafta sonra kente gitmem gerekiyordu. Haftayı beklemedim, beş gün sonra gittim kente ve önce hastanenin doktoruna uğradım. Doktor, sakalı sigara dumanından sararmış, yirmi beş yaşlarında biriydi ve beş yıldır o hastanede çalışıyordu. Çok görmüş geçirmiş bir doktordu. Akşam onun çalışma odasında oturdum, pek üzgün, peçeteyi avucumda ezip büzerek limonlu çay içtim, sonunda dayanamadım ve kesik kesik, karmakarışık bir biçimde anlatmaya başladım: böyleyken böyle... Böyle şeyler olur muydu... bir doktor diş çektiğinde... çene kemiği kırıldığında... kangren olur muydu?.. Bildiğiniz gibi... okuduğuma göre...

Meslektaşım kalın kaşlarının altında soluk gözleriyle yüzüme bakarak anlattıklarımı dinledi, dinledi ve birden şöyle dedi:

"Askerin diş yuvasını kırmışsınızdır... İyi diş çekeceksiniz siz... Bırakın şimdi çayı da, yemekten önce gidip votka içelim."

Ve o anda, bana onca acıyı çektiren askeri bir daha hatırlamamak üzere unuttum.

Ah, anıların aynası! Aradan bir yıl geçti. O diş yuvasını hatırlamak şimdi çok komik geliyordu bana! Biliyorum, Demyan Lukiç gibi hiçbir zaman diş çekemeyeceğim. Daha neler! O günde beş diş çekiyor, bense iki haftada yalnızca bir. Ne var ki, ben herkesin dişini nasıl çekilmesini isterse öyle çekiyorum. Diş yuvasını da kırmıyorum; ayrıca, kırsam bile, artık korkuya kapılmıyorum.

Hem sonra, diş çekmek nedir ki!.. O tekrarlanması olanaksız bir yıl içinde daha neler gördüm ben...

Akşamı odamda geçiriyordum. Lamba yanıyordu artık ve ben acı sigara dumanı içinde yüzerek genel bir muhasebe yapıyordum. Yüreğim gururla doluydu. İki bacak kesmiştim, parmakları ise saymıyordum. Ya yara temizleme... On sekiz kayıt var bende. Ya fıtık... ya trahom... Hepsini başarmıştım... Kaç irinli yara açmıştım! Ya sargıladığım, alçıya aldığım kırıklar! Yerine yerleştirdiğim çıkıklar. Sondalar. Doğumlar. Ne rahatsızlığınız varsa, buyurun! Sezaryen ameliyatı yapmadım, doğrudur. Onları kente gönderdim. Ama ters gelen bebekleri düzeltmek, istemediğiniz kadar...

Son tıp hukuku devlet sınavını hatırlıyorum. Profesör şöyle demişti:

"Derin yaraları anlatın."

Çok rahat anlatmaya başladım ve uzun uzun anlattım. Çok kalın ders kitabının o sayfası gözümün önünde gibiydi. Nihayet sustum, profesör tiksinir gibi baktı yüzüme, gıcırtılı sesiyle şöyle dedi:

"Derin yaralarda sizin bu anlattıklarınızın hiçbiri olmaz. Şimdiye kadar kaç 'beş' aldınız?"

"On beş," diye cevap vermiştim.

Soyadımın karşısına bir "üç" koydu; rezil olmuştum, duman içinde çıkmıştım sınav odasından...

Mezun oldum, hemen Muryevo'ya atandım ve işte, burada yapayalnızım. Derin yaralara ne yapılması gerek-

tiğini Tanrı bilir ama burada, yaraları dudakları kandan köpük köpük bir hasta ameliyat masasında yatarken ne yapacağımı şaşırmış mıydım? Hayır, hastanın göğsü kurt saçmasıyla parçalanmış, ciğeri görünüyor, etleri parça parça sarkıyor olsa bile ne yapacağımı şaşırmış mıydım? Ve hasta bir buçuk ay sonra hastaneden evine sağlıklı dönmüştü. Üniversitede ebe şırıngasını bir kez almamıştım elime, ya burada?.. Evet, doğrusu, titreyerek de olsa kısa zamanda alışmıştım. Ayrıca biraz daha fazla zaman alsa da, tuhaf bir çocuk çıkarmıştım anne karnından: Kafasının yarısı şişti, kendi mosmordu, gözleri görünmüyordu... Donup kalmıştım. Pelageya İvanovna'nın dediğini hayal meyal hatırlıyordum:

"Bir şey yok, doktor, başına baskı yaptınız, o kadar."

İki gün dehşet içinde titreyip durmuştum ama iki gün sonra bebeğin başı düzeldi.

Nasıl yaralar diktim... Ne iltihaplı göğüs zarları, kırık kaburgalar, irinli yaralar, tifolar, kanserler, frengiler, –düzelttiğim– fıtıklar, basurlar, tümörler gördüm...

Hemen kitaplara başvuruyordum. Okuyordum. İşte bir yıl içinde bu akşam saatine kadar on beş bin altı yüz on üç hastaya bakmıştım. Yatan hastam iki yüzdü ve yalnızca altı hastam ölmüştü.

Kitabı kapayıp yatmaya hazırlandım. Yirmi dört yaşına basmıştım, yatağımda yatıyor, uyumaya çalışırken artık çok tecrübeli bir doktor olduğumu düşünüyordum. Neden korkacaktım? Hiçbir şeyden. Çocukların kulağına kaçmış nohutları çıkarabiliyor, kesiyor, kesiyor, kesiyordum... Cesaretim yerindeydi artık, ellerim titremiyordu. Kimsenin fark edemediği her türlü oyunu, dalavereyi hemen yakalıyordum. Esrarengiz olayları Sherlock Holmes gibi çözüyordum. Uykum yaklaştıkça yaklaşıyordu...

Uykuya dalarken mırıldanıyordum:

"Nasıl bir olay gelirse gelsin, karşısında çaresiz kalacağımı hiç tahmin etmiyorum... Belki orada, başkentte bunun bilgisizliğimden olduğunu söyleyeceklerdir... olsun varsın... Onların orada... kliniklerde, üniversitelerde... röntgen kabinlerinde... işleri tıkırında... ya ben burada... ben olmasam hiç kimse... köylüler de yaşayamazlar... Önceleri kapı çalındığında nasıl titremeye başlıyordum, korkudan nasıl kıvranıyordum... Ya şimdi!.."

*

"Ne zaman oldu bu?"

"Bir hafta önce, babacığım, bir hafta önce, sevgili doktor... Çıktı..."

Ve sızlanmaya başladı kadın.

Pencereden odama, hastanede ikinci yılımın ilk gününün gri eylül sabahı bakıyordu. Dün gece uykuya dalarken kendimle gurur duyuyordum, oysa bugün üzerimde önlüğüm, şaşkın şaşkın bakınıyordum...

Kadın bir yaşındaki oğlunu kucağında bir odun gibi tutuyordu, çocuğun sol gözünün yerinde, incelmiş gözkapaklarının arasında küçük bir elma büyüklüğünde bir şiş vardı. Çocuk acıyla çığlıklar atıyor, çırpınıyor, kadın ağlıyordu. İşte ben de ne yapacağımı şaşırmış durumdaydım.

Dönüp her yandan bakıyordun çocuğun gözüne. Demyan Lukiç de, ebe de arkamda duruyorlardı. Onlar da susuyordu, böyle bir şey görmemişlerdi.

"Neydi bu böyle... Beyin fıtığı mı?.. Hımm... Çocuk canlı... iltihap?.. Hımm... Yumuşakça bir şey... Ne korkunç bir şiş... Neyin şişliği... gözünün mü... belki de gözü hiç yoktu... En azından, şu anda yok!.."

Heyecanla şöyle dedim:

"Bu şeyi kesip almamız gerekiyor buradan..."

Ve o anda düşünmeye başladım: "Gözkapağını nasıl kesip iki yana ayıracaktım ve... peki, sonra... sonra ne ola-

caktı? Beynin bir parçası olabilir miydi bu? Öf, kahretsin!.. Yumuşak da bir şey... gerçekten, beyne benziyor..."

Kadın, bembeyaz bir suratla, "Neyi keseceksiniz?" diye sordu. "Çocuğumun gözünü mü? İzin vermem bunu yapmanıza..." Ve dehşet içinde, çocuğu bez parçalarına sarmaya başladı.

Kararlı bir tavırla, "Gözü ortada yok zaten," dedim. "Bak bakalım, nerede olabilir gözü... Senin çocuğunun burasında çok tuhaf bir şişkinlik var..."

Kadın dehşet içinde, "Bize bir damla verin, yeter," dedi.

"Benimle alay mı ediyorsun sen? Ne damlasından söz ediyorsun, kadın? Buna damlanın falan bir faydası olmaz!"

"Ne yani, çocuğum tek gözlü mü olacak?"

"Duymuyor musun beni, gözü zaten yok senin çocuğunun..."

Kadın umutsuzca haykırdı:

"Ama iki gün önce vardı! Hay şeytan!.."

"Bilmiyorum," dedim, "belki de vardı... Hay, şeytan!.. Ama şu anda yok!.. Sana bir şey söyleyeyim mi kadın, çocuğu kente götür sen. Hemen ameliyat edeceklerdir onu orada... Siz ne diyorsunuz, Demyan Lukiç?"

Sağlık memuru ne diyeceğini bilemiyormuş gibi pek düşünceli bir tavırla, "Hımm! Evet," dedi. "Hiç böyle bir şey görmemiştim."

Kadın dehşet içinde, "Gerçekten, kente mi gitmeliyim?" diye sordu. "Ameliyat ettirmem ben çocuğumu..."

Kadın, sonunda, dokundurtmadan alıp götürdü çocuğunu.

İki gün kafa patlattım, omuzlarımı kaldırıp indirdim, kitapları karıştırdım, gözlerinin yerinde şişkinlik olan çocuk resimlerine baktım... Kahretsin!

İki gün sonra unutup gitmiştim o çocuğu.

*

Aradan bir hafta geçti.

"Anna Jukova!" diye seslendim.

Kucağında bebekle, neşeli bir kadın girdi.

Her hastaya olduğu gibi sordum:

"Şikâyetiniz nedir?"

Kadın, "Böğürlerim çok ağrıyor, soluk alamıyorum," dedi.

Ve nedense manalı manalı gülümsedi.

Ses tonunu tanıyınca irkildim.

Gülerek sordu kadın:

"Hatırladınız mı beni?"

"Dur... dur... nedir bu?.. Dur... bu o çocuk değil mi?"

"Ta kendisi. Hatırlıyor musunuz doktor bey, gözünün olmadığını, ameliyat edilmesinin gerektiğini söylüyordunuz..."

Afallamıştım. Kadın pek mağrur bakıyordu bana, gözlerinde bir alay vardı.

Çocuk kucağında sakin duruyor, kahverengi gözleriyle ışığa bakıyordu. Gözünde en küçük bir kabarcık bile yoktu.

Gevşemiştim. Şöyle geçiriyordum içimden: "Büyü gibi bir şey bu..."

Biraz kendime geldikten sonra dikkatle baktım çocuğun gözkapağına. Çocuk ağlamaya başladı, başını öte yana çevirdi ama bu arada ben görmem gerekeni görmüştüm... Sümüksü, minicik bir yara izi vardı orada. Vay canına...

"O gün eve döndüğümüzde... şiş patladı..."

Pek mahcup, karşılık verdim:

"Gerekmez, kadın, anlatma... anladım."

"Bir de gözü yok, diyordunuz... Baksanıza, nasıl ortaya çıktı."

Alaylı alaylı gülüyordu kadın.

Anlamıştım, kahretsin!.. Alt gözkapağının içinde büyük bir irin kesesi oluşmuş, büyüyüp gözü bütünüyle

kapamıştı... sonra da kese patlamış, irin akmıştı... ve her şey yerli yerine gelmişti.

*

Hayır. Artık hiçbir zaman, uyumak üzereyken bile, beni hiçbir şeyin şaşırtamayacağını söyleyerek övünmeyeceğim. Hayır. Ve bir yıl geçti, bir yıl daha geçecekti ve o yıl da bir önceki gibi sayısız sürprizlerle dolu olacaktı. Demek, özveriyle öğrenmek gerekiyordu.

1926

BİR DOKTORUN OLAĞANÜSTÜ SERÜVENLERİ

Dostum Doktor N. öldü. Bir söylentiye göre, öldürüldü; bir başka söylentiye göre Novorossiysk'te gemiye binerken suya düşüp boğuldu; üçüncü bir söylentiye göre de hayattaydı, sağlığı yerindeydi, Buenos Aires'te yaşıyordu.

Her neyse, içinde üç pijama, bir tıraş fırçası, Doktor Rabov'un –1916 tarihli– bir ilaç tarifi, ayrıca iki çift çorap, Profesör Meçnikov'un bir fotoğrafı, taş gibi olmuş bir Fransız francala'sı, "Mariya Lusyeva Yurtdışında" romanı, 0,3'lük altı ağrı kesici toz ve doktorun not defterinin olduğu çantası, kız kardeşine kalmıştı.

Kız kardeşi bir mektupla birlikte onun not defterini bana gönderdi. Mektup şöyle başlıyordu: "Siz bir edebiyat adamı ve onun dostusunuz, bastırın bu notları çünkü çok ilginçler..." (Daha sonra, "okumanın yararları" üzerine kadın düşüncelerinin olduğu gözyaşı lekeleriyle dolu bölüm...)

Bu notların özellikle ilginç olacağı düşüncesinde değilim. Bazı yerleri hiç okunmuyordu (Doktor N.nin el yazısı çok kötüydü); ayrıca doktorun dağınık notlarını herhangi bir değişiklik yapmadan, yalnızca bölümlere ayırıp isimlendirerek yayımlıyorum.

Anlaşılacağı üzere, Doktor N.nin Buenos Aires'te olduğu kesin bilgisini alırsam, telif ücretini de kendisine göndereceğim.

I. Başlıksız... Düpedüz bir çığlık

Neden bırakmıyorsun peşimi, kader?! Neden yüz yıl önce doğmadım? Ya da daha iyisi: yüz yıl sonra. Hem daha iyisi, keşke hiç doğmasaydım. Bugün biri şöyle dedi bana: "Torunlarınıza bir şeyler anlatacak olduğunuz için doğdunuz!" Amma saçma! Sanki tek hayalim, kocayınca torunlarıma duvarda nasıl asılı kaldığım gibi saçmalıkları anlatmakmış gibi! .....

.....

Hem yalnızca torunlarım değil, çocuklarım da olmayacak benim. Çünkü böyle devam ederse, en yakın zamanda kesin öldürecekler beni.....

.....

Ben torun falan istemiyorum. Benim branşım bakteriyoloji. Benim aşkım yeşil abajurlu lambam ile çalışma odamdaki kitaplarım. Çocukluğumdan beri Fenimore Cooper'den, Sherlock Holmes'ten, kaplanlardan, silah seslerinden, Napaléon Bonaparte'tan, savaşlardan ve masalda gemici genç Koşka'nın her türlü kahramanlığından nefret ederim.

Böyle bir hevesim hiçbir zaman olmamıştır. Bakteriyolojiyi seviyorum ben.

Ama bu arada...

Yeşil abajurlu lambam söndü. "Hastalık bakterileri" yığın yığın döşemede. Ara sokağın başında silahlar patlıyor. Beş sayılı yönetim göreve çağırdı beni.

.....

II. İyot hayat kurtarıyor

Akşam... Aylardan aralık.

Beşinci yönetimi kovdular ve az kaldı hayatımdan oluyordum... Gündüz saat beşte her şey birbirine karıştı. Dondurucu soğuk. Doğu tarafında makineli tüfekler takırdıyordu. "Onların" makineli tüfekleriydi bunlar. Batı tarafındakiler de "bizim". Birileri elde tabanca, koşuyordu. Genelde, saçmalık... Kiralık at arabaları geçiyordu. Şöyle dediklerini işitiyordum: "Yeni yönetim geldi..."

"Sizin birliğiniz –hangisi, benim birliğim kahretsin!– Vladimirski'de." Vladimirski'ye koşuyordum, hiçbir şey anlamıyordum. Her yer karmakarışıktı... Önüme gelene "benim" birliğimin nerede olduğunu soruyordum... Ama herkes deli gibi koşuyordu, soruma cevap veren olmuyordu. Ve ansızın şapkalarında kırmızı püsküller olan birilerinin sokağı karşıdan karşıya geçtiğini gördüm. Bağırıyorlardı:

"Yakala onu! Yakala!"

Kimi yakalayacaklarını anlamak için çevreme bakındım.

Anlaşılan, beni!

Ne yapmam gerektiğini ancak o zaman anladım: Düpedüz eve kaçmalıydım! Ve koşmaya başladım. Ne büyük bir şans ki, bir ara sokağa sapmayı akıl ettim. Orada bir bahçe vardı. Duvar. Duvarın üzerine çıktım.

Bağırıyorlardı:

"Dur!"

Ne var ki, bu tür savaşlarda çok tecrübesizdim. İçgüdüm hiç de durmamam gerektiğini söyledi bana ve hemen duvarın öte yanına kaydım. Arkasından: Tak! Tak! Tam o anda nereden çıktıysa, kabarık, beyaz tüylü bir köpek saldırdı üzerime. Paltomun eteğine yapıştı, parçalamaya başladı. Duvarda asılı kaldım. Bir elimle tu-

tunuyordum, öteki elimde 200 gramlık bir iyot şişesi vardı. Harika bir Alman iyodu. Düşünecek zamanım yoktu. Duvarın öte yanından ayak sesleri geliyordu. Köpek de yiyecekti beni. İyot şişesiyle başına vurdum. Köpek bir anda koyu sarıya boyandı, uluyarak gözden kayboldu. Bahçeyi geçtim. Bahçe kapısı. Ara sokak. Sessizlik. Eve .....

... Hâlâ soluk almakta zorlanıyorum!

... Gece güneyde toplar patlıyordu ama hangi tarafın toplarıydı bunlar, bilmiyordum. İyoda çok üzülüyordum.

III. Gece ikiden üçe kadar

Tarif edilemez bir şeyler oluyor... Yeni yönetimi de kovaladılar. Dünyada ondan daha kötüsü olamazdı. Tanrı'ya şükürler olsun. Şükürler...

Dün göreve çağırdılar beni. Hayır, önceki gün. Bütün bir günü buz tutmuş köprüde geçirdim. Gece ısı sıfırın altında 15 dereceydi, rüzgâr vardı. Köprünün kemerlerinde bütün gece ıslık çaldı. Karşı kıyıda kent ışıl ışıldı. Bu kıyıda da köy vardı. Biz ortadaydık. Sonra herkes kente doğru koşmaya başladı. Böyle kargaşa görmemiştim. Süvariler. Piyadeler. Arabalarla toplar gidiyordu, mutfaklar da. Mutfakta bir hemşire oturuyordu. Beni Galiçya'ya göndereceklerini söylediler. Ancak o zaman koşmam gerektiğini anladım. Bütün pencerelerin kışlık dış çerçeveleri kapalıydı, avlu kapıları çiviliydi. Kalın, beyaz sütunlu kiliseye doğru koşuyordum. Arkamdan ateş ediyorlardı. Ama isabet ettiremiyorlardı. Kilisenin sundurmasının altına saklandım, iki saat orada kaldım. Ay batınca çıktım. Ölü sokaklarda eve doğru koşmaya başladım. Tek bir kişiyle karşılaşmadım. Koşarken kaderimi düşünüyordum. Benimle alay ediyordu kaderim. Bir doktordum, tezimi hazırlıyordum, geceleri fare gibi

başkalarının avlularında gizleniyordum! Kimi zaman neden bir yazar olmadığıma üzülüyorum. Ama kim bilir... Bu notlarım birinin eline geçerse, bütün bunları uydurduğumu düşüneceğinden eminim.

Sabaha karşı top sesleri geliyordu.

IV. İtalyan armonikası

15 Şubat

Bugün bir süvari alayı geldi, bütün bölgeyi işgal etti. Akşam 2. Süvari Bölüğü'nden akciğer rahatsızlığı olan bir hasta geldi bana. Hasta kabul odasında sırasını bekleyen bu hasta büyük İtalyan armonikasında "Mançurya Dağlarında" adlı halk şarkısını çalıyordu ama öteki hastalar sıkılıyordu, dinlemek istemiyorlardı. Sırası gelmeden içeri aldım onu. Dairemi çok sevdi. Emir erim olmak, yanıma gelmek istiyordu. Gramofonumun olup olmadığını soruyordu...

Akciğer hastasının ilaçlarını eczanede yirmi dakikada hazırladılar. Harika bir olay, inanın bana!

17 Şubat

Bu gece uyudum. Alt kattan gramofonun sesi gelmiyordu. Kimsenin beni rahatsız etmesini istemediğimi yazdığım kâğıtlar yapıştırmıştım dış kapıya, dairemin kapısına, yemek odasının kapısına.

21 Şubat

Ama rahatsız ettiler...

22 Şubat

... Ve göreve çağırdılar.

... Mart

Süvari alayı bir atamanla savaşmaya gitti. Alayın arkasından bodrumda gramofon "Şarkılar İstiyordunuz" şarkısını çalıyordu. Kim ne derse desin, güzel bir alet şu gramofon!

Sabaha karşı top atışları başladı...

V.

VI. Topçunun hazırlıkları ve çizmeler

VII.

Elbette. Götürecekler beni.

... Toplardan.....
... ve.....

VIII. Hankalsk Vadisi

Eylül

Bazen bütün bunlar rüyaymış gibi geliyor bana. Öfkelenen Tanrı dağları yükseltmiş. Vadilerde dumanlar dolaşıyor. Dağların tepelerinde fırtına bulutları. Rüzgâr kayalara çarpıyor.

... bulanık kabaran dalga.
Kötü yürekli Çeçen, sahile iniyor,
Kamasını biliyor.

Çeçen köyünde Uzun-Hacı. Köy dağların mavimsi dumanının fonunda bir düzlükteydi. Pek derin olmayan Hankalsk Vadisi'nde yollarda arabalar, kağnılar süzülürcesine gidiyordu. Sol kanatta Kizlyarogrebenski Kazakları, sağ kanatta süvariler vardı. Bataryalar çiğnenmiş mısır tarlalarına yerleşmişti. Uzun'u şarapnellerle dövüyorlardı. Çeçenler "beyaz şeytanlarla" şeytanlar gibi dövüşüyorlardı. Şişmiş bir at leşinin yattığı nehrin kıyısında tuhaf bir Kızılhaç flaması dalgalanıyordu. Kanlar içinde Kazakları getiriyorlardı bana ve onlar elimde ölüyordu.

Fırtına bulutları dağların arkasına inmişti. Güneş yakıyordu, pis kokan suyu hırsla yudumluyordum. İki hemşire koşturuyor, öne eğik güçsüz başlarını kaldırıp kağnıların içindeki samanlara bakıyor, yaraları beyaz sargı bezleriyle sarıyor, susayanlara su veriyorlardı.

Makineli tüfekler hep birlikte takırdıyordu.

Çeçenler umutsuzca köyden saldırıya geçiyor, var güçleriyle savaşıyordu. Ama bundan bir şey çıkmıyordu. Köyü yaktılar. Kuban piyadesinin üç bataryası karşısında eski püskü, ahşap evleriyle başka ne yapabilirlerdi...

Süvari alayları çiğnenmiş, yakılmış mısır tarlalarında naralar atarak saldırıya geçti. Kanattan usta savaşçı Kazaklara saldırdılar.

Orada geçmelerine izin vermediler; Kubanlılar makineli tüfeklerini o yana doğrulttu, Çeçenler mısır tarlalarının ötesinde ancak dürbünle görülebilen, yok olmaya mahkûm tahta damlarına doğru çekildi.

Gece

Silah sesleri giderek azalıyor, azalıyordu. Karanlık daha koyulaşıyordu, gölgeler esrarengizdi. Sonra kadife bir örtü, uçsuz bucaksız bir yıldızlar okyanusu... Dere öfkeli şırıldayarak akıyordu. Atlar sesli sesli soluyor, sağ tarafta Kuban bataryalarında ateşler göz kırparak parlıyordu. Hava karardıkça insanların ruhuna daha çok korku, hüzün çöküyordu. Bizim ateşimiz çatırdayarak yanıyordu. Dumanı kâh bana geliyor kâh karşıya gidiyordu. Titrek ışıkta Kazakların yüzleri değişik, tuhaf görünüyordu. Karanlıktan ışığa çıkıyor, sonra tekrar derin karanlığa dalıyorlardı. Gece ise uçsuz bucaksız, karanlık büyüyor, her yanı sarıyordu. Oynuyor, korkutuyordu. Vadi uzundu. Gece kadife gibi ama bilinmezliklerle doluydu. Cephe gerisi yoktu. Arkamızda meşe ormanının uğuldadığını hissetmeye başlamıştık. Belki de o anda orada çiy düşmüş otların üzerinde Çerkezlerin gölgeleri süzülüyordu. Süzülüyorlar, süzülüyorlardı... Gözlerinizi bir an kapamaya gelmezdi: nefretten gözleri kararmış çılgın gölgeler naralar, çığlıklar atarak ve... "Âmin!" diye bağırarak saldırabilirlerdi.

Tüh, kahretsin!

Benim yüzeysel birtakım düşüncelerim, Kazakların 3. Tersk Süvari Birliği'nin ateşi başında bu gecenin masumluğu ve sinsiliği konusunda felsefi yorumlar yapıyordu:

"Kimse bilemez... Birden çalıların arkasından çıkıverirler. Çok oldu bu..."

Hay, dilimi eşekarısı soksun! "Çalıların arkasından!" Tanrı'm! Nedir bu böyle! Atlar gübrelerinin içinde dolaşıyor, tüfeklerin namluları ateşin ışığında parlıyordu. "Kimse

bilemez!" Karanlıkta dumanlar. Uzun-Hacı uğursuz köyünde...

Peki ama kimim ben, Lermantov mu! Yanılmıyorsam, onun ihtisas alanıdır bu, öyle değil mi? Ben burada hiçbir şeyim!!

Çadır bezinin üzerine uzanıp kaputuma sarınıyorum, elmas serpintileriyle kaplı kadife kubbeyi seyretmeye başlıyorum. Ve o anda hüznün kuşu, bulanık beyaz yükseliyor üzerimde. Yeşil abajurlu lamba kalkıyor, cilalı yaprakların çevresinde bir aydınlık, çalışma odamın duvarları... Her şey ters dönüp gitti aşağıya, anasının yanına! Çadır bezinin üzerinde, binlerce *verst* yukarılarda korkunç bir gece var. Hankalsk Vadisi'nde...

Ama yine de rüya görüyorum. Ama nasıl bir rüya? Kâh abajurun altında bir lamba kâh gecenin dev gibi kocaman, karanlık abajuru ve bu abajurun altında dans eder gibi yanan ateş. Kâh kalemimin sakin gıcırtısı, yanan mısır saplarının çıtırtısı. Ansızın, hafif bulanık uykulu bir karanlığa dalarken, birden ürperiyorum, doğruluyorum. Kılıç şakırtıları duyulmaya başlamıştır, naralar atanlarlar haykıranlar vardır; kasaturalar, gümüş başlıklı fişeklikler görünüyor...

... Yoo, öyle değil! Bana öyle geliyor... Her yer sakin. Atlar sesli sesli soluyor, keçe çizmeler sıra sıra dizili, yorgun düşmüş Kazaklar istirahat ediyor. Ve ateşte kömürler altınla kaplanıyor, yukarıdan soğuk geliyor. Uzaklarda soluk şafak sökmekte...

İnsanın dayanabileceği bir yorgunluk değil bu. Hem Çeçenleri boş verin. Hayat boyu hatırlamazsın mermiyi. Sönmekte olan ateşi görmez olursun... Kesilmek istenen tavuklar gibi "zıplarlar". Ama yine de keserler onları. Arada ne fark var ki?..

Ters geliyor bana şu Lermantov. Hiçbir zaman sevemedim onu. Hacı. Uzun. Kırmızı ciltli, bir kitapta. Ka-

pağında bulanık bakışlı, apoletleri altından kanat gibi bir subay var. "Seni ben, göklerin oğlu." Eter dolu şişe güneşte patladı... Daha yumuşak, daha yumuşak, daha yoğun, daha karanlık. Rüya.

IX. Duman ve tüy

Sabah

İş tamam. Siyah duman kütleleri platodan kalktı. Terek boyu Kazakları, atlarını mısır tarlalarının ötesine sürdü. Makineli tüfek tekrar takırdamaya başladı ama çabuk sustu.

Çeçen köyü alınmıştı...

Ve işte platodaydık. Ateş sütunları göğe yükseliyordu. Beyaz evler, çitler alev alev yanıyor, ağaçlar çatırdıyordu. Dar, eğri büğrü sokaklarda ateş fırtınası esiyor, birbirinden uzak ateşlerin dumanları yukarıda birleşiyor ve "İblis"te[1] olduğu gibi ağır ağır uzaklaşıyordu.

Yerler de, hava da tüy doluydu. Greben'li yaman Kazaklar köye doğru fırtına gibi gidiyor, sonra geri geliyorlardı. Eyerlerinin arkasına bağ bağ sarkan tavuklar, kazlar dehşet içinde bağırıyordu.

Konaklama yerimizde sabahtan beri büyük bir eğlence vardı. Kazanda on beş tavuk pişmişti. Altın rengi yağlı çorba da vardı. Şugayev, tavukları zalim İrod'un genç çocukları kestiği gibi kesmişti.

İleride yamaçlarından aşağı duman kümelerinin süzüldüğü, eridiği dağların arasındaki esrarengiz çukurda ise esrarengiz Uzun, içi intikam hırsıyla yanarak kaçıyordu.

Bütün bunların kötü sonuçlanacağından en küçük bir kuşkum yoktu. Ve köyler yakılmamalıydı.

1. Mihail Yoryeviç Lermontov'un bir şiiri. (Ç.N.)

Benim için de iğrenç bitti. Ama bu fikirle çoktan barışıktım ben. Kendime rüya gördüğümü telkin etmeye çalışıyorum. Uzun ve iğrenç bir rüya...

Her zaman söylemişimdir: Sağlık memuru Golendrük kafası çalışan biridir. Bu gece sessiz sedasız ortadan kayboldu. Ama arkasında bir haber bırakmamış olsa da, onun amacına kavuşma yolunda olduğunu, özellikle demiryolunda, sonunda bir kasabanın olduğu yolda olduğunu biliyorum. O kasabada ailesi var onun. Komutanlık "araştırma yap" emri verdi. Seve seve... İlaçların olduğu sandığın üzerine oturdum ve araştırma yapıyorum. Araştırmamın sonucu: Sağlık memuru Golendrük bir iz bırakmadan ortadan kayboldu. Ayın falanca gününün gecesi. Nokta.

X. Çeçenlerle de çarpıştım

Sıcak bir eylül günü.

... Skandal! Birliğimi kaybettim. Nasıl olabildi bu? Aptalca bir soru, her şey olabilir burada. Her şey. Sözün kısası: Birliğim ortalarda yok.

Başımın üzerinde kızgın güneş, çevremde kurumuş otlar. Unutulmuş bir tekerlek izi. İzde bir kağnı arabası, kağnı arabasında ben, hastabakıcı Şugayev ve bir dürbün. Platoda kimsecikler yok. Zeiss marka dürbünün merceğini ne kadar çevirirsen çevir... hiçbir şey yok! Yer yarılmış, hepsi içine girmiş... Toplarıyla birlikte on bin kişilik birlik de, Çeçenler de. Beş *verst* ötede yanmakta olan Çeçen köyünün dumanı olmasa, burada hiçbir zaman insan olmadığını düşüneceğim.

Şugayev kağnıda ayağa kalktı, sola baktı, 180 derece dönüp sağa, öne, arkaya, yukarı baktıktan sonra oturdu. Şöyle dedi:

"Rezillik."

Bundan daha yerinde bir şey söyleyemezdi. Beş köyünü yaktığınız Çeçenlerle karşılaştığınızda nelerin olabileceğini söylemek zordu. Bunun için kâhin olmaya gerek yoktu .....

Son âna kadar daha defterime neler yazacaktım... Çok ilginçti.

... Bir kuzgun gökyüzüne yükseldi. Bir başkası alçaldı. İşte bir üçüncüsü daha. Neden böyle dönüp duruyorlar üzerimizde? Kağnıyla gidiyoruz. Kullanılmayan, ot kaplı yolun kenarında bir Çeçen yatıyor. Kolları haç gibi iki yana açık. Başı arkaya düşmüş. Siyah cüppesi parçalanmış. Ayakları çıplak. Süngüsü yok. Fişekliğinde fişek yok. Kazaklar, Gogol'ün Osip'i[1] gibi tedarikli millettir.

İncecik bir ip de işe yarar.

Sol elmacıkkemiğinin altında bir delik var, bu delikten göğsüne, güneşte kurumuş kan lekesi bir şerit gibi uzamyordu. Zümrüt rengi sinekler deliğin üzerine yığılmışlar. Sinirli kuzgunlar alçakta dönüp duruyor, bağırıyorlardı...

Yola devam!

... Zeiss hayaller gösteriyor! Bir tepe, tepenin en yüksek yerinde bir Viyana koltuğu! Çevre bomboş! O koltuğu bu tepeye kim çıkarmış? Niçin çıkarmış?..

... Tepenin çevresini kağnıyla dikkatlice dolaştık. Kimsecikler yok. Yolumuza devam ettik, koltuk hâlâ orada duruyordu.

Hava çok sıcaktı. İyi ki öyleydi.

Akşamüzeri

Hazır! Gidiyoruz. Ve işte dağlar, iki adım ötemizde. İşte vadi. Vadiden sesler geliyor. Atlar, atlar! Gümüş kı-

1. Gogol'ün *Müfettiş* oyunundaki Hlestakov'un uşağı. (Ç.N.)

lıçlar... Bu defterimin kimin eline geçeceğini çok merak ediyorum. Sanırım, kimse okumayacaktır onu! Şugayev'in yüzü yeşil. Belki benim yüzüm de öyledir. Bir şey düşünmeden yokluyorum cebimde Browning'imi. Saçmalık. Tabanca bir işe yaramaz! Şugayev geri gelmişti. Atları ben sürmek istedim ve birden donup kaldım.

Saçma. Bakınca atlar güzel görünüyordu. Nereye sürecektin arabayı? Üstelik, tek adım atmıyorlardı. Biri tabancasını çekecek, nişan alacaktı ve balo bitecekti...

Şugayev yalnızca, "He he he!" diye gülüyordu.

Fark ettiler bizi. Toz kaldırdılar. Bize doğru dörtnala geliyorlardı. Yanımıza geldiler. Dişleri bembeyaz parlıyordu, gümüş parlıyordu. Güneşe baktım. Hoşça kal, güneşçik!..

... Ve harika!.. Dörtnala geldiler, dans ediyorlardı. Yetmiyor... gürültü koparıyorlardı:

"Ta la ga ga!"

Ne istediklerini Tanrı bilirdi. Elimi cebime sokup Browning'imi yokladım, emniyetini açtım. Beni yakalarlarsa namluyu ağzıma sokacaktım. Öylesi daha iyi. Bana böyle öğretmişlerdi.

Onlar ise bağırıp çağırıyor, göğüslerini yumrukluyor, sırıtıyor, uzak bir yerleri gösteriyorlardı.

"A-lya-ma-mya... Bolgatoe-e!"

"Şali-köy! Ga-go-gır-gır!"

Şugayev görmüş geçirmiş biridir. Tecrübelidir. Yeşil yüzü birden kıpkırmızı kesildi, elini kolunu sallamaya başladı, anlaşılmaz bir dilde bir şeyler söylemeye başladı: "Şali mi diyorsun? Tamam, tamam. Bizim Şali köyümüz gitti mi? Oldu, oldu. Bolgatoe. Bizimkiler nerede? Orada mı?"

Gülümsediler. Dişleri inanılmaz güzeldi. Ellerini kolarını sallıyor, başlarını eğiyorlardı.

Şugayev'in yüzü normal rengini aldı:

"Dost bunlar! Dost, doktor bey! Onlarla anlaşmışlar. Bizimkilerin Bolgatoe'den Şali köyüne gittiğini söylüyorlar. Bizi onların yanına götürmek istiyorlar! Yani bunlar da bizden! Yerinizde kalın, bizden bunlar!"

Baktım, yamacın dibinden ateş ediyorlar. Atlıların bir kısmı uzaklaştı. Şugayev, Zeiss'le daha iyi görüyordu.

Çeçenlerin yüzü sevimliydi. Gözlerini Zeiss'ten ayırmıyorlardı.

Kıs kıs güldü Şugayev:

"Dürbünden pek hoşlandılar."

"Evet, hoşlandıklarının ben de farkındayım. Oh, hoşlarına gitti! Bir an önce arkalarından yetişmeliyiz!"

Arabacı yerinde sarsılıyor. Şugayev, düşüncelerini söylüyor, beni yatıştırmaya çalışıyor.

"Huzursuz olmayın. Burada dokunmazlar bize. İşte bizimkiler! Bakın, orada! Ama iki *verst* daha uzak olsaydık..."

Kolunu salladı Şugayev.

Her yandan sesler geliyordu:

"Gır... gır!"

Bir sözcük olsun anlayabilseydim... Ama Şugayev anlıyor, onlarla konuşuyordu da. Elleriyle kollarıyla da, diliyle de... Hemen yanımda sürüyorlardı atlarını, kılıçlarını şakırdatıyorlardı. Hayatımda hiç böyle bir konvoyda olmamıştım...

XI. Ateşin başında

Köy yanıyor. Uzun'u kovalıyorlar. Gece soğuk. Ateşe sokuluyoruz. Alevler tabanca kabzalarında oynuyor. Çeçenler bağdaş kurup oturmuş, kolumdaki kırmızı haça bakıyorlar. Bunlar bizim sakinleşmiş, bize yakınlık duyan dostlarımız. Şugayev parmaklarıyla da, diliyle de benim başdoktor olduğumu anlatıyor onlara. Çeçenler baş-

larını eğiyor, yüzlerinde saygılı bir ifade, gözlerinde ışık beliriyor. Ama iki *verst* ötede olsaydı...

XII.

XIII.

Aralık

Katar yola çıkmaya hazırdı. Herkes sarhoştu. Komutan, Kazaklar, kondüktörler, en kötüsü de, makinist bile... Sıfırın altında 18 derece bir soğuk vardı, insanların taşınması için ısıtılan vagon bile buz gibiydi. Hiçbir vagonda soba yoktu. Gecenin geç vakti yola çıktık. Bizim olduğumuz vagonun kapısını kapadık. Bulduğumuz her şeyle sarındık. Sağlıkçıların hepsine içmeleri için ispirto verdim. Öyle ya, insanların donup ölmelerine göz yumamazdım! Vagon sallanıyor, tangır tungur ediyordu, alttan tekerleklerin gürültüsü geliyordu. Gidiyorduk.

Ne zaman uykuya daldım, ne zaman sıçrayarak uyandım, hatırlamıyorum. Ama karların içinde bir yamaçtan aşağı yuvarlandığımı, vagonların çatırdayarak, kibrit kutuları gibi dağıldığını gördüğümü açık seçik hatırlıyorum. Birbirlerinin üzerine çıkıyorlardı. Alacakaranlıkta vagonlardan insanlar sapır sapır dökülüyordu. İniltiler, çığlıklar. Makinist sinyal ışığına bakmamış, tren karşıdan gelen trenle çarpışmıştı...

Şugayev için üzülüyordum. Bacağını kırmıştı. İstasyon şefinin odasında sabaha kadar yaralananların yaralarını sardım, ölenlerle ilgilendim...

Son yaralının yaralarını sardıktan sonra kırık dökük

vagon parçaları yığılı demiryoluna çıktım. Soluk gökyüzüne baktım. Çevreye baktım.

Sağlık memuru Golendrük'ü hatırladım... Ama nereye, lanet olası! Aydın bir insanım ben.

XIV. Büyük yıkılış

Şubat

Bir kaos. Tren istasyon binası yanıyordu. Yangın sonra trene sırçası. Son vagonu sardı... Bir çılgınlık.

Dalga buraya da ulaştı.....

Bugün nihayet toparladım kafamı. Oh, ölümsüz Golendrük! Yeterince saçmalıklar, delilikler yaptım. Bir yıl içinde Mayne Reid'in[1] 10 cilt yazmasına yetecek kadar çok şey yaşadım. Ama ben bir Mayne Teid de, Boussenard[2] da değilim. Gırtlağıma kadar doluyum ve bitler yeterince kemirdi beni... Aydın olmak ille de budala olmayı gerektirmez...

Yeter artık!

Giderek yaklaşıyoruz denize! Denize! Denize!

Bundan böyle savaşlara lanet olsun, sonsuza kadar lanet olsun!

1. Thomas Mayne Reid (1818-1883): İngiliz yazar. Çocuklar ve gençler için serüven romanları yazdı. (Ç.N.)

2. Luis Henri Boussenard (1847-1910): Fransız yazar. Serüven türü romanlar yazarı. (Ç.N.)

BEN ÖLDÜRDÜM

Doktor Yaşvin dudaklarında pek kuşkulu, tuhaf bir gülümsemeyle sordu:

"Takvimin yaprağını koparabilir miyim? Şu anda saat tam on iki, demek ayın ikisi oldu."

"Lütfen, lütfen," dedim.

Yaşvin ince, beyaz parmaklarıyla en üstteki kâğıdı ucundan tutup dikkatlice kopardı. Altından "2" rakamıyla "salı" yazan tatsız bir sayfa çıktı. Ama açık sarı sayfada bir şey çok dikkatini çekti Yaşvin'in. Gözlerini kıstı, uzun uzun baktı, sonra bakışını kaldırdı, uzaklarda bir yerlere bakmaya başladı. Öyle ki onun, odamın duvarı ötesinde, belki de Moskova gecesinin ötesinde uzaklarda müthiş şubat sisinin içinde yalnızca kendisinin görebildiği gizemli bir tabloyu gördüğü belliydi.

Doktora yandan şöyle bir bakarak, "Orada ne buldu?" diye geçirdim içimden. Her zaman ilgimi çok çekerdi. Dış görünüşü sanki mesleğinin gerektirdiği gibi değildi. Tanımadığı kişiler çoğu zaman aktör sanırdı onu. Saçları koyuydu; ama bunun yanında cildi çok beyazdı ve bu onu güzelleştiriyor, öteki insanlar arasında öne çıkarıyordu. Sinekkaydı traş olurdu, çok şık giyinirdi, tiyatroya gitmeyi aşırı severdi, tiyatrodan söz edecek olduğunda da büyük bir ilgiyle, bilgiyle söz ederdi. Bizim klinik doktorları

arasında farklıydı, şimdi de konuklarım arasında, öncelikle ayakkabısıyla. Odada beş kişiydik, dördümüzün de ayakkabıları ucuz cinsinden deri, burunları basitçe yuvarlaktı, oysa Doktor Yaşvin'in ayaklarında sivri, gıcır gıcır cilalı, sarı tozluklu iskarpinler vardı. Ne var ki, burada şunu da itiraf etmeliyim, Yaşvin'in şıklığı hiçbir zaman hoş olmayan bir izlenim yaratmazdı ve hakkını vermek gerekir, çok iyi bir doktordu. Yürekli, başarılıydı, en önemlisi de, sürekli *Die Walküre* ve *Sevil Berberi* operalarına gidiyor olsa da, kitap okumaya zaman bulabiliyordu.

Elbette, sorun ayakkabılar değil, başka bir şeydi; Alışılmadık bir özelliğiyle dikkatimi çekiyordu: Sessiz ve kuşkusuz içine kapanık biriydi, kimi konularda olağanüstü konuşkan oluyordu. Çok sakin, sade, olağan zorlamalara başvurmadan, sözü dolaştırmadan ve her zaman ilginç şeylerden söz ediyordu. Ağırbaşlı, şıklık düşkünü doktor, konuşurken kimi zaman kıpırdamadan öylece duruyor; yalnızca, arada bir öyküsünün bazı yerlerine küçük birtakım işaret direkleri dikiyor gibi bembeyaz sağ elini havada sallıyor, anlattıkları komik şeyler olsa bile asla gülümsemiyordu ve kıyaslamaları, benzetmeleri zaman zaman öylesine yerinde, güzel oluyordu ki onu dinlerken hep şöyle düşünüyordum: "Çok da iyi bir doktorsun; ama yine de yanlış yoldasın, yalnızca yazar olmalıydın sen..."

Yaşvin bir şey söylemeden, gözlerini kısıp "2" rakamına, sonra uzaklara bakarken de aynı şeyi düşünmüştüm.

"Ne bulmuştu orada? Bir tablo, falan mı?" Yan gözle omzunun üzerinden baktım. Baktığı çok sıradan bir tabloydu. Atletik göğüslü, gereksiz bir at resmiydi bu. Hemen yanında bir motorla şöyle bir yazı vardı: "Atın cüssesi ile (1 beygir gücü) motorun cüssesinin (500 beygir gücü) oranı."

Konuşmasını sürdürerek şöyle dedi:

"Bunların hepsi saçma, arkadaşlar! Küçük burjuva

bayağılıkları. Ölülerin üzerine olduğu gibi, birer çizgi çiziyorlar doktorların üzerine; özellikle de bizlerin, cerrahların üzerine. Düşünün: Bir insan yüz apandisit ameliyatı yapıyor ama yüz birincide hasta masada kalıyor. Ne yani, adamın boğazını mı kesti?"

Doktor Gins karşılık verdi:

"Kesinlikle öyle diyeceklerdir."

Doktor Plonski kendinden emin bir tavırla ekledi:

"Ve hastanız bir kadınsa, kocası kliniğe gelip bir sandalye indirecektir kafanıza."

Böyle derken Doktor Plonski gülümsemişti bile; klinikteki doktorların kafasına sandalyeler indirilmesinin pek komik bir yanı olmasa da, bizler de gülümsemiştik.

Söze karıştım:

"Ben öldürdüm, ah, boğazını kestim!" gibi sahte, pişmanlık sözlerini anlayamıyorum. Kimsenin kimseyi kestiği yok; hastayı öldürüyorsak, acı bir şanssızlıktan başka bir şey değildir bu. Aslında tuhaftır! Cinayetin mesleğimizde yeri yoktur. Ne kötü şey!.. Ben cinayetin, bir insanı tasarlayarak, en kötüsü de, isteyerek yok etmek olduğunu düşünüyorum. Cerrahın elinde bir tabanca varsa... bunu anlarım. Ama ben hayatımda böyle bir cerrahla karşılaşmadım, karşılaşacağımı da sanmıyorum."

Doktor Yaşvin birden bana döndü. Bakışının ağır olduğunu fark etmiştim. Ve şöyle dedi:

"Emrinize amadeyim."

Bu arada parmağıyla kravatına bir fiske atmış, yine tuhaf tuhaf –ama gözleriyle değil, dudaklarıyla– gülümsemişti. Hayretle baktık ona.

"Yani, nasıl?" diye sordum.

Yaşvin cevap verdi:

"Ben öldürdüm."

Aptallaşmış gibi sordum:

"Ne zaman?"

Yaşvin "2" rakamını göstererek karşılık verdi:

"Düşünsenize, nasıl bir rastlantı bu... Siz ölümden söz etmeye başladığınızda gözüm takvime ilişti ve ayın ikisi olduğunu fark ettim. Aslında ben her yıl bu geceyi hatırlarım. Bakın, bundan tam yedi yıl önce, tam bu gece, hem sonra... ve..." Yaşvin siyah saatini çıkardı cebinden, saate baktı, "Evet... tam bu saatte, Şubat'ın birini ikisine bağlayan gecenin bu saatinde öldürdüm onu."

Gins sordu:

"Bir hastanı mı?"

"Evet, bir hastamı."

"Ama bilerek, kasıtlı olarak öldürmedin, değil mi?" diye sordum.

Yaşvin cevap verdi:

"Hayır bilerek, kasıtlı olarak!"

Şüpheci Plonski dişlerinin arasından mırıldandı:

"Evet, anlıyorum, herhalde kanserdi, acılar içinde kıvranarak ölecekti ve on ünite morfin..."

"Hayır morfin de, kanser falan da yoktu," dedi Yaşvin. "Hatırlıyorum, dondurucu bir soğuk vardı, eksi on beşti, yıldızlar da... Ah, Ukrayna'da yıldızlar ne harikadır! İşte neredeyse yedi yıldır Moskova'dayım, öyleyken çekiyor beni anayurdum. Yüreğim sızlıyor, kimi zaman kendimi trene atıp oraya gitmek istiyorum... Bir kez daha görmek istiyorum karla kaplı o vadileri. Dinyeper'i... Kiev kadar güzel bir kent daha yoktur yeryüzünde..."

Yaşvin takvim yaprağını cüzdanına koydu, koltuğa ilişip sürdürdü konuşmasını:

"Müthiş bir kent, müthiş zamanlar... ve ben korkunç şeyler, siz Moskovalıların görmediği korkunç şeyler gördüm. 1919 yılıydı. Tam Şubat'ın biri. Hava kararmıştı, akşamım saat altı sularıydı. Hava kararırken tuhaf bir şeyle meşguldüm. Çalışma odamda masanın üzerinde lamba yanıyordu. Odam sıcak, sakindi. Döşemede kü-

çük bir valizin başında oturuyor, içine manasız şeyler tıkıştırmaya çalışırken fısıldayarak yalnızca bir sözcüğü tekrarlıyordum: kaçmak, kaçmak...

Bir gömleği valize sokuyor, çıkarıyordum... Kahrolası, sığmıyordu... Küçüktü valiz, el çantası gibi bir şeydi, iç donlarım büyük yer kaplamıştı, sonra yüzlerce sigara, stetoskobum. Hepsi dışarı taşıyordu. Gömleği atıp dinliyorum. Kışlık pencere çerçeveleri macunlu, dışarının uğultusu derinden duyuluyor ama yine de duyuluyor işte... Uzaktan, çok uzaktan 'vuu... vuu' diye geliyor sesler. Ağır toplar. Gök gürültüsü gibi çatırdıyor sesler, sonra susuyor. Pencereden dışarı bakıyorum. Aleksandrovskaya yamacının tepesinde evim, bütün aşağıları görüyorum. Gece Dinyeper'den doğru geliyor, evleri içine alıyor ve ışıklar peş peşe, sırayla yanıyor... Sonra tekrar bir çatırtı. Ve Dinyeper'e her çarpmasının ardından fısıldıyorum:

'Vur, vur, bir daha vur!'

Durum şöyleydi: O saatte bütün kent, Petryula'nın kenti her an terk edeceğini biliyordu. O gece olmasa da, bir sonraki gece olacaktı bu. Dinyeper'in karşısından saldırıyorlardı, hem söylentilere bakılırsa, Bolşevikler çok kalabalıktı. Ve itiraf etmek gerekirse kent, onları yalnızca sabırsızlıkla değil –şöyle diyebilirim– heyecanla da bekliyordu... Çünkü, Petryulov'un askerlerinin burada kaldıkları bu son ay süresince Kiev'de yaptıkları akıl alacak şeyler değildi. Yağmalamalar aralıksız devam ediyordu, her gün birilerini öldürüyorlardı; Yahudilere neler yaptıklarını ise biliyorsunuz. Bir şeylere el koyuyorlardı; kentte otomobiller dolaşıyordu; bu otomobillerde fesleri, kalpakları kırmızı şeritli insanlar oluyordu; son günlerde toplar uzaklarda her saat durmadan patlıyordu. Geceleri de, gündüzleri de... Herkes bir türlü azap çekiyordu, gözleri yollardaydı, endişe içindeydi. Benim penceremin altında bir gün önce olduğu gibi, yarım gündür yine karlar içinde

iki ceset yatıyordu. Birinin üzerinde gri kaput vardı, ötekinin üzerinde siyah bir ceket ve ikisinin ayağında da çizme yoktu. Ve insanlar kâh sağa sola koşturuyor kâh bir araya toplamp bakıyorlardı. Başı açık birtakım kadınlar avlu kapılarından çıkıyor, yumruklarını havaya kaldırıp gözdağı veriyor gibi sallıyor, haykırıyorlardı:

'Acele etmeyin! Geliyorlar, Bolşevikler geliyor!'

Ne için öldükleri bilinmeyen bu iki kişinin cesetleri iğrenç, acınacak durumdaydı. Öyle ki, sonunda ben de Bolşevikleri beklemeye başlamıştım.Onlar da yaklaştıkça yaklaşıyordu. Uzaklarda ışıklar sönüyordu, toplar ise sanki toprağın derinlerinde uğulduyordu.

İşte böyle...

İşte böyle: Lamba sakin yanıyordu, aynı zamanda da telaşlı... Oturduğum dairede yapayalnızdım, kitaplar her yana dağınıktı (durum şuydu: Bütün bu kargaşa arasında ben bilimsel bir kariyer yapmak gibi çılgın bir umuda kapılmıştım kendimi.) ve valizimin başında uğraşıyordum.

Size şunu söylemeliyim, olaylar daireme dalmış, beni saçlarımdan yakalayıp sürüyerek götürmüşlerdi... Her şey iğrenç bir rüya gibi geçip gitmişti. O gece, kadın cerrahi bölümünde klinik doktoru olduğum kentin kenar mahallelerinden birindeki işçi hastanesinden eve dönmüştüm. Kapının aralığına sıkıştırılmış hiç de hoş görünmeyen resmî bir zarf buldum. Hemen orada yırtıp açtım zarfı, kâğıtta yazılanları okuyunca doğrudan merdivenin basamağına oturdum.

Kâğıtta açık mavi renkte daktilo yazısıyla şöyle yazıyordu:

'Bu yazının...'

Rusçası kısaca şöyleydi:

Bu yazı elinize geçince görev emrinizi almak üzere iki saat içinde sıhhiye başkanlığınıza başvurmanız gerekmektedir...

Demek oluyordu ki böylece, Petlyura Baba'nın, bu en parlak ordusu işte cesetleri sokaklarda bırakıyor, katliamlara son veriyordu ve ben kolumda Kızılhaç'la yola çıkıyordum... Hemen orada, basamakta otururken bir dakikadan az düşündüm. Sonra birden ayağa fırladım, daireme çıktım ve işte valiz o zaman çıktı ortaya. Planım çabucak olgunlaştı. Yanımda birkaç çamaşırla çıkıp kentin kenar mahallesine, arkadaşım olan bir sağlık memurunun evine gidecektim. Arkadaşım Bolşeviklere açıkça sempati duyan, içine kapalı biriydi. Petlyura yenilinceye kadar onun yanında kalacaktım. Petlyura tamamen ortadan silinince ne mi yapacaktım? Uzun zamandır beklenen bu Bolşevikler de bir efsane olabilirler miydi? Toplar, neredesiniz, toplar? Derin bir sessizlik vardı. Ama hayır, tekrar gümbürdemeye başladılar...

Valize sığmayan gömleği öfkeyle bir kenara fırlattım; valizin kilidini çevirip kapadım, tabancayla şarjörü cebime koydum; kolunda Kızılhaç bandı olan kaputumu buldum; pek üzgün, şöyle bir göz gezdirdim odada, lambayı söndürdüm ve karanlıkta el yordamıyla antreye çıktım; orada ışığı yaktım, şapkamı aldım, dış kapıyı açtım.

Tam o anda, omuzlarında kısa namlulu süvari tüfeğiyle iki kişi öksürerek girdi antreye.

Birinin çizmesinde mahmuzları vardı, ötekinin yoktu; ikisinin kalpağından da yanaklarının üzerine düşen püskül sarkıyordu.

Yüreğim hop etti.

Süvarilerden biri sordu bana:

'Doktor Yaşvin misiniz siz?'

Boğuk bir sesle, 'Evet, benim,' dedim.

'Bizimle gelmeniz gerekiyor.'

Kendimi biraz toparlayıp sordum:

'Ne demek oluyor bu?'

Süvari, mahmuzlarını şakırdatarak neşeli, biraz da kurnaz bir tavırla cevap verdi:

'Ne olacak, sabotaj... Doktorlar asker olmak istemiyorlar, bunun hesabını verecekler.'

Antrede ışık söndü, kapı gıcırdadı, merdiven... sokak...

'Beni nereye götüreceksiniz?' diye sordum.

Ve pantolonumun cebinde soğuk namluyu usulca yokladım.

Mahmuzları olan cevap verdi:

'Önce süvari alayına.'

'Niçin?'

Öteki şaşırmış gibi, 'Ne demek, niçin?' dedi. 'Alayın doktoru olarak görevlendirildiniz.'

'Alayın komutam kimdir?'

Öteki, sol yanımda mahmuzlarını şakırdatarak biraz mağrur cevap verdi:

'Albay Leşçenko.'

'İt oğlu it...' diye geçirdim içimden. Valizimin başında neler hayal ediyordum. 'Birkaç don için şimdi... Beş dakika önce çıkmış olsaydım ne olurdu...'

Kentin üzerinde kapkara, soğuk bir gece vardı, konağa geldiğimizde yıldızlar görünüyordu. Konağın buz tutmuş camlarında elektrik ışığı vardı.

Mahmuzların şakırtısıyla boş, tozlu bir odaya götürdüler beni. Oda, kırık bir opal lalenin altında yanan parlak bir elektrik ampulüyle göz kamaştıracak biçimde aydınlıktı. Köşede bir makineli tüfeğin burnu görünüyordu ve dikkatimi makineli tüfeğin hemen yanında, pahalı duvar halısındaki koyu kırmızı akıntı izleri çekti.

'Galiba kan izi bunlar,' diye düşündüm, yüreğim sıkıştı.

Mahmuzları olan asker alçak sesle, 'Efendi albayım, Yahudi doktoru getirdik,' dedi.

Birden, nereden geldiği belli olmayan kuru, hırıltılı bir ses duyuldu:

'Yahudi mi?'

Bunu söyleyenin üzerinde pek gösterişli bir kaput vardı, çizmeleri mahmuzluydu. Belini gümüş düğmeli bir Kafkas kuşağı sıkıca sarmıştı; kalçasındaki Kafkas kılıcı parlak elektrik ışığında parlıyordu. Başında, altın sırmalı, tepesi koyu kırmızı, koyun kürkü bir kalpak vardı. Şaşı gözleri siyah, küçük toplar atıyormuş gibi hain, hastalıklı, acayip bakıyordu. Yüzü çiçekbozuğuydu, alttan kırpık, siyah bıyığı sinirli sinirli titriyordu.

Süvari cevap verdi:

'Yahudi değil.'

Adam o zaman olduğu yerden koşarak yanıma geldi, gözlerimin içine baktı. Ağır bir Ukraynalı aksanıyla, yanlış, Rusça ile Ukraynacayı birbirine karıştırarak konuşmaya başladı:

'Yahudi değilsiniz ama Yahudi'den pek farkınız yok! Savaş bitince askerî mahkemeye vereceğim sizi. Sabotaj suçlamasıyla kurşuna dizileceksiniz.' Süvari ere dönüp emir verdi: 'Yanından ayrılmayacaksınız! Bir de at verin doktora.'

Ben ayakta duruyor, sesimi çıkarmıyordum. Yüzüm bembeyaz olmalıydı. Sonra tekrar her şey rüyada gibi bir sisin içinde devam etti. Köşeden biri acıklı, şöyle dedi:

'Bağışlayın, efendi albay...'

Bulanık olarak, titrek bir sakalla yırtık bir er kaputu gördüm. Yanında süvari yüzleri vardı.

Artık tanıdığım o hırıltılı sesi duydum tekrar:

'Asker kaçağı mısın? Ah mikrop, ah!'

Albayın, dudaklarını bükerek tabancasını kılıfından çıkardığını ve kabzasıyla bu üstü başı yırtık adamın yüzüne vurduğunu gördüm. Adamcağız kendini yana attı, ağzından kan boşandı, yere diz çöktü. Ağlamaya başladı...

Sonra buzlu kent kayboldu, yol ağaçlar arasında taşlaşmış, simsiyah, gizemli Dinyeper'in kıyısına doğru gi-

diyordu ve Birinci Süvari Alayı yolda yılan gibi uzayarak ilerliyordu.

Alayın en arkasında iki tekerlekli yük arabaları arada bir gürültü çıkarıyordu. Siyah mızraklar sallanıyor, sivri tepeleri buz tutmuş kalpaklar dimdik duruyordu. Atın üzerinde gidiyordum, eğeri soğuktu; parmaklarım çizmelerimin içinde sızlıyor, kıpırdıyordu; buz tutmuş kalın tüylü başlığımın deliğinden soluk alıyordum; eğerin kenarına bağlı valizimin sol kalçamı ezdiğini hissediyordum; yanımdan bir an ayrılmayan muhafızım atıyla yanım sıra geliyordu. Ayaklarımın sızladığı gibi içim de öyle sızlıyordu. Arada bir başımı kaldırıp gökyüzündeki iri yıldızlara bakıyordum ve ancak arada bir kulağıma, yere düşen o asker kaçağının sesi gibi kupkuru bir ses geliyordu. Albay Leşçenko tüfek harbileriyle vurmalarını emretmişti ve köşkte öyle vurmuşlardı ona.

Karanlık uzaklar şimdi sessizdi ve ben üzülerek Bolşeviklerin belki de kenti aldıklarını düşünüyordum. Durumum umutsuzdu. Slobodka'ya doğru gidiyorduk. Orada durup Dinyeper'in üzerindeki köprüyü savunmamız gerekiyordu. Çarpışmalar durur da orada yapacağım bir şey kalmazsa Albay Leşçenko yargılayacaktı beni. Bu aklıma gelince her yanım buz kesiyordu ve pek hüzünlü, yıldızlara bakıyordum. Böylesi kötü bir zamanda iki saatlik süre içinde gereken yerde olmak istememenin cezasının ne olacağını tahmin etmek zor değildi. Diplomalı bir insanın kötü kaderi...

İki saat sonra sinema şeridinde gibi yine değişti her şey. Karanlık yol şimdi kaybolmuştu. Beyaz badanalı bir odadaydım. Tahta masanın üzerinde bir fener, bir parça ekmek ve açık bir doktor çantası vardı. Ayaklarım canlanmış, ısınmıştı; çünkü siyah demir küçük sobanın içinde kırmızı bir ateş dans ediyordu. Zaman zaman süvariler giriyordu odaya ve tedavi ediyordum onları. Çoğu soğuk-

tan donmuştu. Çizmelerini çıkarıyor, ayaklarına sardıkları bezleri çözüyor, sobanın yanına sokuluyorlardı. Oda ekşi ter, kalitesiz tütün ve iyot kokuyordu. Bazen yalnız oluyordum. Muhafızım yanımda olmuyordu. Kimi zaman kapıyı aralıyor, bakınıyor, içimden, 'Kaçsam mı?' diye geçiriyordum. Kocaman bir mumun aydınlattığı merdiveni, yüzleri, tüfekleri görüyordum. Ev çok kalabalıktı, kaçmak zordu... Karargâhın orta yerindeydim. Kapıdan masanın yanına dönüyor, bitkin, oturuyordum; başımı kolumun üzerine koyup dikkatle dinliyordum. Saatler sonra, alt katta her beş dakikada bir çığlığın yükseldiğini fark ettim. Olayın ne olduğunu anlamıştım. Orada birini tüfek harbisiyle dövüyorlardı. Çığlık bazen aslan kükremesi gibi boğuk bir böğürmeyle bazen de üst kata geldiği kadarıyla, biri yanındakiyle sohbet ediyor gibi konuşmayla, yakınmayla kesiliyor bazen de bıçakla kesilmiş gibi birden duyulmaz oluyordu.

Petlyura'nın, ellerini titreyerek ateşe uzatan adamlarından birine sordum:

'Onlara ne yapıyorsunuz?'

Çıplak ayağı taburenin üzerindeydi, mosmor başparmağındaki yaraya beyaz merhem sürüyordum.

Cevap verdi:

'Slobodka'da olaylar var. Komünistlerle Yahudiler... Albay sorguya çekiyor onları.'

Sustum, bir şey söylemedim. O gidince başlığımı başıma sardım. Şimdi çok daha derinden duyuyordum sesleri. On beş dakika öyle durdum. Altın sırmalar altındaki çiçekbozuğu yüzünün kapalı gözlerimin önünden bir an çıkmadığı muhafızımın sesi uyandırdı beni dalgınlığımdan:

'Efendi albay yanına istiyor sizi.'

Ayağa kalktım, muhafızın şaşkın bakışları arasında başlığımı çözdüm ve arkasından yürüdüm. Merdivenden

alt kata indik ve beyaz odaya girdim. Albay Leşçenko fenerin ışığında oturuyordu.

Belden yukarısı çıplaktı. Taburede oturuyor, kanlı bir gazlı bezi göğsüne bastırıyordu. Yanında bir genç vardı, odanın içinde mahmuzlarını şakırdatarak dolaşıp duruyordu.

Albay, 'Saçma,' diye mırıldandı. Sonra bana döndü. 'Hadi, efendi doktor, yaramı sarın bakalım.' Gence dönüp emretti: 'Delikanlı, sen çık!'

Genç, gürültülü bir biçimde çıktı kapıdan.

Evin içi sessizdi. İşte tam o sırada pencerenin camı zangırdadı. Albay dönüp karanlık pencereye baktı, ben de baktım. 'Top,' diye geçirdim içimden, heyecanla derin bir soluk çektim içime ve sordum:

'Nasıl oldu bu yaranız?'

Albay, yüzü asık, karşılık verdi:

'Çakıyla.'

'Kim yaptı?'

Albay soğuk, öfkeli bir tavırla, 'Sizi ilgilendirmez!' dedi. Küçümser bir tavırla ekledi: 'Ah, efendim benim, doktor, sonunuz hiç iyi değil sizin!'

Birden şöyle düşündüm: 'Yaptığı işkenceye dayanamayan biri üzerine saldırdı, yaraladı onu. Peki ama, nasıl olabilir...'

Eğilip kıllı göğsüne baktım.

'Gazlı bezi çekin,' dedim.

Ama o kanlı yumağı daha çekmemişti ki kapının dışından ayak sesleri, bir gürültü geldi. Kaba bir ses bağırıyordu:

'Dur, dur, kahretsin, nereye gidiyorsun!..'

Kapı ardına kadar açıldı ve üstü başı perişan bir kadın daldı odaya. Yüzü kuru ve hatta gördüğüm kadarıyla, neşeliydi. Yıllar sonra ilk kez, aşırı öfkenin çok değişik biçimlerde dışa vurulabileceğini görüyordum. Renksiz

bir el, kadını başörtüsünden yakalamak istedi ama yakalayamadan yana düştü.

Albay, 'Dışarı çık, delikanlı, dışarı çık!' diye emretti.

Ve el kayboldu.

Kadın bakışını albayın çıplak bedenine dikti; soğuk, acımasız bir sesle şöyle dedi:

'Neden kocamı kurşuna dizdiniz?'

Albay yüzünü çok acı çekiyormuş gibi buruşturarak karşılık verdi:

'Ne için dizdiysek dizdik, sana ne?'

Parmaklarının arasındaki gazlı bez giderek daha kırmızı oluyordu.

Kadın öyle bir gülümsedi ki, gözlerimi gözlerinden ayıramaz oldum. Böyle göz hiç görmemiştim. Ve birden bana döndü kadın ve şöyle dedi:

'Siz doktorsunuz galiba!..'

Kolumdaki Kızılhaç'a dokundu parmağıyla, başını iki yana salladı.

'Ay, ay!..' diye devam etti. Gözleri çakmak çakmak bakıyordu. 'Ay, ay! Ne aşağılık bir adamsınız... Üniversitede okudunuz ve bu aşağılıkla... onun yamndasınız ve yarasını sarıyorsunuz, öyle mi?! İnsanın yüzüne yüzüne vuruyor. Kendini kaybedene kadar... Siz de onun yarasını sarıyorsunuz ha?..'

Gözlerim kararmıştı, içim bulanıyordu; o anda uğursuz meslek hayatımın en dehşet verici, acayip olayının başlamak üzere olduğunu hissediyordum.

'Bana mı söylüyorsunuz bunu?' diye sordum. Titrediğimi hissediyordum. 'Bana mı?.. Ama, bildiğiniz gibi...'

Ne var ki kadın dinlemek istemedi beni, albaya döndü ve yüzüne tükürdü. Albay ayağa fırladı, haykırdı:

'Çocuklar!'

Gençler odaya dalınca öfkeyle şöyle dedi:

'Yirmi harbi vurun şu kadına!'

Kadın bir şey söylemedi. Kolundan tutup sürükleyerek çıkardılar onu odadan. Albay kalkıp kapının çengelini taktı, sonra tekrar taburesine çöktü, kanlı gazlı bezi attı. Pek büyük olmayan yaradan kan sızıyordu. Albay bıyığının sağ ucundan sarkan tükürüğü sildi.

Çok değişik bir sesle sordum ona:

'Suçu neydi kadının?'

Albayın gözleri öfkeyle parladı.

'Hayret yani!..' dedi. Hain hain baktı bana. 'Şimdi anlıyorum, bana doktor diye ne biçim bir kuş verdiklerini.'

*

Sanırım, ilk mermiyi ağzına sıkmıştım; çünkü, hatırlıyorum, taburede şöyle bir sallandı, ağzından kan geldi; hemen sonra göğsünden, karnından kanlar akmaya başladı; sonunda gözlerinin ışığı söndü, küçüldü, süt beyazı oldu ve döşemeye yığıldı. Ateş ederken hatırlıyorum, mermi sayısını şaşırmaktan korkuyordum ve sonuncu, yedinci mermiyi de sıktım. 'İşte, benim ölümüm de böyle olacak,' diye düşünüyordum ve tabancamın namlusundan çıkan duman çok hoş kokuyordu. Kapıyı zorlamaya başlamışlardı; pencereye koştum, camı tekmeyle kırdım. Ve atladım. Şansım yaver gitti, karanlık avluda odun istifleri boyunca koşarak dar sokağa çıktım. Kesin yakalanırdım; ama tesadüfen, birbirine çok yakın iki duvarın yıkıntısı arasına girdim ve orada mağara gibi bir deliğe birkaç saat oturdum. Atlılar yanımdan dörtnala koşarak geçiyordu, hepsini duyuyordum. Dar sokak Dinyeper'e kadar uzanıyordu ve beni nehirde uzun süre aradılar. Bulunduğum delikten bir yıldız görüyordum, nedense, bu yıldızın Mars olduğunu düşünüyordum. Bu yıldız, parçalanmış gibi geliyordu bana. İlk top mermisi parçalamıştı onu, ışığını söndürmüştü. Daha sonra bütün gece toplar gümbürdedi Slobodka'da, yerleri sarstı ve ben tuğlalar arasındaki inim-

de hiç sesimi çıkarmadan oturdum, hem bilimsel kariyerimi, bir de o kadının işkencede ölüp ölmediğini düşündüm. Top sesleri susunca, ortalık hafiften aydınlanınca artık bu sıkıntıya dayanamayıp delikten çıktım. Ayaklarım donuyordu. Slobodka ölmüştü, bütün sesler susmuş, yıldızlar solmuştu. Ve köprüye geldiğimde ortalıkta kimsecikler yoktu: Albay Leşçenko da, süvari alayı da... Çiğnenmiş yolda yalnızca gübre vardı...

Ve Kiev'e kadar yalnız yürüdüm, hava tam aydınlandığında kente girdim. Tuhaf kulaklıklı kasketleri olan tuhaf bir devriyeyle karşılaştım.

Durdurdular beni, belgelerimi görmek istediler.

Şöyle dedim:

'Doktor Yaşvin'im ben. Petlyura'cılardan kaçtım. Neredeler onlar?'

Cevap verdiler:

'Gece gittiler, Devrim Komitesi Kiev'de.'

Devriyeden birinin gözlerimin içine dikkatli baktığını fark ettim, sonra sanki pek üzgün, kolunu sallayarak şöyle dedi:

'Gidin evinize, doktor.'

Ve yürüdüm."

*

Uzun bir sessizlikten sonra sordum Yaşvin'e:

"Albay öldü mü? Öldürdünüz mü onu, yoksa yalnızca yaraladınız mı?"

Yaşvin dudaklarında her zamanki tuhaf gülümsemesiyle karşılık verdi:

"İçiniz rahat olsun. Öldürdüm. Cerrahlık deneyimime güvenin siz."

MORFİN

I

Çok eski zamanlarda akıllı insanlar mutluluğun sağlık olduğunu saptadı: Varken farkına varamazsınız. Ama aradan yıllar geçtiğinde yaşadığınız o mutluluğu nasıl anarsınız, nasıl anarsınız özlersiniz!

Bana gelince, şimdi anlaşıldığı kadarıyla, 1917 kışında mutluydum. O unutulmaz kar fırtınalı, hızlı geçen bir yıl!..

Kar fırtınası yırtık bir gazete parçası gibi kaldırmıştı beni, ıssız bir kasabadan bir taşra kentine savurmuştu. Taşra kenti deyince büyük bir şey düşünür insan, değil mi? Ama biri benim gibi bir buçuk yıl bir yere gitmeden günlerini kışın karların içinde, yazın sık, yoksul ormanlarda geçirmişse; biri benim gibi bir hafta öncesinin gazetesini, sevgilisinden gelen mavi zarfı açar gibi, yüreği heyecanla çarparak açmışsa; biri benim gibi iki at arka arkaya koşulu kızakla on sekiz *verst* öteye doğuma gitmişse, beni ancak o anlar, diyebilirim.

Gaz lambası huzur verir insana ama ben elektrikten yanayım!

İşte sonunda tekrar görmüştüm insanı ayartan elektrik ampullerini! Küçük kentin, çizme resimli tabelaların, kızarmış altın rengi kurabiyelerin, kırmızı flamaların; camında, "burada", anayurdumun pek çok olan bayram gün-

leri dışında, "her zaman" otuz kapiğe tıraş olabileceğinizi yazan Basel berberinin camındaki, bakışları domuz gibi küstah ve saçları tuhaf kesilmiş bir gencin resminin göz aldığı anacaddesi sıra sıra köylü kızaklarıyla doluydu.

Hâlâ içim titreyerek hatırlarım Basel'in o peşkirlerini. Alman ders kitabımızın bir sayfasını, bir yurttaşın çenesinin altındaki büyükçe frengi çıbanının yer aldığı sayfasını hatırlatan o peşkirleri.

Ne var ki, yine de kötü hatırlamıyorum o peşkirleri!

Sokak başında bir polis dururdu, tozlu bir vitrinde tepside sıra sıra sarı kremalı pastalar olurdu. Meydan saman kaplıydı, insanlar yaya, kızakla geçiyor, konuşuyorlardı; kulübede dünün sarsıcı haberlerinin olduğu gazeteler satılıyordu, biraz öteden Moskova treninin ıslığı gelirdi. Sözün kısası, uygarlıktı bu, Babil'di, Neva Bulvarı'ydı!

Hastaneden söz etmeye ise gerek yok. Orada cerrahi, iç hastalıkları, bulaşıcı hastalıklar, doğum üniteleri vardı. Hastanede basınçlı, pırıl pırıl bir steril kutusunun, gümüş gibi parlayan muslukların olduğu, masaların gözlerinde dişli, burgulu, önemli aletlerin gizli olduğu bir ameliyathane vardı. Hastanede yaşlı bir doktor –benim dışımda– üç pratisyen doktor, bir sağlık memuru, ebeler, hastabakıcı kadınlar, bir eczane ve bir laboratuvar vardı. Hem nasıl bir laboratuvar! Kaliteli bir mikroskobu olan, boyası nefis kokan bir laboratuvar...

Ürpermiştim, içim buz kesmişti, hatıraların altında ezilmiştim. Aralık ayının akşamlarında hava kararırken hastanenin tek katlı binalarında elektrik ışıkları sanki bir emirle hep birden yanıyordu.

Işık gözlerimi kamaştırıyordu. Banyolarda sular gürül gürül akıyordu; eski, ahşap ısıölçerler sulara batıp çıkıyordu. Çocuk intaniye koğuşundan gün boyu iniltiler, acı dolu ince ağlama sesleri, hırıltılı şırıltılar geliyordu...

Hastabakıcı kadınlar koşuşturuyordu...

Ruhuma bir ağırlık çökmüştü. Dünyada olup bitenin uğursuz sorumluluğunu üzerimde hissetmiyordum artık. Patlamış bir fıtığın suçlusu ben değildim, kızakla ters doğum yapacak bir kadın getirdiklerinde yüreğim hop etmiyordu artık, ameliyat gerektiren iltihaplı göğüs zarları hiç ilgilendirmiyordu beni... İlk kez, sorumluluğunun birtakım sınırları olan bir insan olarak hissediyordum kendimi. Doğum mu? Elbette, alçak binaya geçin lütfen... beyaz perdeli son odaya... Orada şişman, sarı bıyıklı, hafif dazlak, sempatik bir doğum doktoru vardı. Onun işiydi bu. Kızaklar dönüp beyaz perdeli pencereye doğru gitsin! Orada kırıklar için bir cerrah vardı. Akciğer iltihaplanması mı? İç hastalıklarında Pavel İllarioniç'e gidiniz.

Ah, hastane tıkır tıkır işleyen bir makine gibiydi! Ölçüsü önceden belirlenmiş yeni bir vida olarak girmiştim makineye, çocuk bölümünü almıştım. Ayrıca difteri, kızıl da bütün zamanımı alıyordu. Ama yalnızca gündüzleri... Geceleri uyuyabiliyordum; çünkü penceremin dibinde beni kalkmak zorunda bırakacak, tehlikeli, kaçınılmaz karanlığa dalmamı gerektirecek korkunç sesler olmuyordu. Akşamları kitap okuyordum –difteriyle, kızılla ilgili kitaplar ama kuşkusuz, yalnızca ilk bölümlerini ve sonra, nedense, tuhaf bir merakla, ilgiyle Fenimore Cooper'ı[1]– ve lambam masanın üzerinde, semaverin altlığında gri kömürler, soğumuş çayım ve uykusuz geçen bir buçuk yılın sonunda uyku...

1917 yılının kışında o ıssız, kar fırtınalı belde hastanesinden kent hastanesine atanmıştım ve çok mutluydum.

1. James Fenimore Cooper (1789-1851): Amerikalı romancı ve hiciv yazarı. (Ç.N.)

II

Bir ay çabucak geçti, arkasından ikinci bir ay daha, üçüncü bir ay daha. 1917 geçti, 1918'in Şubat'ı oldu. Yeni durumuma alışmıştım ve uzak o beldeyi yavaş yavaş unutuyordum. Şırıltılı gaz lambanın yeşil ışığını da, oradaki yalnızlığımı da, kar yığınlarını da unutmuştum... Nankör! Hastalıklarla tek başıma, hiçbir yardım almadan savaştığımı da, Fenimore Cooper'ın kahramanı gibi kendi gücümle en zor durumlardan sıyrıldığımı da unutmuştum.

Aslında kimi zaman, şimdi güzel bir uyku çekeceğimi düşünerek yatağa girdiğimde uykuya dalacağım sırada silik bazı şeyleri hatırlar gibi oluyordum. Yeşil ışığı, göz kırpan feneri... kızakların gıcırtısını... kısa iniltileri, sonra karanlığı, tarlalarda kar fırtınasının derinden gelen uğultusunu... Çok geçmeden hepsi kayboluyor, gidiyordu...

"Merak ediyorum, şu anda kim var benim yerimde acaba?.. Elbette biri var... Benim gibi genç bir doktor... Öyle ya, orada ben görevimi yaptım! Şubat, mart, nisan... hadi, diyelim, mayıs da... ve stajım sona erecek. Yani mayısın sonunda bu güzel kentten ayrılacağım, Moskova'ya döneceğim. Ve devrim beni kanatlarına alırsa belki tekrar bir yerlere gitmem gerekecek... ama ne olursa olsun, o belde hastanesini bir daha görmeyeceğim... Hiçbir zaman... başkent... klinikler... asfalt, ışıklar..."

İşte böyle düşünüyordum.

... Ama o belde hastanesinde çalışmış olmam yine de iyi oldu... Cesaretimi kazandım... Korkmuyorum artık... Ne hastalıkları iyi ettim! Gerçekten mi? Öyle mi?.. Psikolojik rahatsızlıkları iyi ettim... Ashnda... doğrusu, hayır, izin verin... Tarım uzmanı içkiye vermişti kendini... Onu da tedavi ettim, hem de büyük bir başarıyla... Aşırı sinir bozukluğu...

Psikolojik rahatsızlık nedir? Psikiyatri kitaplarını

okumak gerekir... Evet, öyle... Sonra Moskova'da bir türlü... ama şimdilik öncelikle çocuk hastalıkları... özellikle çocuk hastalıkları... hele şu can sıkıcı sinir uçları... Tüh, kahretsin!.. On yaşında bir çocuğa ne ölçüde ağrı kesici vermek gerekirdi? 0,1 mi, yoksa 0,15 mi?.. Unuttum. Peki ya üç yaşındaki bir çocuğa?.. Yalnızca çocuk hastalıkları... Başka bir şey yok... Şuur kaybı vakaları çok! Hoşça kal, benim belde hastanem!.. Peki, bu akşam neden bu kadar çok hatırlıyorum orayı?.. Yeşil ışık... Öyle ya, orayla hesabımı kestim, bütün bağlarımı temelli kopardım... Neyse, yeter artık... Uyumalıyım...

"Size bir mektup var. Acil getirmişler..."

"Verin bana."

Hastabakıcı kadın odamın kapısının önünde ayakta duruyordu. Devlet malı beyaz önlüğünün üzerine, yakasının tüyü dökülmüş bir palto giymişti. Ucuz cinsten mavi zarfın üzerinde, kar taneleri erimişti.

Esneyerek sordum:

"Bekleme odasında bugün siz mi nöbetçisiniz?"

"Evet."

"Başka kimse yok mu?"

"Yok, ben yalnızım."

"Ağer... –esnerken ağzımı fazla açmış, bunun için ağzımdan "eğer" yerine "ağer" çıkmıştı– bir hasta getirirlerse... haber verin bana... Biraz daha uyuyacağım..."

"Olur. Gidebilir miyim?"

"Evet, evet. Gidin."

Hastabakıcı gitti. Kapıyı gıcırtıyla kapatmıştı, ben de yatak odama doğru, zarfı açmaya çalışırken terliklerimi yere pat pat vurarak yürüdüm.

Zarfta benim beldemin, hastanemin... mavi damgalı, resmî, uzunca bir kâğıt parçası vardı. Unutamadığım resmî kâğıdın...

Gülümsedim.

"Çok ilginç... bütün gece o belde hastanesini düşünmüştüm ve işte, hatırlatmıştı bana kendini... Önsezi..."

Damganın altında kurşunkalemle yazılmış bir reçete vardı. Latince sözcükler, zor okunan sözcükler, üzeri çizik sözcükler...

"Bir şey anlayamadım... karmakarışık bir reçete... diye mırıldandım. (Gözüm '*morphini*... ' sözcüğüne takılı kaldı.) Ne tuhaflık var bu reçetede?.. Ah, evet!.. Yüzde dörtlük karışım! Morfini kim yüzde dörtlük karışım olarak yazar?.. Neden?!"

Çevirip kâğıdın arkasına baktım ve esnemem o anda geçti. Arka yüzünde mürekkeple yatık, çabuk bir elyazısıyla şöyle yazıyordu:

11 Şubat 1918

Sevgili *collega!*[1]

Böyle bir kâğıt parçasına yazdığım için bağışlayın beni. Elimin altında başka kâğıt yoktu. Çok ağır ve kötü hastayım. Bana yardım edecek kimse yok; ayrıca, sizden başka kimseden yardım istemek de içimden gelmiyor.

İki aydır sizin beldenizde görev yapıyorum, ayrıca, kentte olsanız bile, sizin benden pek uzak olmadığınızı da biliyorum.

İşte, dostluğunuzun ve üniversite yıllarınızın hatırına, bir an önce buraya gelmenizi rica ediyorum. Hiç değilse bir günlüğüne. Hiç değilse bir saatliğine. Durumumun umutsuz olduğunu söylerseniz, inanacağım size... Evet, belki kurtarabilirsiniz beni... Olur ki, hâlâ kurtulma umudum vardır? Umut edebilir miyim acaba?.. Rica ediyorum, bu mektubumun içeriğinden kimseye söz etmeyiniz.

1. Meslektaş. (Ç.N.)

"Mariya! Hemen bekleme odasına gidin, söyleyin, nöbetçi hastabakıcı kadın buraya gelsin... adı neydi?.. Neyse, unuttum... Anlayacağın, biraz önce bana bu mektubu getiren hastabakıcı kadın... Çabuk olun!"

"Hemen gidiyorum."

Hastabakıcı kadın birkaç dakika sonra karşımdaydı ve yakalık malzemesi olarak kullanılmış tüyleri dökülmüş kedinin üzerinde karlar erimişti.

"Kim getirdi bu mektubu?"

"Bilmiyorum. Sakallı biriydi. Kooperatifçiymiş. Dediğine göre, kentte işi varmış."

"Hımm... Pekâlâ gidebilirsiniz. Hayır, durun. Şimdi başhekime bir not yazacağım, kendisine götürün ve lütfen, cevabı da bana getirin."

"Tamam."

Başhekime yazdığım not şöyleydi:

13 Şubat 1918

Sayın Pavel İllarionoviç. Biraz önce, üniversiteden arkadaşım Doktor Polyakov'dan bir mektup aldım. Kendisi benim daha önce görev yaptığım Gorelovo beldesinde yapayalnız. Anlaşılan, çok ağır hasta. Yanına gitmemin benim için bir görev olduğunu düşünüyorum. İzin verirseniz, yarın görevimi bir gün için doktor Rodoviç'e bırakıp Polyakov'u görmeye gitmek istiyorum. Arkadaşıma yardım edecek kimse yok.

Saygılarımla.
Dr. Bomgard

Başhekimin cevap notu da şöyleydi:

Sayın Vladimir Mihayloviç, gidebilirsiniz.

Petrov

Gece geç saatlere kadar demiryolu tarifelerini inceledim. Gorelovo'ya şöyle gidebilirdim: Yarın Moskova

trenine binmek için saat ikide çıkardım, trenle otuz *verst* giderdim, N. istasyonunda inerdim, oradan Gorelovo Hastanesi'ne yirmi iki *verst* yolu kızakla giderdim

Yatağımda yatarken düşünüyordum: "Başarabilirsem, yarın gece Gorelovo'da olurum. Hastalığı nedir acaba? Tifo mu, ciğerleri iltihap mı kaptı? İkisi de değildir... Yoksa kısaca şöyle yazardı: 'Ciğerlerimde iltihap var.' Oysa bir şey anlaşılmayan, neredeyse tuhaf bir mektuptu yazdığı... 'çok ağır... kötü bir hastalığı varmış...' Neymiş hastalığı? Frengi mi? Evet, kesin frengi kapmıştı. Dehşet içinde... saklıyor... korkuyor... Ama çok merak ediyordum, tren istasyonundan Gorelovo'ya nasıl atlar bulup, kızakla gidecektim? Gece vakti iyi olan atları vermezlerdi kızaklara. Başka bir şeyle de gidemezdim... Evet! Bir yolunu bulmalıyım. İstasyonda birilerinden iyi olan atları bulabilirim. Polyakov'a bir telgraf çekip istasyona bir kızak yollamasını istesem! Hiç gereği yok! Telgraf ben oraya gittikten bir gün sonra gelecektir... Uçarak gidecek değil ya, Gorelovo'ya! Memurun keyfi gelene kadar telgraf postanede bekleyecektir. Bilirim ben o Gorelovo'yu. Ah o, ayı ini!"

Resmî kâğıda yazılı mektup gece masamın üzerinde, lambanın yuvarlak ışığında duruyordu. Hemen yanında da sinir bozucu uykusuzluğumun sigara izmariti dolu yol arkadaşı küllük vardı. Buruş buruş çarşafın üzerinde dönüp duruyordum, içimde büyük bir sıkıntı vardı. Mektup canımı sıkmaya başlamıştı.

"Sahi: Söz konusu olan çok ağır bir hastalık değilse, diyelim, frengi ise kendi neden gelmedi buraya? Bu kar fırtınasında neden benim ona gitmem gerekiyor? Bir gecede frengisini tedavi mi edeceğim yani? Ya da mide kanserini mi iyi edeceğim? Hem ne kanseri! Benden iki yaş küçüktür. Yirmi beş yaşında... durumu ağırmış... 'Kötü huylu bir ur mu?' Saçma, sinir bozucu bir mektup. Alan kişinin migrenini azdıracak bir mektup... İşte, migrenim kendini

gösterdi. Şakaklarımda damarlarım çekiliyor... Sanırım sabah uyandığımda başımın tepesine kadar çekilecek damarlar, başımın yarısı ağrımaya başlayacak ve akşama doğru ağrı kesici ile kafein almam gerekecek. Peki ağrı kesici alırsam kızakta ne yapacağım? Sağlık memurunun yolculuk paltosunu yanıma almalıyım, yoksa kendi paltomla donarım... Neyi var onun? 'Umut yeşeriyor...' Romanlarda böyle yazıyor ama ciddi doktor mektuplarında hiç de öyle değil!.. Uyumalıyım, uyumalıyım... Artık düşünmemeliyim bu mektubu. Yarın her şey belli olacak... Yarın."

Lambanın düğmesini çevirdim, karanlık odamı bir anda kapladı. Uyumak... Şakağımda bir damar sızlıyor... Ama bir insana, durumun ne olduğunu bilmeden, saçma bir mektup yazdığı için kızmaya hakkım yok. Kendine göre değişik bir acı çekiyordur ama bambaşka şeyler yazmıştır... Evet, o kadarını becerebiliyordur, öyle anlıyordur... Ve migrenim yüzünden, huzursuzluğum yüzünden, düşüncemde bile olsa, suçlamam yakışmaz onu. Belki de iş olsun diye yazılmış, romantik bir mektuptur bu. Onu, Seryoja Polyakov'u iki yıldır görmüyorum ama kendisini çok iyi hatırlıyorum. Her zaman aklı başında bir gençti... Evet... demek başına kötü bir şey geldi... Bu arada şakaklarım daha az zonkluyor...

Besbelli uyuyacağım. Uykunun mekanizması nasıl bir şeydir?.. Fizyoloji okudum... ama karanlık bir şey... Uykunun ne demek olduğunu anlayamıyorum... Beyin hücreleri nasıl uyuyor?! Aramızda kalsın, gerçekten anlayamıyorum bunu. Evet, nedense, fizyoloji bilimi kurucusunun bile bundan pek emin olmadığı kanısındayım... Bir teori değişiyor, başka bir teoriye dönüşüyor... İşte, düğmeleri altın, yeşil ceketli şu Seryoja Polyakov'u alalım, çinko bir masanın yanında ayakta duruyor, masada bir ceset var...

Hımm, evet... evet, bir rüya bu!..

III

Tak, tak!.. Güm, güm, güm... Vay!.. Kimdir? Kim? Kim?.. Ah, kapıya vuruyorlar!.. Ah, kahretsin, kapıya vuruyorlar!.. Neredeyim ben? Kimim?.. Ne oldu? Evet, odamda, yatağımdayım... Niçin uyandırıyorlar beni? Ama haklılar, nöbetçiyim ben. "Uyanın, Doktor Bomgard!" İşte, Mariya kapıyı açmaya çalışıyor. Saat kaç? Yarım... Gece. Demek, yalnızca bir saat uyumuşum. Migrenim nasıl? Evet, işte burada, yerinde!

Kapıyı sessizce tıklatıyorlar.

"Ne var?"

Yemek odasının kapısını açtım. Hastabakıcı kadının yüzü, karanlığın içinden bakıyordu bana, bir anda yüzünün soluk olduğunu, gözlerinin iri iri açık, kendisinin heyecanlı olduğunu fark ettim.

"Hasta mı getirdiler?"

Hastabakıcı kadın hırıltılı, yüksek sesle cevap verdi:

"Gorelovo beldesinin doktoru... kendini vurmuş."

"Pol-ya-kov mu? Olamaz! Polyakov'u mu getirmişler?!"

"Soyadını bilmiyorum."

"Bak şu işe!.. Şimdi, hemen geliyorum. Bu arada siz başhekime koşun, hemen uyandırın onu. Kendisini hasta kabul odasında acele beklediğimi söyleyin!"

Hastabakıcı kadın koşarak gitti, beyaz önlüğü gözden kayboldu.

İki dakika sonra kapının önünde, taşlıktaydım; kuru, dikenli kar fırtınası yanaklarımı kamçılıyor, paltomun eteklerini kaldırıyor, korkmuş bedenimi donduruyordu. Hasta kabul odasının penceresinde cılız, huzursuz bir ışık titriyordu. Hastanenin kapısında, benim gibi, hasta kabul odasına çabuk adımlarla gitmekte olan başhekimle karşılaştım.

Cerrah öksürerek sordu bana:

"Arkadaşınız Polyakov mu?"

"Aklım almıyor, anlaşılan o..." dedim ve hemen birlikte hasta kabul odasına girdik.

Atkısına sarınmış bir kadın bizi görünce oturduğu peykeden kalktı. Kadının ağlamaktan şişmiş gözleri boz renk atkısının altından tanıdık baktılar bana. Gorelovo Hastanesi'nde doğumlarda sadık yardımcım, ebe Mariya Vlasyevna'yı tanımakta gecikmedim. Sordum ona:

"Polyakov mu?"

Mariya Vlasyevna, "Evet," dedi. "Korkunç bir şey, doktor. Buraya yetiştirmek için yol boyu titredim..."

"Ne zaman oldu bu?"

Mariya Vlasyevna mırıldandı:

"Bu sabah, şafak vakti. Bekçi koşarak geldi, 'Doktorun dairesinde bir silah patladı...' dedi."

Doktor Polyakov iğrenç, titrek bir ışık veren lambanın altında yatıyordu. Onun keçe çizmelerinin cansız, taş gibi tabanlarını görünce yüreğime bir şey saplandı.

Başından şapkasını almışlardı, ıslak saçları alnına yapışmıştı. Benim ellerim, hastabakıcı kadının elleri, Mariya Vlasyevna'nın elleri Polyakov'un üzerinde bir şeyler yapıyordu. Çok geçmeden, Polyakov'un paltosunun altından, üzerinde açık kırmızı lekeler olan beyaz bir gazlı bez çıktı. Göğsü hafiften inip kalkıyordu. Nabzını tuttum ve birden ürperdim; parmağımın altında nabız arada bir kayboluyor, sonra iplik gibi uzuyor, sık, düzensiz atıyordu. Bu arada cerrahın eli omzuna uzandı, kâfur iğnesi yapmak için iki parmağıyla soluk etini tutup kaldırdı. Polyakov dudaklarını araladı (aralarında koyu kırmızı bir kan çizgisi görünmüştü), morarmış dudaklarını belli belirsiz kıpırdatarak fısıldadı:

"Kâfur iğnesi yapmayın... Boş verin!.."

Cerrah, "Konuşmayın," dedi ve derisinin altına sarı sıvıyı zerk etti.

Mariya Vlasyevna masanın kenarına tutunmuş, yaralının kapalı gözkapaklarına bakarken –Polyakov'un gözleri kapalıydı–. "Mermi kalp zarına gelmiş olmalı..." diye fısıldadı.

Burun kanatlarının derinlerindeki gölgeler giderek daha parlak günbatımının gölgeleri gibi gri pembeleşiyordu. Cıva gibi ufak ter damlaları beliriyordu bu gölgelerde.

Cerrah yanağını şişirerek sordu:

"Tabanca mı?"

Mariya Vlasyevna mırıldandı: "Browning..."

Cerrah öfkelenmiş, canı sıkılmış gibi, "Eeh!" dedi ve kolunu sallayıp geri çekildi.

Bunun ne anlama geldiğini bilemeden korkuyla döndüm ona. Omzumun üzerinden biri daha bakıyordu. Bir doktor daha gelmişti.

Polyakov birden uykuda birinin, yüzüne konan bir sineği kovmak istiyor gibi dudaklarını kıpırdattı, büktü; sonra boğazına takılmış bir şeyi yutmaya çalışıyormuş gibi altçenesi oynamaya başladı. Evet, iğrenç tabanca veya tüfek yarası görmüş olanlar bu hareketi çok iyi bilirler! Mariya Vlasyevna acıyla yüzünü buruşturdu, içini çekti.

Polyakov zor duyulan bir sesle, "Doktor Bomgard'a haber verin," dedi.

"Buradayım," diye fısıldadım.

Sesim yumuşakça yankılandı onun dudaklarında da.

Polyakov hırıltılı, daha da zayıf bir sesle, "Defterinizi getirdim size..." dedi.

Gözlerini açtı, bakışını hasta kabul odasının huzursuz bir karanlığa gömülmekte olan tavanına dikti. Gözlerinin ışığı içeriden gelen gölgelerle kaplanmaya başlamıştı

sanki, gözlerinin akı deniz mavisi şeffaflaşmıştı. Gözleri yukarıda öylece kaldı, sonra karardı, o bir anlık güzelliğini kaybetti.

Doktor Polyakov öldü.

*

Gece. Ortalığın aydınlanması yakın. Lambanın ışığı şimdi daha güçlü; çünkü kent uyuyor, elektriğin voltajı yüksek. Her şey susmuş, Polyakov'un cesedi şapelde. Gece.

Masada okumaktan kızarmış gözlerimin önünde açık bir zarf ve bir kâğıt duruyor. Kâğıtta şöyle yazıyor:

Sevgili arkadaşım!

Gelmenizi beklemeyeceğim. Tedavi olmaktan vazgeçtim. Hiç ümit yok. Ayrıca daha fazla acı çekmek de istemiyorum. Yeterince denedim. İnsanları uyarıyorum: Suda yüzde 25 erimiş kristaller konusunda dikkatli olun. Ben de çok inanmıştım o kristallere ve onlar mahvettiler beni! Günlüğümü size hediye ediyorum. Sizi her zaman, insanların bıraktıkları belgelere ilgili, bu konuda heyecanlı biri olarak hatırlıyorum. İlginizi çekerse, hastalığımın öyküsünü okuyunuz.

Hoşça kalın.
Dostunuz S. Polyakov

İri harflerle ek vardı:

Rica ediyorum, ölümümden kimseyi suçlamayınız.
Doktor Sergey Polyakov
13 Şubat 1918

İntihar eden Polyakov'un mektubunun yanında siyah muşamba kaplı bir defter duruyordu. Defterin sayfalarının ilk yarısı koparılmıştı. Kalan bölümünde ise,

başında kurşunkalemle veya mürekkepli kalemle küçük elyazısıyla kısa notlar vardı, defterin sonuna da kalın kırmızı kurşunkalemle çabuk yazıldığı belli çok sayıda yarım sözcüklerle bir şeyler eklenmişti.

IV

"Yıl ...7, 20 Ocak*

... ve çok mutluyum. Tanrı'ya şükür: Bir yer ne kadar ıssız ise, o kadar iyi. İnsanları görmeye dayanamıyorum ve burada hasta köylülerden başka kimseyi de görmüyorum. Öyle ya, onlar da hiç dokunmuyorlar yarama. Ayrıca herkesi, işin kötüsü, yerel yönetimlere dağıttılar. Yeni mezun olan arkadaşlarımı, savaş için yeterli olmadığımız gerekçesiyle –1916 ikinci alım gönüllü milislerine– kabul etmediler. Bölgelere gönderdiler. Oysa bu kimsenin istemediği bir görevdi. Arkadaşlarımdan, yalnızca İvanov ve Bomgard'la ilgili bilgi alabildim. İvanov, Arhangelsk ilini seçmişti –zevk meselesi– Bomgard ise, bir kadın sağlık memurunun dediğine göre, benden üç kasaba ötede, ıssız Gorelovo beldesindeydi. Önce bir mektup yazmak istedim ona, sonra vazgeçtim. Hiç kimseyi görmek, dinlemek istemiyorum.

* Kuşkusuz, 1917 yılı olacak. (Dr. Bomgard)

21 Ocak

Kar fırtınası. Bir şey görünmüyor.

25 Ocak

Ne parlak bir şafak. Migren... *antipyrin*, *coffein* ve *ac.citric* bileşimi.

Tozlarda 1,0... ama 1,0 olabilir mi?.. Olabilir.

3 Şubat

Geçen haftanın gazetelerini bugün aldım. Okumadım ama yine de tiyatrolar bölümüne şöyle bir göz gezdirdim. Geçen hafta *Aida* oynuyordu. Anlaşılan, sahnede şöyle söylüyordu aryasını: 'Sevgili dostum, gel bana...'

Olağanüstü bir sesi vardır, hem çok inanılmaz sesi karanlık ruhlara ışık saçar...

(*Burada bir boşluk vardı, iki-üç sayfa yırtılmıştı.*)

Elbette, değmez, Doktor Polyakov. Hem, seni bıraktı diye sahnedeki bir kadına saldırmak da yakışık almaz! Senin yanında olmak istemedi ve gitti. Her şey bitti! Gerçekte her zaman olduğu gibi... Opera sanatçısı bir kadın, genç bir doktorla arkadaş olmuş, onunla bir yıl yaşamış ve gitmişti...

Öldürmek mi gerekir o kadını? Öldürmek! Ah, her şey ne kadar aptalca, boş! Ne ümitsiz bir durum!

Düşünmek bile istemiyorum. İstemiyorum...

11 Şubat

Sürekli kar fırtınası, evet, sürekli... Yıpratıyor beni bu! Kaç gecedir yalnızım. Lambayı yakıp oturuyorum. Gündüz vakti insan görmesine görüyorum... Ama makine gibi çalışıyorum. İşe alıştım. Buraya gelmeden önce tahmin ettiğim gibi, korkunç bir şey bu. Ne var ki, mücadelemde hastanenin çok faydası oluyor bana. Ama yine de, pek cahil geldim buraya.

Ters gelen bir doğuma bugün ilk kez müdahale ettim.

Ayrıca, üç kişi daha burada karların içinde: Ben, ebe Anna Kirillovna ve sağlık memuru. Sağlık memuru evli. Onlar (sağlık memuru ve personel) ek binada kalıyorlar. Ben yalnızım.

15 Şubat

Dün gece çok ilginç bir şey oldu. Tam yatmaya hazırlanıyordum ki, birden karnımda bir ağrı hissettim. Ama nasıl bir ağrı! Alnım boncuk boncuk, soğuk terledi. Ama yine de bizim tıbbımız... kuşkulu bu bilim dalı bilmek zorundadır: Midesinde veya bağırsaklarında herhangi bir hastalık olmayan –örneğin, apandisit– karaciğeri de, böbrekleri de çok güzel, bağırsakları tam anlamıyla iyi çalışan bir insanın karnı gece böyle neden ağrıyabilir, yatakta acı içinde kıvranabilirdi?

İnleyerek, aşçı kadınla kocası Vlas'ın yattıkları mutfağa indim. Vlas'ı, Anna Kirillovna'ya yolladım. Gece odama geldi, Anna Kirillovna bana morfin yapmak zorunda kaldı. Yüzümün yemyeşil olduğunu söyledi. Neden yeşildi yüzüm?

Bizim sağlık memurundan hoşlanmıyorum. Yabani biridir, buna karşılık, Anna Kirillovna çok sevimli, aydın bir kadın. Doğrusu şaşıyorum, hiç de yaşlı olmayan bir kadın bu kardan mezarda tek başına nasıl yaşayabiliyor? Kocası Almanların elinde esir.

Haşhaştan ilk kez morfin elde eden insana övgülerimi sunmamak elimde değil. İnsanlığın minnettar olması gereken biridir o! Anna Kirillovna'nın yaptığı iğneden beş dakika sonra ağrılarım kesildi. Çok ilginçtir: Ağrılar hiç ara vermeden, topluca kaybolmuştu. Öyle ki, karnıma kızgın bir küskü sokmuşlar, ağrıyı oradan söküp almışlar gibi çok rahat soluk almaya başlamıştım. İğneden birkaç dakika sonra ağrının dalgalanmasını ayırt etmeye başlamıştım:

Doktorlar birçok ilacı kendi üzerlerinde deneyebilme olanağına sahip olsalardı ne iyi olurdu! İlaçların etkileriyle ilgili çok daha bilgi sahibi olurlardı. İğnenin yapılmasından sonra son birkaç ay aldatılmışlığımı hiç düşünmeden ilk kez rahat, iyi uyudum...

16 Şubat

Bugün hastaları muayene ederken Anna Kirillovna kendimi nasıl hissettiğimi sordu, beni ilk kez yüzüm asık görmediğini söyledi.

'Yoksa asık yüzlü müyüm ben?'

Anna Kirillovna ne söylediğinden emin bir tavırla, 'Çok,' dedi.

Ve her zaman sustuğum için bana şaştığını ekledi.

'Ben böyle bir insanım.'

Ama yalandı bu. Ailemde yaşadığım dramdan önce hayat dolu biriydim.

Hava erken kararıyordu. Dairemde tek başınaydım. Akşam ağrı tekrar başladı ama dünkü kadar dayanılmaz değildi ve bu kez kaburgalarımın içindeydi. Dünkü sancıların tekrarlanacağından korkup kalçama bir santigram morfin yaptım.

Ağrı neredeyse bir anda geçti. İyi ki Anna Kirillovna bir ampul bırakmıştı bana.

18 Şubat

Dört iğne hiç de kötü değil.

25 Şubat

Çok tuhaf biri şu Anna Kirillovna! Sanki ben doktor değilim, '½ şırınga= 0,015 morfin etmez mi?' 'Evet.'

* * *

Doktor Polyakov, dikkatli olun.
Saçma.

*

Hava karardı.

İşte on beş gün oldu, beni terk eden kadını bir kez bile düşünmedim. Amneris[1] rolündeki hali hiç gelmiyor aklıma. Büyük gurur veriyor bana bu. Bir erkeğim ben.

*

Anna K. benim gizli karım oldu. Başka türlü kesinlikle olmazdı. Issız bir adada hapistik.

*

Kar değişmişti, sanki daha bir gri olmuştu. O aşırı soğuklar yok artık ama kar fırtınaları arada bir tekrarlıyor...

*

İlk dakika: boynuma bir dokunuş. Bu dokunuş giderek ısınıyor, genişliyor. İkinci dakikada kaburgalarımın altında ansızın soğuk bir dalgalanma oluyor, arkasından düşüncelerim olağanüstü bir aydınlık kazanıyor, içimde bir çalışma isteği patlaması oluyor. Kötü düşüncelerimin tümü kayboluyor. Ruhsal gücün en yüksek noktasıdır bu. Kişiliğim tıp bilimiyle bozulmamış olsaydı, şöyle diyebilirdim: 'Bir insan ancak morfin iğnesi olduktan sonra iyi çalışabilir.' Gerçekten de, en küçük sinirsel bir hastalık onu bütünüyle yoldan çıkarıyorsa, ne işe yarar ki insan!

*

1. *Aida* operasında Firavun'un kızı. (Ç.N.)

Anna K. korkuyor. Çocukluğumdan bu yana büyük bir gücüm olduğunu söyleyerek yatıştırdım onu.

2 Mart

Korkunç söylentiler dolaşıyor ortalıkta. Sözde, II. Nikolay'ı devirmişler.

*

Çok erken yattım. Saat dokuzda.
Tatlı tatlı uyudum.

10 Mart

Oralarda bir yerde devrim oluyor. Günler şimdi daha uzun. Geceler ise sanki biraz daha mavi.

Şafak vakti böyle rüyalar hiç görmemiştim. Çifte rüyalardı bunlar.

Üstelik bu rüyaların aslında cam rüyalar olduğunu söylemek isterim.

Şöyle ki, aşırı aydınlatılmış sahnede renk renk kurdelelerin çıktığını görüyordum. Amneris elindeki yeşil tüyü sallayarak şarkı söylüyor. Orkestra hiç de bu dünyanın orkestrası değil, olağanüstü bir sesi var. Ama sözcüklerle anlatamıyorum bunu. Tek kelimeyle normal rüyalarda sesler sessizdir... (Normal rüyalarda mı? Burada sorun da normal rüyaların nasıl olduğudur! Ama şaka, şaka...) Evet, sessizdir, oysa benim rüyamda tam anlamıyla gökyüzünden geliyor gibi duyuluyorlar. Asıl önemli olan da, benim bu müziği istediğim gibi kısabilmem veya yükseltebilmem. *Savaş ve Barış*'ta Petya Rostov'un uyuklarken böyle bir şeyler yaşadığının anlatıldığı geliyordu aklıma. Büyük yazar şu Lev Tolstoy!

Şimdi şeffaflık konusu; işte, *Aida*'nın taşan renkleri arasından odamın kapısından görünen son derece gerçek çalışma masamın köşesi, lamba, parlayan döşeme görü-

nüyor ve Bolşoy Tiyatrosu'nun orkestrasının ses dalgaları arasından açık seçik, İspanyol dansçılarının hoş yürüyüşünün ayak sesleri duyuluyor.

Demek saat sekiz oldu, Anna K. beni uyandırmaya, hasta kabul odasının durumunu bildirmeye geliyor.

Beni uyandırmasına hiç gerek olmadığını, benim her şeyi duyduğumu, uyanık olduğumu, onunla konuşabileceğimi bilemiyor.

Ve dün şöyle bir şey oldu:

A n n a. Sergey Vasilyeviç...

B e n. Duyuyordum... (müzik sakin... ama 'güçlüydü').

Müzik güzeldi.

Re diyez...

A n n a. Kayıt yaptıran yirmi hasta.

A m n e r i s (şarkı söylüyor).

Ama bunu kâğıtta anlatmak olanaksız.

Bu çeşit rüyalar zararlı mıdır? Yoo, hayır! Böyle rüyalar görünce yataktan güçlü ve dinç kalkıyorum. Ve güzel de çalışıyorum. İşime ilgim artmıştı, oysa eskiden böyle değildim. Ayrıca, çok tuhaftır, aklımda da hep eski karım oluyordu.

Ama şimdi çok sakinim.

Sakinim.

19 Mart

Gece Anna K. ile tartıştım.

'Artık karışım yapmayacağım.'

İkna etmeye çalıştım onu. 'Saçmalıyorsun, Anna'cığım. Çocuk muyum ben?'

'Yapmayacağım. Kendinizi mahvediyorsunuz.'

'Tamam, canınız isterse. Ama unutmayın ki, göğsümde bir ağrı var.'

'Tedavi olun.'

'Nerede?'

'İzne çıkın. Kimse morfinle tedavi olmaya çalışmıyor.'

(Bir an düşündükten sonra ekledi): 'O gün size ikinci şişeyi hazırladığım için affedemiyorum kendimi.'

'Ne o, bir morfinman olduğumu mu söylüyorsunuz?'

'Evet, morfinmansınız.'

'Demek hazırlamayacaksınız?'

'Evet, hazırlamayacağım.'

Ve o anda ilk kez, haklı olmadığım bir durumda öfkelenmenin, daha önemlisi, insanlara bağırmanın kötü duygusunu hissettim içimde.

Ama hemen geçmedi bu duygum. Yatak odama geçtim. Baktım. Şişenin dibinde biraz kalmıştı. Şırıngaya çektim. Bir çeyrek şırınga varmış. Şırıngayı yere fırlattım. Az kalsın kırılacaktı, titredim. Dikkatlice aldım onu yerden, baktım, çatlamamıştı bile. Yirmi dakika kadar oturdum yatak odasında. Çıktığımda Anna yoktu.

Gitmişti.

Düşünebiliyor musunuz, dayanamadım, Anna'nın yanına gittim. Işık olan penceresini tıklattım. Atkısına sarınıp kapıya çıktı. Sakin çok sakin bir geceydi. Kar yumuşaktı. Gökyüzünün uzak bir yerinden ilkbaharın kokusu geliyordu.

'Anna Kirillovna, ne olur, eczanenin anahtarını verin bana.'

Fısıldadı:

'Vermem.'

'Hanımefendi, lütfen eczanenin anahtarını verin bana. Bunu doktorunuz olarak söylüyorum size.'

Yarı karanlıkta Anna Kirillovna'nın yüzünün değiştiğini, bembeyaz olduğunu gördüm; gözleri derine kaçmış, kararmıştı. Ve yüreğimi sızlatan bir ses tonuyla cevap verdi. Ama o sırada öfke tekrar kaplamıştı beni.

Anna: 'Neden, neden böyle konuşuyorsunuz? Ah, Sergey Vasilyeviç, çok üzüyorsunuz beni!'

Ve atkısının altından elini çıkardı, anahtarların elinde olduğu gördüm. Demek yanıma gelirken anahtarları da almıştı.

Ben –kabaca– 'Verin anahtarları!'

Elinden çekip aldım anahtarları.

Çürük, oynayan tahtaların üzerinde eczanenin olduğu bölüme yürüdüm.

İçimde büyük bir öfke vardı. Önce şunun için: Deri altına yapılacak morfin karışımı hazırlamak konusunda en küçük bir bilgim yoktu. Bir doktordum ben, sağlık memuru değil!

Sarsılarak yürüyordum.

Anna'nın arkamdan sadık bir köpek gibi geldiğini işitiyordum. Duygulandım ama yumuşamadım. Arkama dönüp sırıtarak şöyle dedim:

'Karışım hazırlayacak mısınız, hazırlamayacak mısınız?'

Anna çaresizmiş gibi 'ne olursa olsun' der gibi kolunu salladı, alçak sesle cevap verdi:

'Tamam, hazırlayacağım...'

... Bir saat sonra durumum normaldi. Kuşkusuz, anlamsız kabalığım için ondan özür dilemiştim. Ona karşı nasıl bu kadar kabalaşabildiğimi bilemiyordum. O güne kadar son derece kibardım ona karşı.

Özür dilememi tuhaf karşıladı. Ayaklarıma kapandı, ellerime yapışıp şöyle dedi:

'Size kızmıyorum. Hayır. Mahvolduğunuzu biliyorum artık. Biliyorum. O gün size ilk iğneyi yaptığım için lanetliyorum kendimi.'

Bunda onun hiç suçu olmadığını, bu yaptığımın suçlusunun ben olduğumu anlatarak yatıştırmaya çalıştım onu. Yarından itibaren dozu düzenli azaltarak ciddi olarak morfini bırakacağıma söz verdim.

'Şimdi ne kadar vurdunuz?'

'Önemli değil. Yüzde bir karışımlı üç ölçek.'

Anna başını ellerinin arasına alıp sustu.

'Tamam, siz telaşlanmayın!'

Aslında, onun endişesini anlıyordum. *Morphium hidrochloricum* gerçekte çok tehlikeli bir şeydi. Çok çabuk bağımlılık yapardı. Ama küçük bir alışkanlık morfinmanlık sayılmazdı, değil mi?..

... Doğrusunu söylemek gerekirse, bu kadın bana sadık, gerçek dost bir insandı. Dolayısıyla, evlenmeliydim onunla. Burada bir şeyi unutuyordum. Evet, unutuyordum. Ama yine de bu morfinin sayesindeydi...

8 Nisan 1917

İşkence bu.

9 Nisan

İlkbahar korkunç.

•

Şişede şeytan. Kokain, şişede şeytan!

Etkisi şöyle oluyor:

Yüzde ikilik ilk iğnenin vurulmasının arkasından neredeyse bir anda, hemen sevince, sakinliğe dönüşen huzurlu bir ruhsal durum başlıyor. Ancak bir veya iki dakika sürüyor bu. Sonra hepsi iz bırakmadan kayboluyor, hiçbir şey olmamış gibi oluyor. Acı, dehşet, karanlık başlıyor. İlkbahar gürlüyor, simsiyah kuşlar çıplak dallardan dallara uçuyor, uzaklarda ormanda ağaçlar simsiyah tepelerini gökyüzüne uzatıyor, onların arkasından ilkbaharın şafağı gökyüzünün dörtte birini kaplayarak yanmaya başlıyor.

Doktor evimin geniş, bomboş odasında aşağı yukarı, kapıdan pencereye, pencereden kapıya arşınlıyorum. Ne kadar böyle gidip gelebilirim? On beş ya da on altı kez,

daha fazla değil... Sonra dönüp yatak odama geçmem gerekiyor. Gazlı bezin üzerinde, şişenin hemen yanında şırınga durmaktadır. Elime alıyorum şırıngayı, delik deşik kalçama gelişigüzel iyot sürdükten sonra iğneyi batırıyorum. Hiç ağrı duymuyorum. Tersine: O anda içimde bir coşku hissediyorum. Bu duygum büyüyor. İlkbaharın geldiğine sevinen bekçi Vlas'ın taşlıkta çaldığı armonikanın açık pencereden odama kadar gelen kısık, kopuk kopuk sesinin melek seslerini andırmasından, armonikadan çıkan kaba basların göksel bir koroya benzemesinden anlıyorum bunu. İşte o anda kokain kanımda, farmakolojinin gizemli bir yasasına göre yeni bir şeye dönüşüyor. Biliyorum: Bu, kanımla şeytanın bir karışımıdır. Sonra taşlıkta Vlas'ın sesi kesiliyor, nefret ediyorum ondan, şafak ise yükselip içimi yakıyor. Gecenin geç saatlerine, zehirlendiğimi anlayana kadar peş peşe birkaç kez tekrarlanıyor bu. Kalbim, onu avuçlarımda, şakaklarımda hissediyormuşum gibi çarpmaya başlıyor... ama sonra kayboluyor ve benim, Doktor Polyakov'un bir daha hayata dönmeyeceğini düşündüğüm saniyeler oluyor...

13 Nisan

Bu yılın şubatında morfinman olan ben... mutsuz Doktor Polyakov olarak ben, benimki gibi bir kaderin beklediği herkesi uyarıyorum: Morfini bırakıp kokaine geçmeyin! Kokain iğrenç, sinsi bir zehirdir. Anna dün kâfurla iyi etti beni ama bugün ölü gibiyim...

6 Mayıs 1917

Uzun süredir günlüğümü elime almadım. Çok kötü. Aslında, bir günlük değildir bu, bir hastalığın seyir defteri ve –kederli ve sürekli ağlayan dostum Anna'yı saymazsak– dünyada tek dostuma besbelli profesyonel bir bağımlılığımdır.

Hastalığın seyrine gelince, durum şöyle: Kendime günde iki ünite morfin vuruyorum: Gündüz (yemekten sonra) saat beşte ve yatmadan önce saat on ikide.

Yüzde üçlük iki şırınga. Böylece bir seferde 0,06.

Az değil!

•

Önceki notlarımda biraz isteri vardı. Korkulacak bir şey yoktu ortada. Görevimi yerine getirmeme hiç engel değildi bu durum. Tersine, gece yaptığım iğneyle bütün günüm iyi geçiyordu. Ameliyatları başarıyla sonuçlandırıyordum, ilaç yazma konusunda son derece dikkatliydim ve doktorluk tecrübeme güvenerek şunu söyleyebilirdim: Morfinmanlığımın hastalarıma en küçük bir zararı yoktu. Umarım, olmayacaktır da! Ama başka bir şey acı veriyor bana. Bu kötü durumumdan birilerinin haberi olacağından çok korkuyorum. Ve bir hastayı muayene ederken arkamdaki asistan-sağlık memurunun bakışını sırtımda hissetmek ağır geliyor bana

Saçma! Asistan-sağlık memuru fark edemeyecektir bunu. Hiçbir şey ele vermeyecektir beni. Gözbebeklerim ancak akşam olunca ele verebilirler, akşamları da hiç onunla bir araya gelmiyorum.

Eczanemizdeki korkunç morfin açığını bölgeye gidip tamamladım. Gelgelelim orada da tatsız birkaç dakika yaşamak zorunda kaldım. Depo görevlisi, her türlü ihtimali göz önüne alarak hazırladığım istek kâğıdını eline alınca şöyle dedi:

'40 gram morfin mi?'

Okul öğrencisi gibi gözlerimi sakladığını hissettim. Yüzümün kızardığını da...

Depo görevlisi şöyle dedi:

'O kadar morfinimiz yok! Ancak on gram verebilirim.'

Ve gerçekten de o kadar morfin yoktu depoda; ama depo görevlisi sırrımı sezdi, bakışlarıyla içimi okumaya çalışıyor gibi geldi bana. Heyecanlandım, acı duydum.

Evet, gözbebeklerim, yalnızca gözbebeklerim tehlikeli, bu yüzden prensibimden vazgeçmiyorum: Akşamları kimseyle bir araya gelmiyorum. Ayrıca bunun için kendi odamdan daha uygun bir yer de olamaz. İşte, altı ayı geçkin süredir hastalardan başka kimseyi görmüyordum burada. Onların da beni umursadıkları yok.

18 Mayıs

Bunaltıcı bir gece. Fırtına çıkacak. Uzakta, ormanın arkasından kara bir göbek yükseliyor, şişiyor... İşte, soluk, titrek bir şimşek çaktı. Fırtına geliyor.

Gözlerimin önünde bir kitap var; kitapta morfinden kurtulmanın yolları konusunda şöyle yazıyor:

> ... büyük bir huzursuzluk, endişeli, sıkıntılı bir ruhsal durum, sinirlilik, bellek zayıflaması, kimi zaman halüsinasyon ve büyük ölçüde hafıza kaybı...

Hiç halüsinasyon yaşamadım ama geri kalanlar için şunu söyleyebilirim: Öf, ne sıkıcı, amiyane, anlamsız şeyler!

'Sıkıntılı ruhsal durum!..'

Hayır, ben... bu korkunç hastalığa yakalanmış biri olarak, bütün doktorları, hastalarına daha merhametli davranmaları için uyarıyorum. Bir morfinmanı 'sıkıntılı durum' değil, sizin, onu bir veya iki dakika morfinden yoksun bırakmanız ölüme götürebilir. Hava yetmez onlara, soluk alamazlar... oysa bedenlerinde bu şeyi... hırsla arzu etmeyen bir tek hücre yoktur. Nedir bu şey?.. Belirlenemeyen, açıklanamayan bir şey. Kısacası, insan yoktur. Kapanmıştır. Hareket eden, acı çeken bir cesettir

artık o. Hiçbir isteği yoktur, morfinden başka hiçbir şeyi de düşünmez. Yalnızca morfin!

Aşırı arzudan ölmek cennetliktir, morfin açlığıyla ölmeye oranla çok daha huzurludur. Canlıyken ölen biri de son küçük hava kabarcıklarını belki böyle çeker içine, göğsünün derisini tırnaklarıyla böyle paralar. Bir tanrıtanımaz da alevin ilk dilleri ayaklarını yalamaya başladığında ateşin içinde böyle inler, kıpırdar...

Ölüm... soğuk, yavaş ölüm...

Profesörce söylenmiş bu 'sıkıntılı ruhsal durum'un altında da işte bu yatar.

•

Artık dayanamayacağım. İşte, yine bir iğne yaptım kendime. Bir soluk. Bir soluk daha.

Şimdi daha iyiyim. Ama işte... işte... göğsümün altında bir ağrı var...

Bir şırınga, yüzde üçlük karışım. Gece yarısına kadar yeter bana bu.

•

Saçma. Bu notlar çok saçma. Her şey o kadar korkunç değil. Eninde sonunda bırakacağım bu morfini!.. Ama şimdi uyumalıyım, uyumalıyım.

Morfinle bu anlamsız mücadelemde kendimi yalnızca üzüyor, zayıflatıyorum.

(*Defterin burasında yirmi sayfa koparılmış.*)

... ra

... rat saat dörtte kusmaya başladım. Otuz dakikadır kusuyorum.

Rahatlayınca yaşadığım korkunç şeyleri yazacağım.

14 Kasım 1917

İşte, Moskova'da Doktor ...'un (*isim dikkatlice karalanmıştı*) kliniğinden kaçtıktan sonra yine evdeyim. Yağmurun iri damlaları dünyayı bir perde gibi gizliyor benden. Gizlesin varsın. Benim dünyada kimseye gerekli olmadığım gibi, dünya da bana gerekli değil. Patlayan silahları, devrimi klinikte yaşadım. Ama bu tedaviden kaçma fikri daha Moskova sokaklarında çarpışmalar başlamadan önce sinsice yer etmeye başlamıştı kafamda. Bana cesaret verdiği için morfine de müteşekkirim. Silahlardan hiç korkmadım. Kafasında yalnızca bir şey... büyüleyici, tanrısal kristaller olan bir insanı ne korkutabilir. Kadın sağlık memuru terör estiren makineli tüfeği kalın sesiyle...

(*Burada bir sayfa yırtılmıştı.*)

... dım bu sayfayı. Çünkü diplomalı bir insanın, kendi giysilerini çalıp bir hırsız gibi, ödlekçe kaçtığının anlatıldığı yüz kızartıcı satırları kimsenin okumasını istemedim.

Hem yalnızca giysisini mi?

Hastanenin gömleğini de. Yalnızca o kadar da değil. Ertesi gün kendime iğne yapıp canlandım, Doktor N.nin yanına döndüm. Doktor acıyarak karşıladı beni ama bu acının arkasında yine de bir küçümseme vardı. Ve boşunaydı bu. Öyle ya, bir psikiyatrdı o ve her an kendime hâkim olduğumu bilmek zorundaydı. Hastaydım. Bunun için küçük görmesi mi gerekiyordu beni? Hastanenin gömleğini geri getirmiştim.

Doktor, 'Teşekkür ederim,' dedi bana ve arkasından ekledi: 'Şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz?'

Canlı bir tavırla –o anda heyecanlıydım– cevap verdim: 'Issız köşeme dönmeye karar verdim, üstelik, iznim de bitti. Yardımlarınız için size müteşekkirim, şu anda

kendimi çok daha iyi hissediyorum. Tedavime kendim devam edeceğim.' Şöyle dedi: 'Hiç de daha iyi hissetmiyorsunuz kendinizi. Bunu bana söylemeniz, doğrusu, çok tuhaf... İnanın, gözbebeklerinize bakmak yeterli... Peki ama, bunu kime söylüyorsunuz?..'

'Bakın, profesör, birden bırakamam... özellikle de bütün bu olayların olduğu bir ortamda... Neredeyse mermilerin içinde kalmışken...'

'Çarpışmalar bitti artık. Yeni bir iktidar var. Tekrar yatın kliniğimize...'

O anda her şeyi hatırladım... Soğuk koridorları... bomboş odaları, kırmızı yağlıboya duvarları... ve bir ayağı kırık bir köpek gibi yürüdüm... ne bekliyordum?.. Neyi bekliyordum? Kaynar su banyolarını mı?.. Kimseyi öldürmeyecek dozda... 0,005 morfin iğnesini mi? Ama yalnızca... sıkıntım yine olduğu gibi bütün ağırlığıyla üzerimde kalacak... Bomboş geceler, beni buradan çıkarsınlar diye üzerimde parçaladığım hasta gömleğimi mi?..

Hayır. Hayır. Morfini icat etmişler, tanrısal bir bitkinin kurumuş başından çıkarmışlar onu, öyleyse morfinsiz tedavinin yolunu da bulun! İnatla iki yana salladım başımı. O zaman doktor ayağa kalktı ve ben birden, korkuyla kapıya koştum. Kapıyı kapayacağından, beni klinikte zorla tutmak isteyeceğinden korkmuştum...

Profesörün yüzü kıpkırmızı oldu.

'Ben cezaevi gardiyanı değilim!' Sesinde hafif bir sitem de yok değildi. 'Burası bir köşk değil. Uslu uslu oturun. İki hafta önce çok iyi olduğunuzla övünüyordunuz. Ama yine de...' Korkuya kapıldığım andaki hareketimi başarılı bir şekilde taklit etti. 'Tutmuyorum sizi, efendim.'

'Profesör, o belgeyi bana geri verin. Yalvarıyorum size...'

Sesim titriyordu.

'Buyurunuz.'

Masasının gözünü anahtarla açtı ve imzaladığım belgeyi verdi bana. Bu belgede iki aylık tedavi süresini tamamlamayı, aksi durumda beni klinikte zorla tutmalarını vb. yani bu tür alışılmış şeylerin hepsini kabul etmiştim.

Kâğıdı ellerim titreyerek aldım, cebime koydum, şöyle mırıldandım:

'Teşekkür ederim.'

Sonra gitmek için ayağa kalktım. Ve kapıya yürüdüm.

Profesör seslendi arkamdan:

'Doktor Polyakov!' Elim kapının kolunda, dönüp baktım. 'Bakın, ne diyeceğim size, Doktor Polyakov... iyi düşünün. Yakında bir psikiyatri kliniğine yatacağınızı bilin... Üstelik, o zaman durumunuz bugünkünden daha ağır olacak. Bir doktor olduğunuz için, gerektiği gibi anlatıyorum size. O zaman ruhen bütünüyle çökmüş olacaksınız. Şu da var, sevgili dostum, aslında kesinlikle çalışacak durumda değilsiniz; ayrıca, görev bölgenizi bu konuda uyarmamakla belki suç işlemiş de olurum.'

Ürperdim, yüzümden kanımın çekildiğini hissettim (oysa zaten çok az kanım vardı).

Boğuk bir sesle, 'Yalvarıyorum size, profesör,' dedim. 'Hiçbir yere haber vermeyin... Görevden uzaklaştırırlar beni... Hastalarım her şeyi öğrenir, rezil olurum... Neden bunu yapmak isteyesiniz ki bana?..'

Profesör öfkeyle, 'Gidin!' diye haykırdı. 'Gidin! Kimseye bir şey söylemeyeceğim. Ama nasıl olsa geri göndereceklerdir sizi...'

Selam verip çıktım, yol boyunca acıdan, utançtan kıvrandım... Neden?..

*

Çok basit... Ah, benim dostum, sadık günlüğüm benim! Görmüyor musun bu durumumu? Asıl önemli

olan giysim değil... Klinikten morfin çaldım. Yüzde bir karışımlı on gramlık üç kristal şişe.

Beni ilgilendiren yalnızca bu değil, ayrıca şu da var: Dolabın anahtarı üzerinde sarkıyordu. Peki, ya anahtar orada olmasaydı? Dolabı kıracak mıydım, kırmayacak mıydım? Vicdanım ne diyordu?

Kıracaktım.

•

Ve Doktor Polyakov bir hırsızdır. Bu sayfayı yırtabilirim.

•

Ama çalışmam konusunda olayı abartmıştı. Evet, kötü durumdaydım. Çok kötü durumdaydım. Kişilik olarak çökmeye başlamıştım. Oysa çalışabilirdim, hastalarımın hiçbirine bir kötülüğüm de, zararım da olamazdı.

•

Peki ama neden çalmıştım? Çok basit. Devrim tamamlanana kadar sürecek bu çarpışmalar, karışıklıklar süresince hiçbir yerde morfin bulamayacağını düşünmüştüm. Oysa ortalık sakinleşince bölge eczanelerinden birinden yüzde birlik, on beş gram bulanık bir karışım almıştım (dokuz iğne yapmam gerekmişti). Daha da küçülmüştüm. Eczacı mühürlü reçete istemişti, asık suratla, kuşkulu kuşkulu bakmıştı yüzüme. Ama daha sonra, ertesi gün başka bir eczaneye gerektiği gibi gidip hiçbir engelle karşılaşmadan, kristal şişelerde yirmi gram karışım aldım... Hastane için bir reçete yazmış, bu arada reçeteye kafein ile aspirin de eklemiştim. Hem, nihayetinde, niçin kendimi gizlemek zorunda olacaktım, korkacaktım? Alnımda 'morfinman' mı yazıyordu? Ayrıca, kime neydi?

•

Evet, çöküş çok mu büyük? Tanık olarak bu satırları öne sürüyorum. Bölük pörçüktürler, öyle ya, bir yazar değilim! Birtakım anlamsız şeyler mi var içlerinde? Bana sorarsanız, tam anlamıyla sağlıklı düşünüyorum.

*

Bir morfinmanın, kimsenin ondan koparıp alamayacağı bir mutluluğu vardır: hayatını yapayalnız yaşama yeteneği. Yalnızlık ise önemli, derin anlamlı düşüncelerdir; gözlem gücüdür, huzurdur, mantıktır...

Gece simsiyah, sessiz akıyor. Bir yerlerde çıplak bir orman, ormanın ötesinde küçük bir dere, soğuk, sonbahar... Uzakta, çok uzakta karışık, heyecanlı Moskova. Hiçbir şey ilgilendirmiyor beni, hiçbir şey istemiyorum, hiçbir yer çekmiyor beni.

Yanmayı sürdür lambamın ışığı, yan, sakin sakin yan, Moskova'da yaşadıklarımdan sonra istirahat etmek, orada olanları unutmak istiyorum.

Unuttum da...

*

Unuttum.

18 Kasım

Dondurucu soğuklar. Hava biraz kurudu. Dere boyunca patikada şöyle bir dolaşmaya çıktım; çünkü hemen hiç dışarı çıkmıyordum.

Kişilik çöküntüsüyse, çöküntüsü... ama bundan korunmak için elimden gelen her şeyi yapıyorum. Sözgelimi, bu sabah iğne yapmadım kendime (şimdi günde üç kez, yüzde dört karışımlık üçer iğne yapıyorum). Rahatsız oluyorum. Acıyorum Anna'ya. Karışımın yüzdesi her arttığında çok üzülüyor. Acıyorum ona. Ah, çok iyi bir insan Anna!

Evet... böyle... işte... (Profesör N. benimle alay etmiş olsa da) kötüleşmeye başladığımda, yine de dayanmaya, acı çekmeye karar vermiştim, şıringayı bir kenara bırakıp dere boyuna yürümüştüm.

Nasıl bir boşluk! Ne bir ses ne bir hışırtı. Hava henüz kararmış değil. Ama bir yerlerde gizleniyor, su birikintilerinde, tümseklerde, ağaçların arasında süzülüyor gibi... Levkovo Hastanesi'ne doğru gidiyor, gidiyor... Ben bastona yaslanarak yürüyorum (doğrusunu söylemek gerekirse, son zamanlarda biraz güçsüzüm).

Ve işte alacalı etekli, sarı saçlı, yaşlı bir kadın derenin oradan yamaçta bana doğru koştura koştura geliyor... İlk anda onun ne yaptığını anlayamamıştım, korkmamıştım da. Olağan bir yaşlı kadındı. Tuhaf olan, bu yaşlı kadının böyle soğuk bir havada başında örtüsü olmadan, yalnızca bir bluzla dışarı çıkmış olmasıydı. Hem sonra: Nereden geliyordu bu yaşlı kadın? Kimin nesiydi? Bizim Levkovo'da muayeneler bitince köylü kızaklarının hepsi dağılır giderdi, sonra on *verst* çevrede kimsecikler olmazdı. Her yerde duman, bataklıklar, ormanlar! Yaşlı kadını görünce birden soğuk terler boşandı sırtımdan... Anlamıştım! Yaşlı kadın koşmuyor, yere dokunmadan, düpedüz uçuyordu. İyi mi? Ama attığım çığlık bundan değildi, yaşlı kadının elinde bir tırmık vardı. Neden bu kadar korkmuştum? Neden? Yaşlı kadını görmemek için tek ayağımın üzerine yere diz çöküp kollarım öne uzattım, sonra döndüm, düşe kalka eve doğru koşmaya başladım. O anda yaşlı kadından kurtulmaktan, yüreğimin bu korkuya dayanabilmesinden, bir an önce sıcak odamda olmaktan, hayat dolu Anna'yı görmekten... morfinime kavuşmaktan başka bir şey istediğim yoktu...

Ve koşarak ulaşmıştım odama.

•

Saçma. Bomboş bir halüsinasyon. Rastlantısal bir halüsinasyon.

19 Kasım

Kusuyorum. Bu kötü işte.

Ayın yirmi biri gecesi Anna'yla konuşmam:

A n n a. Sağlık memuru biliyor.

B e n. Gerçekten mi? Bilsin varsın. Hiç önemli değil.

A n n a. Kente gitmezsen kendimi asacağım. Duyuyor musun? Ellerine bak, bak...

B e n. Biraz titriyorlar, o kadar. Çalışmamı engellemiyor...

A n n a. Dikkatli bak... şeffaflaşmışlar. Yalnızca bir kemik bir de deri... Yüzüne bak... Beni dinle, Sergey'cigim. Git, lanetliyorum seni, git...

B e n. Ya sen ne olacaksın?

A n n a. Git! Git! Mahvoluyorsun.

B e n. Evet, bunu çok doğru söyledin. Gerçekten de, bu kadar hızla nasıl güçten düştüğümü ben de anlayamıyorum. Öyle ya, hastalanalı daha bir yıl olmadı. Demek bünyem böyle benim.

A n n a. (Üzgün) Seni hayata ne döndürebilir? Belki de senin o Amneris'in... karın mı?

B e n. Yoo, hayır. Bu konuda için rahat olsun. Morfinin sayesinde ondan kurtuldum. Onun yerini morfin aldı.

A n n a. Aman Tanrı'm... Ne yapsam?..

•

Anna gibilerin yalnızca romanlarda olduğunu düşünürdüm. Günün birinde iyileşirsem, kesinlikle hayatımı onunkiyle birleştireceğim. Yeter ki, kocası Almanya'dan dönmesin.

27 Aralık

Uzun zamandır elime almadım defterimi. Sıkıca giyindim, kızak bekliyor. Bomgard ayrıldı Gorelovo beldesinden. Onun yerine beni atadılar. Benim yerime de kadın bir doktor.

Anna burada kalıyor... Bana gelip gidecek...

Hepsi otuz *verst*'lik bir yol.

•

Kesin karar verdiler. Ocak'ın birinde hastalık izni alıp Moskova'da profesörün kliniğinde tedavi olacağım. Yine öyle bir belge imzalayacağım, onun kliniğinde bir ay dayanılmaz acılar çekeceğim.

Hoşça kal, Levkovo. Anna, görüşmek üzere.

Yıl 1918 Ocak

Gitmedim Moskova'ya. İçinde karışım olan kristal putumdan ayrılmak elimde değil.

Oradaki tedavi öldürür beni.

Üstelik, giderek daha sık, tedavi olmama gerek olmadığı düşüncesi geliyor aklıma.

15 Ocak

Sabahleyin kustum. Hava karardığında yüzde dört karışımlık üç iğne.

Gece de yüzde dörtlük üç iğne daha.

16 Ocak

Ameliyat günü, bu nedenle, geceden akşamın altısına kadar daha çok sıkıştım.

En korkuncu da, hava karardığında dairemdeyken duyduğum o monoton, tehlikeli sesin açık seçik, şöyle tekrarlaması oldu:

'Sergey Vasilyeviç. Sergey Vasilyeviç.'

İğneyi yaptığım anda her şey geçti.

17 Ocak

Dışarıda kar fırtınası var. Gelen hasta yok. Boş zamanımda psikoloji ders kitabını karıştırıyordum ve bu kitap tuhaf bir duygu uyandırmıştı bende. Mahvolmuştum, hiç umut yoktu.

En küçük bir hışırtıdan korkuyordum, morfin almadığım zamanlar insanlardan nefret ediyordum. Korkuyordum onlardan. Morfin aldığımda hepsini seviyordum ama yine de yalnızlığı tercih ediyordum.

*

Burada dikkatli olmalıyım. Bir sağlık memuruyla iki ebe var. Kendimi ele vermemek için çok dikkatli olmalıyım. Tecrübe edindim artık, vermem kendimi ele. Yedekte morfinim olduğu sürece kimse bir şey fark edemez. Karışımları kendim hazırlıyorum ya da zamanı geldiğince Anna'ya bir reçete gönderiyorum. Bir gün –anlamsız– bir deneme yaptı, yüzde beşlik yapması gereken karışımı yüzde ikilik yaptı. Karda kışta, fırtınada Levkovo'dan kalkıp onu kendi getirdi bana. Bu yüzden gece sert bir tartışma geçti aramızda. Bunu bir daha yapmaması konusunda ikna ettim onu. Personele hasta olduğumu bildirdim. Bir hastalık uydurmak için uzun süre kafa yormuştum. Bacaklarımda romatizma olduğunu, sinirlerimin çok bozuk olduğunu söylemiştim. Şubatta tedavi için Moskova'ya gideceğim konusunda bilgilendirilmişlerdi. İşler iyiydi. Görevimde bir aksama olmuyordu. Çok kustuğum veya hıçkırık tuttuğu günler ameliyatlardan kaçınıyordum. Bu yüzden gastrit falan yazmam gerekiyordu. Ah, bir insanda ne çok değişik hastalıklar oluyordu!

Buranın personeli de çok iyi, istirahat etmem için kendileri zorluyor beni.

*

Burada görünümüm şöyle: sıska, balmumu gibi soluk.

Banyo yaptım, hastanenin tartısında tartıldım. Geçen yıl 4 *pud*'dum[1]. Şimdi 3 *pud* 15 *funt*. Kantarın ibresine bakınca korktum ama korkum çabuk geçti. Dirseklerimin üstünde kollarımda iyileşmeyen yaralar vardı, aynı yaralar kalçalarımda da. Steril olarak karışım hazırlayamıyorum. Ayrıca kaynatılmamış şıringayla üç kez iğne yapıyorum. Yola çıkmadan önce acele ediyordum.

Yapmamam gereken bir şeydi bu.

18 Ocak

Şöyle bir halüsinasyon yaşadım:

Karanlık bir pencerede soluk yüzlü birkaç kişiyi bekliyordum. Benim için dayanılmaz bir acıydı bu. Yalnızca bir perde vardı pencerede. Hastaneden gazlı bez almış, pencereye asmıştım. Bir şey düşünmemi gerektiren bir neden yoktu.

*

Ah, kahretsin! Neden, her yaptığımın bir nedeni olmalıydı? Evet, gerçekten de bir ıstıraptı bu, yaşamak değil.

*

Düşüncelerimi gerektiği gibi açıklayabiliyor muyum?

Bence, evet.

Hayatı? Komik!

19 Ocak

Bugün, dinlenmek için muayeneye ara vermiş, eczanede sigara içiyorduk. Sağlık memuru toz hazırlarken, kadın bir sağlık memurunun nasıl morfinman olduğunu ve morfin bulamayınca yarım bardak afyon ruhunu nasıl

1. 16,3 kg karşılığına gelen eski bir Rus ağırlık ölçüsü. (Ç.N.)

içtiğini –nedense gülerek– anlatıyordu. Bana büyük acı veren bu öyküyü dinlerken gözlerimi nereye saklayacağımı bilemiyordum. Gülecek ne vardı bunda? Nefret ediyordum sağlık memurundan. Gülecek ne vardı bunda? Ne?

Hızlı adımlarla çıktım eczaneden.

'Bu hastalıkta komik bulduğunuz nedir?'

Ama tuttum kendimi, sormadım, sustum...

Benim durumumda insanların kibirli olmaması gerekir.

Ah, sağlık memuru! Hastaya yardım edecek hiçbir şeyleri, hiçbir şeyleri, hiçbir şeyleri olmayan şu psikiyatrlar gibi o da acımasızdı.

Hiçbir şeyleri...

•

Yukarıdaki satırları morfin almamaya çalıştığım sırada yazdım, dolayısıyla haksız olduğum çok şey vardır içlerinde.

Şu anda mehtaplı bir gece. Kusma nöbetinden sonra bitkin, yatıyorum. Elimi kaldırmaya gücüm yok ve kurşunkalemle düşüncelerimi yazıyorum. Düşüncelerim temiz ve sağlam. Birkaç saattir mutluyum. Uyuyacağım. Gökyüzünde ay halesi de var. İğneden sonra hiçbir şey korkunç değil.

1 Şubat

Anna geldi. Yüzü sapsarı. Hasta.

Çok üzdüm onu. Çok üzdüm. Evet, büyük günahım bu benim.

Şubatın ortalarında kliniğe gideceğime söz verdim ona.

•

Tutacak mıyım sözümü?

*

Evet, tutacağım.
Eğer yaşarsam.

3 Şubat

İşte: tepe. Çocukluğumda masalda kızakların kaydığı bitmek bilmeyen, buz tutmuş tepeler gibi bir tepe. Bu tepeden son kayışım benim, beni aşağıda neyin beklediğini de biliyorum. Ah, Anna, beni seviyorsan yakında çok üzüleceksin!..

11 Şubat

Şöyle karar verdim: Bomgard'a mektup yazacağım. Neden özellikle ona? Çünkü bir psikiyatr değildir; çünkü gençtir, ayrıca üniversiteden de arkadaşımdır. Sağlıklıdır, güçlüdür; yanılmıyorsam, yumuşak da değildir. Hatırlıyorum onu. Belki, umuyorum... aradığım şefkati, ilgiyi onda bulurum. Bir şeyler düşünür. O götürsün beni Moskova'ya. Kendim gidemem ona. İznimi de aldım. Yatıyorum. Hastaneye gitmiyorum.

Sağlık memurunun da günahını aldım. Evet, gülmüştü... Neyse, önemli değil. Ziyaretime geldi. Ciğerlerimi dinlemeyi önerdi.

İzin vermedim. Tekrar reddetmek için bir neden, bir bahane mi? Bir bahane uydurmayı hiç sevmiyorum.

Bomgard'a yazdığım mektubu yolladım.

*

Ey insanlar! Biri yardım edecek mi bana?

Tutkulu haykırmaya başlamıştım. Eğer biri bu satırları okuyacak olursa 'sahte' diye düşünecektir. Ama kimse okumayacak.

*

Bomgard'a yazmadan önce her şeyi hatırlamıştım. Özellikle de, kasımda Moskova'dan kaçarken trenin kalktığı ânı... Ne korkunç bir akşamdı. Çaldığım morfini tuvalete saklamıştım... Ne kötüydü... Kapıyı yumrukluyorlardı, bağırıyorlardı, içeride çok kaldığım için küfürler ediyorlardı, kapının çengeli çıktı yerinden ve kapı ardına kadar açıldı...

O günden beri çıbanlar var bedenimde.

Bunları hatırlayınca sabaha kadar ağladım.

Gece saat 12.00

Yine ağlıyorum. Gece vakti bu zayıflık, iğrençlik de neyin nesi?

13 Şubat 1918'de Gorelovo'da şafak vakti

Kendimi kutlayabilirim: On dört saattir iğne yapmıyorum! Tam on dört saattir! İnanılmaz bir şey bu! Ortalık bulanık, beyazımsı ışıyor. Yakında büsbütün sağlıklı olacağım.

Olgun düşünecek olursam: Bomgard gerekli değil bana, hatta hiç kimse gerekli değil. Hayatımı bir dakika olsun uzatsam, bu bile benim için yüz karası olurdu. Böylesi... hayır, imkânsız. İlacım elimin altında. Şimdiye kadar nasıl düşünemedim bunu?

Neyse, hadi başlayalım. Hiç kimseye hiçbir borcum yok. Yalnızca kendimi mahvettim. Ve Anna'yı. Ne yapabilirim?

Amneris'in şarkıda söylediği gibi, 'Zaman uçarcasına geçiyor.' Elbette, bunu söylemek onun için kolay.

Bomgard'a mektup. Ve hepsi o kadar..."

V

14 Şubat 1918 gününün şafak saatlerinde uzak bir taşra kasabasında Sergey Polyakov'un bu notlarını oku-

dum. Notların üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştı. Bir psikiyatr değilim ben, bunların öğretici mi, gerekli mi olduğu konusunda kesin bir şey söyleyemem. Bence gerekliler.

Aradan on yıl geçtikten sonra, ilk okuduğum anda bu notların bende yarattığı acıma ve dehşet duygusu şimdi elbette zayıfladı. Doğaldır da bu. Ama, Polyakov'un bedeninin çoktan çürüdüğü, onun hatırasının belleğimde çoktan bütünüyle silinmiş olduğu şu anda, bir kez daha okuyunca bu notlara ilgim canlandı. Belki gereklidirler? Bunun gerekli olduğunu kanıtlama görevini üstleniyorum. Anna K. çalıştığı belde hastanesinde lekeli hummadan 1922'de öldü. Amneris –Polyakov'un ilk karısı– şu anda yurtdışında. Ve Rusya'ya dönmüyor.

Bana hediye edilmiş notları yayımlayabilir miyim?

Yayımlayabilirim. Yayımlıyorum da.

Doktor Bomgard.

Sonbahar 1927

Birinci Dünya Savaşı sırasında, 1916 yılında üniversiteden diplomasını alan genç doktor Bulgakov gönüllü olarak Kiev'de çalışmaya gitti. Smolensk bölgesinin küçük bir köy hastanesinde çalışmak, genç doktorun bir genç yazar haline gelmesinde büyük bir rol oynadı. Rusya yeni bir devrime ve içsavaşa doğru sürüklenirken Bulgakov, Rus halkını en çıplak haliyle ve en hayati sorunlarıyla tanıdı.

Korku içinde yaptığı ilk ameliyatıyla genç bir kızın hayatını kurtaran genç doktor, başka bir gün morfin kullanmaya başlamış meslektaşını kurtarmaya çalışır. Fakat trajik ve dehşet verici görünen her şey Bulgakov'da hayatın ciddi mizahıyla anlatılır.

Bulgakov'un hayatının bu ilk doktorluk dönemini anlatan "Bir Doktorun Olağanüstü Serüvenleri", "Genç Bir Köy Hekiminin Hatıraları", "Ben Öldürdüm" ve "Morfin" adlı öyküleri Türkçede ilk kez bu kitapta bir araya geliyor.

can

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi